

Natuurgebiedsplan 'West-Brabant'

Streefbeelden en subsidies voor natuur en landschap

2002

Inhoud

Samenvatting	5
1. Inleiding	9
2. Beleid van Rijk en Provincie	11
2.1. Rijk	11
2.2. Provincie	12
3. Aardkundige eenheden, bodemtypen, watersysteem en landbouw	15
3.1. Aardkundige eenheden en bodemtypen	15
3.2. Watersysteem	17
3.3. Landbouw	18
4. Natuur en landschap	19
4.1. Natuurdoeltypen	19
4.1.1. Indeling natuurdoeltypen	19
4.1.2. De Noord-Brabantse natuurdoeltypen	20
4.1.3. Werkwijze toekenning natuurdoeltypen	21
4.1.4. Doelstellingen landschap	22
4.2. Natuur en landschap in 'West-Brabant'	22
4.2.1. Huidige situatie	22
4.2.2. Natuur- en landschapsdoelstellingen	23
4.2.3. Beschrijving natuur en landschap per deelgebied	24
5. Subsidies, grondverwerving en particulier natuurbeheer	41
5.1. Subsidies	41
5.1.1. Beheerssubsidie	41
5.1.2. Landschapssubsidie	42
5.1.3. Inrichtingssubsidie	43
5.1.4. Subsidie functieverandering	44
5.1.5. Recreatiesubsidie	44
5.1.6. Subsidie effectgerichte maatregelen	45

5.1.7.	Overgangsbeheersubsidie	45
5.2.	Grondverwerving en particulier natuurbeheer	46
5.2.1.	Grondverwerving	46
5.2.2.	Particulier natuurbeheer	46
5.2.3.	Ruilgebied en koopplicht	47
5.3.	Wijzigingsprocedure natuurgebiedsplan	47
6.	Basis-, plus- en landschapspakketten	49
6.1.	Basispakketten	50
6.2.	Pluspakketten	51
6.3.	Landschapspakketten	55
7.	Andere relevante plannen	57
7.1.	Begrenzingsplan 'West-Brabant'	57
7.2.	Toelichting ecologische verbindingzone	57
7.3.	Overig provinciaal beleid	57
	Literatuurgegevens	61
	Bijlage 1: Overzicht en beschrijving natuurdoeltypen	63
	Bijlage 2: Vertaaltabel natuurdoeltypen – basis/ pluspakketten en particulier natuurbeheer	81
	Bijlage 3: Beschikbaarheid subsidieregelingen	87
	Bijlage 4: Begrippenlijst	89

Samenvatting

Op 1 januari 2000 is een nieuw subsidiestelsel voor natuur en landschap ingegaan met de naam Programma Beheer dat bestaat uit de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer. Middels natuurgebiedsplannen wordt sturing gegeven aan de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000. In de natuurgebiedsplannen worden onder andere de natuurstreefbeelden, subsidiemogelijkheden en particulier natuurbeheer beschreven. Bij het natuurgebiedsplan horen drie kaarten (schaal 1:25.000), waarop de natuurdoeltypen, de beschikbare basis-, plus- en landschapspakketten en de mogelijkheden voor particulier natuurbeheer zijn weergegeven. Voor Noord-Brabant zijn 11 natuurgebiedsplannen en één beheersgebiedsplan opgesteld.

Natuur en landschap

Voor het beschrijven van natuurstreefbeelden wordt gebruik gemaakt van natuurdoeltypen. De natuurdoeltypensystematiek is ontleend aan de rijksnota 'Handboek natuurdoeltypen in Nederland'. Om de bruikbaarheid en toepasbaarheid te vergroten zijn een aantal Noord-Brabantse natuurdoeltypen uit het handboek nader onderverdeeld op basis van plantengemeenschappen. Op basis van gegevens over bodemtype en (toekomstige) grondwaterregime is aangegeven wat voor natuur (natuurdoeltype) er zal ontstaan. Leidraad bij het maken van keuzes voor natuurdoeltypen is de rijksnota 'Ecosystemen in Nederland'. Centraal hierbij staat de uitwerking van behoud en herstel van de biodiversiteit en de mate van natuurlijkheid.

Voor veel natuurgebieden is een beheersvisie of -plan aanwezig. Deze zijn in de meeste gevallen overgenomen. Voor grote aaneengesloten natuurgebieden en voor kansrijke gebieden voor bijzondere natuur is uitgegaan van een hoog ambitieniveau.

Voor het bepalen van potenties van gebieden is gebruik gemaakt van historische en actuele inventarisatiegegevens alsmede van de Kwelreferentiekaart van de Provincie Noord-Brabant. Op tal van plaatsen zijn de aanwezige cultuurhistorische waarden van grote invloed geweest bij de keuze van de natuurdoeltypen. Hiervoor is de Cultuurhistorische Waardenkaart gebruikt. Om de doelstellingen voor landschap vorm te geven is gebruik gemaakt van referentiebeelden uit 1850-1900 zoals is weergegeven in de 'Historische Atlas Noord-Brabant' en op de 'Cultuurhistorische Waardenkaart'. Inventarisatiegegevens over (avi)fauna hebben eveneens een rol gespeeld bij het formuleren van natuurdoeltypen en de daaraan gekoppelde doelstellingen voor landschap.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

De doelstellingen voor het plangebied bestaan uit:

- het behouden, versterken, herstellen en ontwikkelen van karakteristieke en/of zeldzame, bedreigde of moeilijk vervangbare natuur- en landschapswaarden. Voorbeelden hiervan zijn natte soortenrijke schraalgraslanden (onder meer Blauwgrasland en Dotterbloemhooiland), gebufferde vennen, natte en vochtige soortenrijke loofbossen, kleinschalige beekdalen en polderlandschappen en soorten zoals de Spaanse ruiter, Gele zegge, Oeverkruid, Driekantige bies, Grutto, Watersnip en Alpenwatersalamander;
- het vormen van aaneengesloten natuurgebieden, om zodoende negatieve effecten te verkleinen, de beheerbaarheid te vergroten, en om lokale grondwatersystemen, (landschaps)ecologische relaties en gradiënten te kunnen behouden of te herstellen;
- het herstellen van droge en natte verbindingszones via onder meer beken, waterlopen, dekzandruggen, dijktafsluitingen en bossen, om hiermede de relaties tussen de gebieden te verstevigen en isolatie van populaties op te heffen. In het bijzonder geldt dit voor de amfibieën, dagvlinders, zoogdieren (onder meer vleermuizen), bosvogels en vissen.

In het natuurgebiedsplan zijn per deelgebied de doelstellingen aangaande natuur en landschap nader beschreven.

Subsidieregeling Natuurbeheer 2000

Binnen de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 zijn voor grondeigenaren en beheerders verschillende mogelijkheden om subsidie aan te vragen voor onderhoud of ontwikkeling van natuur, bos en landschap. Dit plan geeft de subsidieaanvragers inzicht over welke subsidiemogelijkheden in de verschillende delen van het plangebied van toepassing zijn.

Om dit plan goed te kunnen begrijpen dient onderscheid gemaakt te worden in bestaande natuur en 'nieuwe' natuur. Voor de bestaande bos- en natuurterreinen kan subsidie aangevraagd worden om natuurwaarden binnen deze terreinen in stand te houden. Dat kan overal waar aan de subsidievoorwaarden voldaan wordt en een pakket gerealiseerd kan worden.

Het natuurgebiedsplan stuurt met name op de ontwikkeling van 'nieuwe' natuur. 'Nieuwe' natuur komt tot stand door natuur- of landschapswaarden te ontwikkelen op (voormalige) landbouwgronden of aanwezige natuur in bestaande bos- en/of natuurterreinen in te richten naar een andere natuur. De genoemde natuur- en landschapsdoelen die hieraan sturing geven binnen dit plan, zijn streefbeelden. Alleen indien een eigenaar of beheerder op vrijwillige basis (mee)werkt aan natuurontwikkeling kunnen de gewenste streefbeelden worden gerealiseerd.

Voor het ontvangen van inrichtingssubsidie voor de ontwikkeling en omvorming van 'nieuwe' natuur dient het terrein te liggen binnen een begrensd natuurgebied.

Ontwikkeling van bossen in Noord-Brabant is niet gebonden aan begrensd natuurgebieden. In heel Noord-Brabant is de ontwikkeling van bos mogelijk, dus ook buiten de Ecologische Hoofdstructuur.

Particulier natuurbeheer

In het natuurgebiedsplan zijn criteria beschreven voor het al dan niet beschikbaar stellen van particulier natuurbeheer. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen nieuwe natuurgebieden waar alleen verwerving mogelijk is door terreinbeherende instanties, en bestaande en nieuwe gebieden waar naast verwerving ook particulier natuurbeheer mogelijk is. Gebieden die niet in aanmerking komen voor particulier beheer bestaan onder andere uit bijzondere natuurdoeltypen die een zeer lange ontwikkelingstijd vergen en/of die (inter)nationaal en provinciaal zeldzaam zijn.

In totaal zijn binnen de nieuwe natuurgebieden in het plangebied 867 hectares beschikbaar gesteld voor particulier natuurbeheer.

Basis-, plus- en landschapspakketten

Bij de vaststelling van de basis-, plus- en landschapspakketten zijn de Noord-Brabantse natuurdoeltypen vertaald naar de basis- en pluspakketten uit de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000. Deze vertaaltabel en de voorwaarden uit de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 zijn vervolgens gebruikt bij het omzetten van de natuurdoeltypen naar de basis- en pluspakketten.

De inzet van de landschapspakketten is gerelateerd aan het oorspronkelijke landschapskarakter van de desbetreffende gebieden, waarbij kleinschaligheid, openheid en cultuurhistorie belangrijke factoren zijn.

Binnen het plangebied zijn 22 basis- en pluspakketten beschikbaar gesteld voor inrichtingssubsidie, waarbij het hectarequotum 22380 hectares bedraagt. Landschaps- en inrichtingssubsidie zijn beschikbaar voor de landschapspakketten houtwal, singel, elzensingel, knotbomenrij, rietzoom, klein rietperceel, poel en raster.

1. Inleiding

Op 1 januari 2000 is een nieuw subsidiestelsel ingegaan met de naam Programma Beheer. Dit nieuwe subsidiestelsel geeft invulling aan de subsidieverlening voor natuur, bos en landschap.

De provincies hebben ten behoeve van het Programma Beheer in samenspraak met het Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij streefbeelden voor de natuur op kaart gezet. Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Brabant hebben middels de Natuurdoelenkaart deze (globale) streefbeelden voor de Ecologische Hoofdstructuur (schaal 1:100.000) in mei 2001 vastgesteld. Deze Natuurdoelenkaart wordt gedetailleerd (schaal 1:25.000) uitgewerkt in een Natuurdoeltypenkaart. Hiervoor worden op perceelsniveau streefbeelden (natuurdoeltypen) geformuleerd. De Natuurdoeltypenkaart vormt een onderdeel van het natuurgebiedsplan.

Programma Beheer bestaat uit twee delen, de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer. Middels de natuurgebiedsplannen wordt sturing gegeven aan de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000.

Binnen de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 zijn voor grondeigenaren en beheerders verschillende mogelijkheden om subsidie aan te vragen voor onderhoud of ontwikkeling van natuur, bos en landschap. Dit plan geeft de subsidieaanvragers inzicht over welke subsidiemogelijkheden in de verschillende delen van het stroomgebied van West-Brabant van toepassing zijn.

Om dit plan goed te kunnen begrijpen dient onderscheid gemaakt te worden in bestaande natuur en 'nieuwe' natuur. Voor de bestaande bos- en natuurterreinen kan subsidie aangevraagd worden om natuurwaarden binnen deze terreinen in stand te houden. Dat kan overal waar aan de subsidievoorwaarden voldaan wordt en een pakket gerealiseerd kan worden.

Dit plan stuurt met name op de ontwikkeling van 'nieuwe' natuur. 'Nieuwe' natuur komt tot stand door natuur- of landschapswaarden te ontwikkelen op (voormalige) landbouwgronden of aanwezige natuur in bestaande bos- en/of natuurterreinen in te richten naar andere natuur. De genoemde natuur- en landschapsdoelen die hieraan sturing geven binnen dit plan zijn streefbeelden. Alleen indien een eigenaar of beheerder op vrijwillige basis (mee)werkt aan natuurontwikkeling kunnen de gewenste streefbeelden worden gerealiseerd.

Voor het ontvangen van inrichtingssubsidie voor de ontwikkeling en omvorming van 'nieuwe' natuur dient het terrein te liggen binnen een begrensd natuurgebied. De Provincie Noord-Brabant heeft in het verleden beheers-, reservats- en natuurontwikkelingsgebieden begrensd, genoemd de Ecologische Hoofdstructuur (EHS, zie ook begrippenlijst in de bijlage). De reservats- en natuurontwikkelingsgebieden zijn begrensd als natuurgebieden in dit plan. Ook de bestaande natuurgebieden zijn in dit plan begrensd. De subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer is uitgewerkt in een beheers- en landschapsgebiedsplan. De in het verleden begrensde beheersgebieden zijn hierin opgenomen. Het beheers- en landschapsgebiedsplan komt parallel met de natuurgebiedsplannen tot stand. Na vaststelling van het natuurgebiedsplan West-Brabant komen de oude begrenzings- en natuurontwikkelingsgebieden van het begrenzingsplan West-Brabant te vervallen. Indien ook het beheers- en landschapsgebiedsplan Noord-Brabant door Gedeputeerde Staten is vastgesteld komt het gehele begrenzingsplan West-Brabant te vervallen. Tot die tijd is het begrenzingsplan West-Brabant nog steeds van kracht. Ontwikkeling van bossen in Noord-Brabant is niet gebonden aan begrensde natuurgebieden. In heel Noord-Brabant is de ontwikkeling van bos mogelijk, dus ook buiten de Ecologische Hoofdstructuur.

Dit gebiedsplan is onderdeel van een totale reeks van 11 natuurgebiedsplannen. Bij het natuurgebiedsplan horen drie atlassen (schaal 1:25.000). In atlas 1 zijn de natuurdoeltypen weergegeven, in atlas 2 de basis- en pluspakketten en in atlas 3 de mogelijkheden voor landschapspakketten en voor particulier natuurbeheer.

Dit plan heeft een traject doorlopen waarin conceptversies zijn voorgelegd aan een signaalgroep en de Provinciale Commissie voor Natuur en Landinrichting en is vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

Leeswijzer

Het natuurgebiedsplan is opgebouwd uit een aantal onderdelen die in de onderstaande tekst nader worden toegelicht.

In de hoofdstukken 2 en 3 zijn beschrijvingen van het relevante beleid, de abiotische factoren en landbouw opgenomen.

Hoofdstuk 4 begint met een inleiding over de natuurdoeltypensystematiek en geeft beschrijvingen over de historische en actuele situatie, alsmede over de streefbeelden voor natuur en landschap binnen het plangebied.

De subsidiemogelijkheden, overgangsbeheer, verwerving en particulier natuurbeheer zijn onderwerpen die aan de orde komen in hoofdstuk 5.

In hoofdstuk 6 is een beschrijving te vinden van de beschikbaar gestelde basis-, plus- en landschapspakketten, alsmede een overzicht van het aantal hectares per pakket.

Overige relevante plannen binnen het gebied West-Brabant zijn beschreven in hoofdstuk 7.

In bijlage 4 is een begrippenlijst opgenomen.

2. Beleid van Rijk en Provincie

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste nota's beschreven die op hoofdlijnen sturend zijn voor het beleid aangaande natuur en landschap binnen 'West-Brabant'.

2.1. Rijk

Structuurschema Groene Ruimte

In het Structuurschema Groene Ruimte is een deel van het plangebied aangegeven als natuurkern- en -ontwikkelingsgebied en diverse gebieden als belangrijk voor weidevogels, zwanen en ganzen.

Handboek Natuurdoeltypen in Nederland en Nota Ecosystemen in Nederland

In het handboek en de nota zijn de doelen voor het natuurbeleid zoals neergelegd in het Natuurbeleidsplan, verder geconcretiseerd. In het Handboek wordt aangegeven welke natuurdoeltypen vanuit het beleid extra aandacht krijgen en welke planten- en/of diersoorten in de gewenste natuurdoeltypen voorkomen. In de Nota Ecosystemen worden de natuurdoeltypen gebruikt om aan te geven welke acties worden uitgevoerd om de hoofddoelstelling van het natuurbeleid te realiseren. Deze acties zijn vertaald naar het zogenaamde driesporenbeleid (zie verder paragraaf 4.1.3).

Natuur voor mensen, mensen voor natuur (Nota natuur, bos en landschap in de 21ste eeuw)

In deze nota wordt de aanpak van het natuurbeleid tot 2010 aangegeven. De nota vervangt het Nationaal Natuurbeleidsplan, de Nota Landschap, bosbeleidsplan en het Strategisch Plan van Aanpak Biodiversiteit.

In de nota worden diverse programma's beschreven, zoals het Programma Groots Natuurlijk, waarin de Ecologische Hoofdstructuur is opgenomen. Deze structuur wordt gevormd door zowel bestaande als nieuwe bos- en natuurgebieden, ecologische verbindingzones, landgoederen en Nationale Parken.

Binnen het plangebied 'West-Brabant' behoren tot de Ecologische Hoofdstructuur onder andere de Brabantse Wal, Brabantse Biesbosch, Dintelse Gorzen en Slikken van de Heen en het Markiezaat.

Nationaal Park De Biesbosch

De Biesbosch is het grootste nationaal park van Nederland met een omvang van 7100 hectare. De definitieve instelling vond in 1994 plaats. Het Nationaal Park omvat de Dordtse, de Brabantse en de Sliedrechtse Biesbosch. Grootste eigenaren /beheerders zijn Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, Domeinen en twee Natuur- en Recreatieschappen.

Grenspark de Zoom - Kalmthoutse Heide

De Zoom- Kalmthoutse Heide is een grensoverschrijdend nationaal park in voorbereiding. Het grootste gedeelte van het gebied ligt in België (het Staatsreservaat de Kalmthoutse Heide). In 1993 werd een Belgisch-Nederlandse Commissie van de Benelux geïnstalleerd, die voor dit park functioneert als een overlegorgaan. Deze Commissie heeft een Beheers- en Inrichtingsplan voor het gehele gebied opgesteld. Het gebied heeft een omvang van 3.750 hectare.

Beleidslijn Ruimte voor de Rivier

In deze nota uit 1998 worden regels beschreven voor activiteiten in de bedding van de grote rivieren. Deze beleidslijn is van groot belang voor het natuurgebiedsplan, aangezien natuurontwikkeling de stroming fors kan belemmeren. Natuurontwikkeling dient daarom op grond van de beleidslijn zo gunstig mogelijk te worden gesitueerd en uitgevoerd, zodat de stroming in de rivier er zo min mogelijk door belemmerd wordt. Als er opstuwning wordt veroorzaakt, dient deze te worden gecompenseerd.

Gebieden met bijzondere beschermingsstatus

Als rust- en foerageergebied is de Biesbosch van groot internationaal belang voor trekvogels en heeft daarom de kwalificatie van Wetland gekregen. Hetzelfde geldt voor Het Markiezaat, Prinsesseplaat, Krammer-Volkerak en Hollandsch Diep.

De volgende gebieden zijn aangewezen in het kader van de Europese vogelrichtlijn: Brabantse Wal, Hollands Diep en Zoommeer. De Biesbosch, Huis ter Heide, Brabantse Wal (zuidelijk deel), Het Markiezaat, Prinsesseplaat en Krammer-Volkerak zijn aangemeld als habitatrictlijngebied.

Via de Natuurbeschermingswet zijn Het Markiezaat, de Molenplaat, Landhoed Kortenhoeff, Dintelse Gorzen en Slikken van de Heen, Kooibosje Terheijden en Het Eendennest beschermd.

2.2. Provincie

Beleidskader toerisme en recreatie

In het beleidskader zijn de uitgangspunten voor toerisme en recreatie geschetst voor nu en in de komende jaren. Hierbij wordt vooral uitgegaan van een kwaliteitsverbetering van het bestaande productaanbod en op de vergroting van de productdifferentiatie. Brabant zal een mix zijn van gastvrijheid, gemoedelijkheid, Bourgondisch leven, rust en natuur, mooie wandel- en fietsgebieden en gezellige dorpen en stadjes. In het beleidskader worden 13

recreatiemilieus onderscheiden die zijn toegepast in 7 regio's. 'West-Brabant' behoort tot de regio's Zuidelijk en Noordelijk West-Brabant.

Natuurdoelenkaart Noord-Brabant

De Natuurdoelenkaart (schaal 1:100.000) geeft de natuurdoelen aan in de bestaande en begrensde Ecologische Hoofdstructuur. De kaart omvat 20 natuurdoelen, zoals natuur- en multifunctioneel bos, heide en droog grasland, bloemrijk grasland, ven en zandverstuiving. Daarnaast is een aantal gebieden aangewezen als begeleid-natuurlijke eenheid. De Natuurdoelenkaart wordt middels de natuurgebiedsplannen vertaald naar de meer gedetailleerde natuurdoeltypenkaart (schaal 1:25.000).

3. Aardkundige eenheden, bodemtypen, watersysteem en landbouw

Abiotische factoren zoals bodem en water zijn in belangrijke mate bepalend voor de ontwikkelingsmogelijkheden van natuur en landschap. Deze abiotische factoren worden voor een groot deel bepaald door de geomorfologie. In de onderstaande tekst worden in het kort de belangrijkste factoren beschreven. In paragraaf 3.3 zijn de voornaamste landbouwkundige bedrijfstakken beschreven.

3.1. Aardkundige eenheden en bodemtypen

Een landschap is opgedeeld in zogenaamde aardkundige eenheden, waarbij iedere aardkundige eenheid zich kenmerkt door een unieke ontstaansgeschiedenis en specifieke bodemkundige kenmerken.

Zeekleigebied

Ooit bestond het zeekleigebied grotendeels uit veen dat zich had ontwikkeld op oude afzettingen van de Noordzee. In latere perioden steeg de zeewaterpiegel en werd het uitgestrekte veenmoeras voor een deel bedekt met een laag zeeklei. Met name in de 14de eeuw werden op grote schaal bedijkingen en winningen van turf en zout uitgevoerd. Zeeoverstromingen in de 15de eeuw (onder meer de Sint-Elisabethsvloed) zorgde ervoor dat de polders weer veranderde in één groot waterrijk gebied. In de eeuwen daarna is het overgrote deel van de slikken, platen en schorren opnieuw ingepolderd en veelal in gebruik genomen als akkerland.

Voormalige zeearmen en huidige riviervlaktes

Het buitendijkse deel van het zeekleigebied heeft tot in de jaren tachtig onder invloed gestaan van de Noordzee. Eb en vloed waren tot ver in het Maasdal merkbaar, terwijl het zoute zeewater bepalend was voor de natuur op de buitendijkse gronden langs met name het Krammer - Volkerak. Sinds de uitvoering van het Deltaplan is de getijdenwerking van de Noordzee nagenoeg geheel verdwenen en is het zoute milieu geleidelijk aan verzoet. De Brabantse Biesbosch en de buitendijkse gronden langs de rivieren en voormalige zeearmen bestaan uit kalkrijke en veelal natte klei- en zandgronden.

Zeekleipolders

De zeekleipolders zijn voormalige slikken en schorren die na inpoldering geschikt zijn gemaakt voor de landbouw. Restanten van de vroegere invloed van de Noordzee zijn oude krekken. De bodem bestaat overwegend uit kalkrijke tot kalkarme zeekleigronden. De gronden zijn van origine nat, echter

door het intensieve landbouwgebruik momenteel droog tot tamelijk vochtig. Langs de kreken komen nog natte zand- en kleigronden voor.

Overgangszone zand –zeeklei

De overgangszone van zand naar zeeklei bestond eertijds uit veenmoerassen, die ontstaan waren onder invloed van kwelwater vanuit het zuidelijk gelegen zandgebied. Het overgrote deel van de veenmoerassen is verdwenen door zeeoverstromingen en de winning van turf. De ontgonnen veenmoerassen werden meestal kleinschalig ingericht met smalle en langgerekte kavels en in gebruik genomen als hooiland. Tegenwoordig treft men in sommige gebieden nog vochtige tot natte, venige en moerige gronden aan, alsmede het karakteristieke landschapspatroon.

Zandgebied

Dekzandruggen, stuifzanden en dekzandvlaktes

In het plangebied liggen enkele uitgestrekte dekzandruggen die bedekt zijn met bossen, heide- en stuifzandrestanten (onder meer Brabantse Wal, Rucphensche Bosschen, Huis ter Heide). De dekzandruggen en stuifzanden kenmerken zich oorspronkelijk door (zeer) droge, voedselarme en kalkarme of -loze zandbodems. In uitgestoven laagten komen leem- en oerlagen voor die veelal gevuld zijn met voedselarm en zuur regenwater, al dan niet aangevuld met lokaal grondwater. Deze laagten of vennen, bestaan momenteel meestal uit open water. Oorspronkelijk waren de meeste vennen meestal dichtgegroeid met hoogveen. In een tweetal vennen op de Brabantse Wal komt nog hoogveen voor.

Dekzandvlaktes komen hier en daar in het plangebied voor. De vlaktes kunnen sterk lemig zijn en een relatief hoge grondwaterstand bezitten. De vlaktes, dalen en lage dekzandruggen in het gebied ten zuiden van Roosendaal waren eertijds bedekt met hoogveenmoerassen. Na het afgraven van het veen werden de gebieden veelal in gebruik genomen als heideveld. Vele heidevelden werden later bebost of ontgonnen en in gebruik genomen als landbouwgrond.

Beekdalen

In het plangebied liggen de dalen van onder andere de Oude Leij/Donge, Hultensche Leij, Smalle Beek, Haiinkbeekje, Rissebeek en Watermolenbeek. Veelal liggen de dalen aan de voet van een dekzandrug of stromen door een dekzandvlakte. De beekdalen zijn van oorsprong nat tot vochtig en bestaan uit venige, moerige, beek- en gooreerdgronden. Omstreeks 1900 was het landschap van deze beekdalen veelal kleinschalig met singels, hooilanden en bosjes. Sommige beken, zoals de Oude Leij en Donge, stroomden nog door open en heideachtige moerasgebieden.

Oude landbouwgronden en voormalige heidevelden

Buiten de natuur- en bosgebieden zijn op de dekzandruggen en dekzandvlakten eerdgronden ontstaan als gevolg van jarenlange ophoging met potstalmest (heideplaggen gemengd met mest). De gronden zijn onder andere gelegen nabij Calfven, Roosendaal, Dongen en Waalwijk.

Humuspodzolgronden zijn ontstaan door bemesting van zandgronden die vroeger gewoonlijk in gebruik waren als heideveld. Voorbeelden zijn de Lage Heide nabij Heerle, Rielsche Heide, Gilzesche Heide en Moersche Heide. De gronden zijn overwegend droog tot tamelijk vochtig.

3.2. Watersysteem

Oppervlaktewater en waterhuishouding

Het water van Maas en Waal stroomt via de gegraven Nicuwe Merwede, Bergse Maas en Amer uit in de voormalige zeearmen het Hollandsch Diep en Krammer-Volkerak.

Deze voormalige zeearmen bezaten voor de uitvoering van het Deltaplan een hoog zoutgehalte als gevolg van de instroming van Noordzeewater. Ten oosten van Moerdijk nam het zoutgehalte geleidelijk af en ging het zoete rivierwater meer en meer overheersen. De getijdenwerking van de Noordzee was daarentegen merkbaar tot aan 's-Hertogenbosch, al was hier het verschil tussen eb en vloed duidelijk minder hoog dan bijvoorbeeld in de Brabantse Biesbosch en de voormalige zeearmen.

De zeekleipolders hebben een relatief constant polderpeil. Het water in de polders wordt op peil gehouden door het inlaten van water uit onder andere de Mark/Dintel en Steenbergsche Vliet. In periodes met veel neerslag wordt het overtollige water op deze watergangen uitgeslagen.

De gronden langs de Mark /Dintel en Steenbergsche Vliet werden geregeld geïnundeerd, echter door kanalisaties, aanleg van dijken en sluizen komen deze inundaties niet meer voor.

In het zandgebied kwamen overstromingen regelmatig voor in enkele beekdalen, zoals in het dal van de Oude Leij/Donge en de Watermolenbeek. De inundaties waren meestal het gevolg van ontginningen in de 'brongebieden', waardoor een natuurlijke en trage waterafvoer verstoord was. Natuurlijke en complete beeksystemen komen in het plangebied niet meer voor.

Het zandgebied behoort tot een drietal hoofdstroomgebieden, respectievelijk de Roosendaalsche Vliet, Mark en Donge. De stroomgebieden zijn weer onder te verdelen in substroomgebieden, zoals de Hultensche Leij, Rissebeck en Smalle Beek. De Mark en Roosendaalsche Vliet stromen ten noorden van Breda en Roosendaal door het zeekleigebied en monden uit in het Krammer-Volkerak.

De meeste zoniet alle bovenlopen van de beken zijn ge- of vergraven en vonden hun 'oorsprong' in natte heide- en/of moerasgebieden. Wellicht vond er van nature al afwatering plaats via langgerekte slenken, die in Noord-Brabant ook wel rijten worden genoemd. Door deze rijten te koppelen aan een lager gelegen ven of goor, ontstond een afwateringssysteem dat uiteindelijk werd gekoppeld aan een bestaande beek. Oorspronkelijke beken zijn onder meer de Donge, Watermolenbeek, Mark en Roosendaalsche Vliet.

Om de gewonnen turf uit de veenmoerassen ten zuiden van Roosendaal te kunnen vervoeren zijn diverse wateren gegraven of bestaande beken gekanaliseerd, zoals de Natte of Eldersche Turfvaart en de Zoom.

Alle beken en waterlopen in het plangebied zijn gestuwd en gekanaliseerd.

De binnen- en buitendijkse kreken, Hollandsch Diep en Krammer-Volkerak bezitten nog grotendeels hun oorspronkelijke vorm.

Belangrijke stilstaande wateren in het plangebied zijn diverse vennen op de Brabantse Wal (zoals Groote en Kleine Meer, Groote en Kleine Melanen), het Rozenven, Leikeven en het Markiezaatsmeer.

De waterkwaliteit van de meeste beken, waterlopen, kreken en rivieren voldoet momenteel, door te hoge nutriëntengehaltes van fosfaat en stikstof, niet aan de doelstellingen zoals geformuleerd in de Vierde Nota Waterhuishouding. De voedingsstoffen worden voornamelijk aangevoerd door afvalwater van zuiveringsinstallaties en door uitspoeling van mest van landbouwgronden. De waterkwaliteit van de meeste stilstaande wateren voldoet wel aan de geformuleerde doelstellingen, waarbij de voedselrijkdom varieert van zeer voedselarm tot voedselrijk.

Grondwater

Het ondiepe en lokale grondwater is in grote delen van het plangebied sterk beïnvloed door met name de bemesting op landbouwgronden, waardoor het grondwater onder andere te rijk is aan voedingsstoffen. Daarentegen is het grondwater dat afkomstig is van de dekzandruggen met bossen en heidevelden (onder meer Brabantse Wal en Rucphensche Bosschen) grotendeels verzuurd door 'zure regen' en deels ook door een verlaging van de grondwaterstand. In de overgangszone van zand naar zeeklei komt nog op enige diepte kalkhoudend grondwater voor. De aanwezigheid van deze kalkgehalten in het grondwater indiceert de aanwezigheid van kwel afkomstig uit (matig) diepe grondlagen. Daarnaast komen plaatselijk in de zeekleipolders zeer hoge zoutconcentraties in het grondwater voor, die mogelijk een restant zijn van de vroegere invloed van de Noordzee.

Het kwelwater komt tegenwoordig echter meestal niet meer aan het maai-veld, maar wordt doorgaans direct afgevoerd via sloten, waterlopen en beken, of is sterk verminderd door grondwaterwinningen.

In sloten, waterlopen, vennen en gegraven wateren is recentelijk nog op diverse plaatsen kwel waargenomen. Voorbeelden zijn het Calffen, het dal van de Molenbeek en Donge, enkele vennen en gegraven plassen (zoals het Leikeven en de Leemputten Ossendrecht), en op diverse plaatsen in de overgangszone van zand naar zeeklei.

3.3. Landbouw

Het zeekleigebied is van oudsher het belangrijkste akkerbouwgebied van Noord-Brabant. Nabij Waspik, 's-Gravenmoer en Dongen komen concentraties van glastuinbouwbedrijven voor en nabij Roosendaal boomkwekerijen. Op de zandgronden bestaan de agrarische bedrijven meestal uit rundvee- en intensieve veehouderij. De teelt op de bouwlanden bestaat uit snijmaïs, aardappelen en diverse andere gewassen. Op de zeekleigronden worden veel suikerbieten geteeld.

4. Natuur en landschap

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van natuur en landschap binnen het stroomgebied van 'West-Brabant'. De historische en huidige situatie, alsmede de streefbeelden voor natuur en landschap worden op hoofdlijnen beschreven voor verschillende deelgebieden. Op de Natuurdoeltypenkaart (Atlas 1) zijn de streefbeelden (natuurdoeltypen) op perceelsniveau aangegeven. Deze kaart vormt de basis voor het maken van de Basis- en pluspakkettenkaart (Atlas 2). In paragraaf 4.1 wordt ingegaan op de systematiek van natuurdoeltypen en de toepassing daarvan.

4.1. Natuurdoeltypen

De streefbeelden voor de natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur worden beschreven middels natuurdoeltypen. De systematiek van natuurdoeltypen is ontleend aan de rijksnota 'Handboek natuurdoeltypen in Nederland'. Een natuurdoeltype is het type natuur dat, gegeven de abiotische omstandigheden (bodem en water), ruimtelijke schaal en uitgangssituatie, bij toepassing van een bepaald beheer kan ontstaan.

4.1.1. Indeling natuurdoeltypen

In het 'Handboek natuurdoeltypen in Nederland' worden vier methoden beschreven voor het beheer van natuurgebieden (beheersstrategieën).

De beheersstrategieën zijn een maat voor de menselijke beïnvloeding (natuurlijkheid) van een natuurgebied.

De vier beheersstrategieën zijn in volgorde van toenemende menselijke invloed:

1. Nagenoeg-natuurlijke beheer: het beheer bestaat in feite uit 'niets doen'. Hierdoor kunnen grootschalige landschapsvormende processen ten behoeve van een natuurlijke differentiatie op landschapsniveau ongestoord verlopen. Voorbeelden van dit soort processen zijn windwerking, rivierdynamiek of getijdenwerking. Dit beheer kan alleen toegepast worden in zeer grote aaneengesloten natuurgebieden met een oppervlakte van vele duizenden hectaren. De Noord-Brabantse natuurgebieden zijn hiervoor te klein.
2. Begeleid-natuurlijke beheer: het beheer bestaat het zoveel mogelijk uit 'niets doen', waarbij grootschalige landschapsvormende processen ongestoord kunnen verlopen. Indien noodzakelijk kan een beperkte sturing op landschapsniveau toegepast worden. In begeleid-natuurlijke eenheden kan extensieve begrazing (1 Groot Vee Eenheid per 40-100 ha op voedselarme zandgronden) plaatsvinden. Een begeleid-natuurlijke eenheid

wordt niet doorsneden door spoorwegen, rijkswegen, kanalen en (drukke) secundaire wegen. Binnen het plangebied 'West-Brabant' liggen een viertal begeleid-natuurlijke eenheden, namelijk de Brabantse Biesbosch e.o., de Dintelse Gorzen/Slikken van de Heen, Het Markiezaat en Huis ter Heide/Loonsche Heide of Plan Lobelia. De minimum oppervlakte van buitendijks gelegen begeleid-natuurlijke eenheden is 50 hectare en voor binnendijks gelegen eenheden 500 hectare.

3. Halfnatuurlijke beheer: naast landschapsvormende processen (onder meer grondwater, wind) worden de natuurwaarden duidelijk gestuurd door de mens in de vorm van patroonmatige activiteiten (maaïen, beweiden of plaggen). De inhoud en het karakter van de natuur en het landschap (open, gesloten of kleinschalig) kunnen sterk variëren en zijn afhankelijk van de ligging en het (doorgaans historisch) beheer. Allerlei landschapselementen (onder meer houtwal/singel, knotbomenrij en poel) kunnen een belangrijke rol spelen in het halfnatuurlijke systeem. Dit type beheer wordt voorgesteld in een groot aantal gebieden binnen 'West-Brabant'.
4. Multifunctioneel beheer: bij het beheer van multifunctionele elementen speelt de natuur een nevenrol of is ondergeschikt aan bijvoorbeeld bosbouw, militair gebruik of (beheers)landbouw.

De natuurdoeltypen zijn geordend in vier hoofdgroepen, die corresponderen met de vier hierboven genoemde beheersstrategieën:

- Nagenoeg-natuurlijke natuurdoeltypen
- Begeleid-natuurlijke natuurdoeltypen
- Halfnatuurlijke natuurdoeltypen
- Multifunctionele natuurdoeltypen

Halfnatuurlijke terreinen kunnen samen met een begeleid-natuurlijke eenheid als een grote begrazingseenheid beheerd worden. Er kan dan integrale, extensieve begrazing plaatsvinden in het hele gebied. Om bepaalde doeltypen als bijvoorbeeld een heideterrein of stuifzandgebied in stand te houden is aanvullend halfnatuurlijk beheer als het plaatselijk maaïen of verwijderen van opslag noodzakelijk. Om tot een grotere begrazingseenheid te komen zullen barrières zoals rijks- en drukke provinciale wegen voorzien moeten worden van veetunnels of ecoducten. In 'West-Brabant' kan integrale begrazing toegepast worden in de eenheid: Het Banisveld - De Mortelen.

4.1.2. De Noord-Brabantse natuurdoeltypen

De basis voor de indeling van de Noord-Brabantse natuurdoeltypen is ontleend aan het 'Handboek Natuurdoeltypen in Nederland'.

Om de bruikbaarheid en toepasbaarheid te vergroten zijn een aantal natuurdoeltypen uit het handboek nader onderverdeeld op basis van plantengemeenschappen. Dit geldt in het bijzonder voor bossen en graslanden. De onderscheiden natuurdoeltypen kunnen op deze manier gekoppeld worden aan bodemtypen en grondwatertrappen. Daardoor is het mogelijk om op een bepaalde plaats op basis van het voorkomende bodemtype en grondwa-

terstand, in combinatie met het te voeren beheer en ruimtelijke schaal, aan te geven wat voor natuur (natuurdoeltype) er zal ontstaan. Tevens kan aan de hand van de gehanteerde natuurdoeltypen inzicht gegeven worden in de ligging van gebieden met hoge natuurkwaliteit als blauwgraslanden of elzenbroekbossen. In bijlage 1 is de complete lijst opgenomen van de Noord-Brabantse natuurdoeltypen.

4.1.3. Werkwijze toekenning natuurdoeltypen

Voor elke plaats van de Ecologische Hoofdstructuur is op basis van gegevens over bodemtype en (toekomstige) grondwaterregime aan te geven wat voor natuur (natuurdoeltype) er zal ontstaan. Indien er geen beheer plaats vindt, zal dit de climaxvegetatie of potentieel natuurlijke vegetatie (PNV) zijn. In Nederland is dit vrijwel altijd bos. Uitzonderingen hierop zijn plaatsen met speciale abiotische omstandigheden of met veel dynamiek zoals hoogvenen, kwelders of slikken en stroomdalgraslanden langs grote rivieren. Door een halfnatuurlijk beheer kan de PNV plaats maken voor vervangingsvegetaties zoals blauwgrasland, heide of struweel.

Leidraad bij het maken van keuzes voor natuurdoeltypen is de rijksnota 'Ecosystemen in Nederland'. Deze nota geeft duidelijkheid over de beleidsdoelen voor de Ecologische Hoofdstructuur. Centraal hierbij staat de uitwerking van behoud en herstel van de biodiversiteit, en de mate van natuurlijkheid. Om de realisatie van de beleidsdoelen vorm te geven wordt een drie-sporenbenadering voorgesteld.

De drie sporen zijn:

- spoor A: meer ruimte voor natuurlijkheid (natuurlijke processen) door middel van grootschalige natuur c.q. nagenoeg- en begeleid-natuurlijke eenheden.
- spoor B: versterking van die halfnatuurlijke typen natuur die slechts op weinig plaatsen gerealiseerd kan worden.
- spoor C: vergroting van de natuurkwaliteit van de overige halfnatuurlijke en multifunctionele natuur.

Voor veel natuurgebieden is een beheersvisie of -plan aanwezig. Deze zijn in de meeste gevallen overgenomen. Voor grote aaneengesloten natuurgebieden en voor kansrijke gebieden voor bijzondere natuur is uitgegaan van een hoog ambitieniveau, conform de in de rijksnota uitgezette lijnen.

Voor het bepalen van potenties van gebieden is gebruik gemaakt van historische en actuele inventarisatiegegevens alsmede van de Kwelreferentiekaart van de Provincie Noord-Brabant. Op tal van plaatsen zijn de aanwezige cultuurhistorische waarden van grote invloed geweest bij de keuze van de natuurdoeltypen. Hiervoor is de Cultuurhistorische Waardenkaart gebruikt.

4.1.4. Doelstellingen landschap

Voor de Ecologische Hoofdstructuur zijn op het gebied van landschap slechts op beperkte schaal doelstellingen geformuleerd binnen de bestaande visies en plannen. Om de doelstellingen voor landschap vorm te geven is gebruik gemaakt van referentiebeelden uit 1850-1900 zoals is weergegeven in de 'Historische Atlas Noord-Brabant' en op de 'Cultuurhistorische Waardenkaart'. Inventarisatiegegevens over (avi)fauna geven informatie over openheid, schaal of kwaliteit van een landschap. Dit soort gegevens hebben eveneens een rol gespeeld bij het formuleren van natuurdoeltypen en de daaraan gekoppelde doelstellingen voor landschap.

De mogelijkheden voor (halfnatuurlijke) landschapsdoelstellingen zijn in belangrijke mate afhankelijk van de geformuleerde natuurdoelstellingen. In het cultuurhistorisch waardevolle Maasheggengebied bijvoorbeeld gaat een natuurdoeltype als 'Bloemrijk grasland' goed samen met de doelstelling vanuit landschap de kleinschalige heggenstructuur te behouden en herstellen. Behoud van halfnatuurlijke landschappen binnen begeleid-natuurlijke eenheden is niet mogelijk.

Er is geen kaart beschikbaar met de doelstellingen voor landschap binnen de Ecologische Hoofdstructuur. Wel is in atlas 3 aangegeven welke landschaps-subsidies waar beschikbaar zijn (zie hiervoor ook paragraaf 5.1.2).

4.2. Natuur en landschap in 'West-Brabant'

De beschrijving van de natuur en landschap in 'West-Brabant' is opgedeeld in een aantal paragrafen. Allereerst wordt een analyse gegeven van de actuele situatie, waarna een formulering wordt gegeven van de natuur- en landschapsdoelstellingen en een bepaling van de beheersstrategieën. Vervolgens is in paragraaf 4.2.3 de historische, actuele en toekomstige situatie per deelgebied beschreven.

4.2.1. Huidige situatie

De natuur op de droge en voedselarme dekzandgronden en stuifduinen is in sommige gebieden nog redelijk intact. De samenstelling van deze natuur is echter sterk veranderd en het landschap van omstreeks 1900 met heiden, stuifzanden en vennen heeft veelal plaats gemaakt voor naaldbossen. Waardevolle restanten van het vroegere heide- en duinlandschap komen voor op de Brabantse Wal en de Loonsche Heide/Plan Lobelia.

De natuur van natte beekdalen is doorgaans zeer sterk achteruitgegaan en versnipperd. Van de beekdalen die rond 1900 bestonden uit een mozaïek van soortenrijke hooilanden, moerasjes, vochtige en natte loofbossen en vaak ook knotbomenrijen en singels, is zeer weinig bespaard gebleven. Voorbeelden van gebieden die plaatselijk nog hoge natuurwaarden bezitten zijn onder andere de dalen van de Watermolenbeek en de Oude Leij/Donge. Door allerlei waterhuishoudkundige ingrepen is het oorspronkelijke beekstelsel sterk verstoord. De oorspronkelijke gradiënt van een voedselarm naar een voedselrijk milieu, respectievelijk van 'brongebied' naar benedenloop, is geheel of grotendeels verdwenen. Momenteel is nagenoeg overal sprake van een voedselrijk milieu. Een gelijkmatige en natuurlijke afvoer van het regen-

en kwelwater heeft plaats gemaakt voor een versnelde afvoer met in droge zomers meestal geheel droogvallende bovenlopen. Ook de waardevolle lokale systemen waarin hoger gelegen en voedselarme bossen en heidevelden geleidelijk overgaan naar voedselrijkere beekdalen komen nauwelijks meer voor. Een voorbeeld van een dergelijk overgangszone is het beekdal van de Oude Leij ten westen van Tilburg.

Ook van de veenmoerassen en schrale hooilanden in de overgangszone van zand naar zeeklei is weinig over. Hier en daar komen nog restanten voor met hoge natuurwaarden, zoals in het Halstersche en Oudlandsch Laag, Het Oudland, Gastels Laag en de Binnenpolders van Terheijden, Capelle en Besoijen.

De dijken in de Westbrabantse kleipolders bezitten plaatselijk nog hoge botanische waarden, terwijl in moerassen en ruigten langs de oude kreken diverse minder algemene vogelsoorten broeden.

Door de uitvoering van het Deltaplan is de invloed van de Noordzee nagenoeg verdwenen. Getijden komen nauwelijks meer voor en de zoute slikken en schorren verzoeten. Desondanks komen in de buitendijkse gebieden, zoals de Brabantse Biesbosch, Dintelse gorzen, Slikken van de Heen en het Markiezaat, nog altijd hoge natuurwaarden voor. De verzoeting leidt tot een andere samenstelling van de planten- en vogelwereld.

4.2.2. Natuur- en landschapsdoelstellingen

De doelstellingen voor het plangebied 'West-Brabant' bestaan uit:

- het behouden, versterken, herstellen en ontwikkelen van karakteristieke en/of zeldzame, bedreigde of moeilijk vervangbare natuur- en landschapswaarden. Voorbeelden hiervan zijn natte soortenrijke schraalgraslanden (onder meer Blauwgrasland en Dotterbloemhooiland), gebufferde vennen, natte en vochtige soortenrijke loofbossen, kleinschalige beekdalen en polderlandschappen en soorten zoals de Spaanse ruiter, Gele zegge, Oeverkruid, Driekantige bies, Grutto, Watersnip en Alpenwatersalamander;
- het vormen van aaneengesloten natuurgebieden, om zodoende negatieve effecten te verkleinen, de beheerbaarheid te vergroten, en om lokale grondwatersystemen, (landschaps)ecologische relaties en gradiënten te kunnen behouden of te herstellen;
- het herstellen van droge en natte verbindingzones via onder meer beken, waterlopen, dekzandruggen, dijktafsluitingen en bossen, om hiermede de relaties tussen de gebieden te verstevigen en isolatie van populaties op te heffen. In het bijzonder geldt dit voor de amfibieën, dagvlinders, zoogdieren (onder meer vleermuizen), bosvogels en vissen.

Om de doelstellingen te kunnen realiseren is voor de meeste natuurgebieden een afstemming noodzakelijk met de kwaliteit en/of kwantiteit van onder andere het oppervlakte- en grondwater, de landbouw, bosbouw en recreatie.

4.2.3. Beschrijving natuur en landschap per deelgebied

Om de informatie overzichtelijk te kunnen presenteren is het plangebied opgedeeld in stroomgebieden (zie ook paragraaf 3.2.), die op hun beurt weer bestaan uit deelgebieden. Per deelgebied zijn de historische en actuele kenmerken en waarden en doelstellingen over natuur en landschap beschreven. De ligging van de deelgebieden is aangegeven op de onderstaande Toponimenkaart. De natuurdoelstellingen zijn aangegeven op de Natuurdoeltypenkaart (atlas 1).

Rivierdalen en afgesloten zeearmen

1. Brabantse Biesbosch en omgeving

Historische en actuele kenmerken en waarden

Tot 1970 waren de getijden van de Noordzee van grote invloed op de natuur in de Brabantse Biesbosch. Sinds de afsluiting van het Haringvliet is deze getijdenwerking grotendeels verdwenen en zijn soorten die afhankelijk waren van dit dynamische milieu, zoals Spindotterbloem en Driekantige bies sterk achteruitgegaan. Voorheen werden platen, ontstaan door de aanvoer van zand en slib door Maas en Waal, veelvuldig gebruikt voor de teelt van Mattenbies (biezengorzen), Riet (rietgorzen) en diverse Wilgensoorten (grienden). Tegenwoordig worden slechts enkele platen nog gebruikt als biezen- en rietgors of als griend.

De Brabantse Biesbosch bestaat uit een fijnmazig netwerk van smalle tot brede kreken met op platen ruigte- en moerasvegetaties, wilgenstruwelen en verlaten grienden die zich ontwikkelen naar Schietwilgenbossen. Enkele ingepolderde platen zijn nog in landbouwkundig gebruik of bestaan uit natte hooilanden (onder meer de Noordplaat en Polder Kindem).

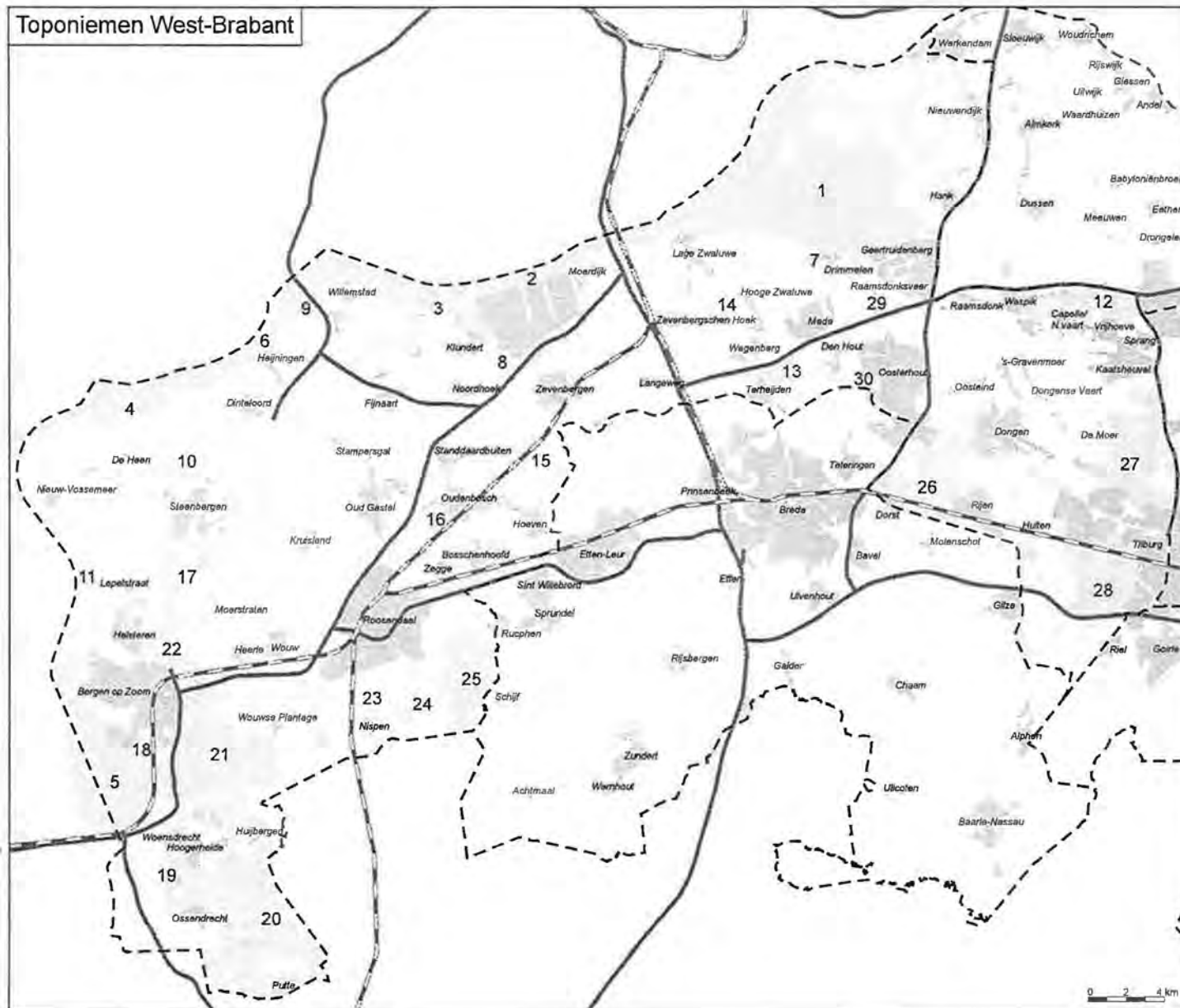
In de ruigten, moerassen, struwelen en bossen groeien onder andere Bittere veldkers, Groot springzaad, Spindotterbloem, Rivier- en Moeraskruiskruid, Moerasmelkdistel, alsmede uiterst zeldzame soorten zoals Bosmuur, Driekantige bies en mogelijk ook nog Hondstarwegras en Verspreidbladig goudveil. De Brabantse Biesbosch is een zeer waardevol broed- of foeragegebied voor vele vogelsoorten zoals Bruine kiekendief, Baardmannetje, Blauwborst, Lepeelaar, Aalscholver, IJsvogel en Visarend. De Bever is in 1988 in het gebied uitgezet.

De Brabantse en Zuid-Hollandse Biesbosch behoren sinds 1994 tot het Nationaal Park 'De Biesbosch'.

Aan de noord- en oostzijde van de Brabantse Biesbosch liggen, tussen landbouwgronden, nog een aantal oude kreken, zoals de Bakkerskil, Blecke Kil, Steurgat en Boomgat. De begroeiing langs deze kreken komt veelal overeen met die van de Brabantse Biesbosch.

In de tweede helft van de jaren negentig zijn de landbouwgronden in de Spieringpolders en Polder Maltha aan de noordzijde van de Brabantse Biesbosch, omgevormd naar natuurgebied. Momenteel bestaat het gebied uit brede geulen, pionier- en ruigtevegetaties, met hier en daar wilgenopslag.

Toponiemen West-Brabant

1. Brabantse Biesbosch en omgeving.
2. Sassenplaat.
3. Buitengorzen, Het Riet- en Biezenveld.
4. Dintelse Gorzen en Slikken van de Heen.
5. Het Markiezaat, Molenplaat en Prinsesseplaat.
6. Nieuwe Merwede, Amer, Hollandsch Diep, Krammer-Volkerak en Eendracht.
7. De Worp.
8. Bosgebiedjes tussen Moerdijk en Klundert.
9. Sint Antoniegorzen, Fort Sabina en Zwanenmeer.
10. Westbrabantse krekens.
11. Westbrabantse dijken.
12. Binnenpolder van Capelle en Besoijen en Polder de Binnenbijster.
13. Binnenpolder Terheijden.
14. Zonzeel.
15. Hoevensche Beemden.
16. Gastels Laag.
17. Het Laag, Halstersche Laag, Oudlandsch Laag, Landgoed Dassenberg en Het Oudland.
18. Augustapolder.
19. Calfven of Noordpolder.
20. Brabantse Wal-Zuid (Hoogerheide Putte).
21. Brabantse Wal-Midden (Hoogerheide Bergen op Zoom).
22. Brabantse Wal-Noord (Bergen op Zoom Halsteren).
23. Beekdalen Smalle Beek, Haiinkbeekje,

Natuur- en landschapsdoelstellingen

De Brabantse Biesbosch, Spieringpolders, Polder Maltha, Aakvlaai en diverse andere (landbouw)polders zullen op lange termijn bestaan uit een begeleid-natuurlijke eenheid. Naast open water zal het zoetwatergetijdenmoeras grotendeels bestaan uit ruigte, moeras en natuurbos. Enkele gebieden in de natuureenheid zullen beheerd worden als griend (zoals de Deenepolder) of als moeras (Vijf Ambachten, Noordplaat en Polder Kindem). De oude kreken aan de noord- en oostzijde van de Brabantse Biesbosch zullen geen onderdeel zijn van de begeleid-natuurlijke eenheid. De natuur langs deze kreken zal bestaan uit natte ruigten, moerasvegetaties, wilgenstruwelen en natuurbosjes.

2. Sassenplaat

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Sassenplaat was tot 1970 in beheer als biezenegors. Tegenwoordig bestaat de, met een stenen kade omringde, Sassenplaat uit open water, pionier-, ruigte- en moerasvegetaties, wilgenstruweel en Zachthoutooibos. In oevers van de waterplassen groeien ondermeer het uiterst zeldzame Bruin cypergras en Slijkgroen. Op de Sassenplaat broeden ondermeer Blauwborst, Snor, Bruine kiekendief, Ransuil en Lepelaar.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Op de Sassenplaat gaan zich wilgenbossen verder ontwikkelen. Langs de oevers krijgen, afhankelijk van de dynamiek, pionier-, Riet- en Grote zeggenmoerassen de kans zich te ontwikkelen.

3. Buitengorzen, Het Riet- en Biezenveld

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Buitengorzen en Het Riet- en Biezenveld bestaan voornamelijk uit ruigte-, riet- en moerasvegetaties, wilgenstruwelen en verlaten grienden die zich ontwikkelen naar Schietwilgenbossen. In het gebied groeien onder meer Driekantige bies, Groot springzaad, Rivierkruid en Echte heemst. Broedvogels zijn Bruine kiekendief, Rietzanger, Blauwborst en Baardmannetje.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

De doelstellingen voor de Buitengorzen en Het Riet- en Biezenveld bestaan uit de verdere ontwikkeling van soortenrijke watervegetaties, Riet- en Grote zeggenmoerassen en Schietwilgenbossen.

4. Dintelse Gorzen en Slikken van de Heen

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Dintelse Gorzen en Slikken van de Heen bestonden voor de afsluiting van het Krammer-Volkerak uit slikken, kreken en schorren met karakteristieke soorten zoals Zeekraal, Zeeaster, Zulte, Schorrekruid en Dunstaart. Na

de afsluiting is het zoute milieu geleidelijk vervangen door een brak tot zoet milieu.

Ondanks deze ingrijpende verandering weten sommige soorten van het zoute milieu nog lang stand te houden, terwijl de schorren en slikken grotendeels dichtgegroeid zijn met allerlei algemene ruigtekruiden en struiken. Op meer open en grazige delen hebben zich ook zeer bijzondere plantensoorten gevestigd zoals de Bitterling en diverse orchideeënsoorten (onder meer Hondskruid).

De Dintelse Gorzen en Slikken van Heen zijn broedgebied voor Visdief, Dwergstern, Bontbekplevier, Strandplevier, Kluut, Tureluur, Blauwborst en Bruine kiekendief.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het einddoel voor de Dintelse Gorzen en Slikken van de Heen bestaat uit de vorming van een begeleid-natuurlijke eenheid, die naast open water voornamelijk zal bestaan uit struwelen en natuurbossen.

5. Het Markiezaat, Molenplaat en Prinsesseplaat

Historische en actuele kenmerken en waarden

Voor 1983 maakte Het Markiezaat en de Prinsesseplaat onderdeel uit van de Oosterschelde en bestonden de gebieden uit slikken, schorren en krekken. Kenmerkende soorten van dit zoute milieu waren onder andere Zeekraal, Lamsoor, Engels gras, Schorrekruid, Dunstaart en Groot zeegras. In 1983 zijn Het Markiezaat en de Prinsesseplaat door de aanleg van de Oesterdam afgesloten van de Oosterschelde, waarna verzoeting is opgetreden. Diverse zoutminnende plantensoorten zijn dan ook reeds geheel verdwenen of sterk achteruitgegaan. Naast open water bestaan de gebieden momenteel uit slikken, grazige vegetaties, ruigten en struwelen. Het Markiezaat en de Prinsesseplaat zijn van belang voor een groot aantal vogelsoorten, zoals Roerdomp, Waterral, Bruine kiekendief, Grauwe gans, Brandgans, Kluut, Visdief, Lepeelaar en Dwergstern.

Bijzonder zijn tevens de Woensdrechtsche Duintjes, gelegen in de overgangszone van Het Markiezaat naar het Landgoed Lindonk. In de Woensdrechtsche Duintjes groeit de landelijk uiterst zeldzame Stippelzegge. Daarnaast herbergt het gebied de allerlaatste groeiplaatsen in Noord-Brabant van Zeerus, Zilt torkruid en Zeevetmuur.

De Hogerwaardpolder, gelegen ten zuiden van Het Markiezaat, bestaat momenteel uit landbouwgrond met enkele kreekrestanten.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het einddoel voor Het Markiezaat en de Hogerwaardpolder bestaat uit de vorming van een begeleid-natuurlijke eenheid. De Prinsesseplaat zal geen onderdeel uitmaken van deze eenheid. Behoud van het open landschap met korte, open begroeiingen staat hier voorop.

Het Markiezaat zal zich verder ontwikkelen tot een zoetwatermoeras.

6. Nieuwe Merwede, Amer, Hollandsch Diep, Krammer-Volkerak en Eendracht

Historische en actuele kenmerken en waarden

Buiten de reeds beschreven gebieden treft men langs de Nieuwe Merwede, Amer en het Hollandsch Diep veelal smalle oevers aan met natte ruigten, biezen-, riet- en zeggenvegetaties, wilgenstruwelen en Schietwilgenbosjes. Bijzondere plantensoorten zijn Moerasmelkdistel, Moeraskruiskruid, Groot springzaad en Echt lepelblad. Langs het Krammer-Volkerak liggen ter hoogte van Heijningen nog een tweetal kleine schorrestanten. Door verzoeting zijn deze restanten reeds voor een belangrijk deel dichtgegroeid met ruigtekruiden en struiken. De Eendracht is in de jaren tachtig omgebouwd naar een kanaal (het Schelde-Rijnkanaal). De schorren langs de Eendracht zijn op Brabants grondgebied ingepolderd en omgezet naar landbouwgrond of loofbos (de Stèlle).

De oevers langs de Nieuwe Merwede, Amer, Hollandsch Diep en Krammer-Volkerak zijn broedgebied voor allerlei moeras- en struweelvogels.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

De doelstellingen bestaan uit behoud van de huidige natuurwaarden in de ruigten, moerassen, struwelen en natuurbosjes. De wateren en oevers zullen tevens fungeren als ecologische verbindingzones. De Nieuwe Merwede, Amer, Hollandsch Diep, Krammer-Volkerak en Eendracht/Schelde-Rijnkanaal zijn multifunctionele wateren met scheepvaart, recreatie en natuur.

Westbrabantse zeekleipolders

7. De Worp

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Worp maakte eertijds onderdeel uit van de Brabantse Biesbosch. Het gebied bestaat uit voormalige grienden, populierenbossen, elzenbroekbos en enkele natte en soortenrijke graslandjes. Soorten die in De Worp voorkomen zijn onder andere Blauwborst, Bittere veldkers, Groot heksenkruid en Moerasmelkdistel.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het streefbeeld voor De Worp bestaat uit natuurbossen (Essen-Iepen- en Elzenbroekbos) en soortenrijke graslanden (Dotterbloemhooiland), alsmede ruigte-, moeras- en struweelvegetaties. Om het kleinschalige karakter te versterken zijn landschapspakketten beschikbaar gesteld zoals elzensingel en knotbomenrij.

8. Bosgebiedjes tussen Moerdijk en Klundert

Historische en actuele kenmerken en waarden

Tussen Moerdijk en Klundert liggen een aantal bosgebiedjes. De bosjes zijn veelal enkele tientallen jaren geleden aangelegd en bestaan onder andere uit

populieren. In de bosgebiedjes nabij Moerdijk en Klundert liggen bovendien extensief beheerde graslandjes met onder andere Moerasmelkdistel, Moeras-kruiskruid, Echte heemst.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het multifunctionele karakter van de bosjes zal gehandhaafd blijven en voor de graslanden wordt gestreefd naar een verdere ontwikkeling van droge tot vochtige, bloemrijke graslanden. De bosjes zullen door middel van ecologische verbindingzones met elkaar verbonden worden.

9. Sint Antoniegorzen, Fort Sabina en Zwanenmeer

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Sint Antoniegorzen zijn in de jaren zestig ingepolderd en in gebruik genomen als weiland. Deze weilanden zijn een belangrijke pleisterplaats voor ganzen en weidevogels. In het voormalige Fort Sabina komen schrale tot brakke graslandvegetaties voor met onder meer Bevertjes, Hondskruid, Ruig viooltje, Zilte zegge en Melkkruid. In de bossen nabij het Zwanenmeer broeden onder andere Blauwe reigers.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het streefbeeld voor de Sint Antoniegorzen bestaat uit behoud van graslanden die een foerageer- en/of broedplaats zijn voor ganzen en weidevogels. Voor het Fort Sabina wordt gestreefd naar droog, bloemrijk tot nat brak grasland, soortenrijke wateren en natuurbosjes (Essen-Iepenbos). Voor het Zwanenmeer en de aangrenzende bossen bestaat het streefbeeld uit de ontwikkeling van soortenrijk water en bossen met verhoogde natuurwaarden.

10. Westbrabantse kreken

Historische en actuele kenmerken en waarden

In het Westbrabantse zeekleigebied liggen een aantal kreekrestanten, zoals de Rietkreek, Molenkreek, Potmarkreek, De Rode Weel, Tonnekreek, Gat van den Ham en het Lange Water. Langs deze kreken komen veelal rietlanden, moeras-, ruigte-, struweel- en broekbosvegetaties voor, waar vogelsoorten broeden zoals Bruine kiekendief, Baardmannetje, Blauwborst, Rietgors, Grote karekiet, Rietzanger en Bergeend. In de oevers en aangrenzende graslanden groeien hier en daar plantensoorten van een brak milieu, zoals Aardbeiklaver, Melkkruid en Zilte rus.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

De doelstellingen bestaan uit behoud, optimalisering en/of ontwikkeling van kreken met natuurvriendelijke oevers, soortenrijke wateren, natte ruigten, Riet- en Grote zeggenmoerassen, wilgenstruwelen en natuurbosjes (onder meer Elzenbroek- en Essen-Iepenbos).

11. Westbrabantse dijken

Historische en actuele kenmerken en waarden

De dijken in het Westbrabantse zeekleigebied zijn plaatselijk soortenrijk met onder andere Aardaker, Gewone agrimonie, Echte kruisdistel, Kattedoorn, IJzerhard, Wilde marjolein en Ruige weegbree. Voorbeelden zijn de Rubeerdijk, Groene Dijk, Tolse Dijk en Honderd Gemetendijk. De meeste dijken worden echter te intensief begraasd door schapen en/of zijn beplant met populieren, waardoor de soortenrijkdom veelal beperkt is tot algemenere plantensoorten.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Naast behoud van de bestaande natuurwaarden op enkele bloemrijke dijken, is het gewenst deze bloemrijke graslandvegetaties verder uit te breiden op de Westbrabantse dijken. Om de diversiteit te verhogen en tevens een geschikt leefgebied te creëren voor onder meer dagvlinders en struweelvogels is tevens de ontwikkeling van droge ruigten en struwelen gewenst.

Overgangszone van zand naar zeeklei

12. Binnenpolder van Capelle en Besoijen en Polder de Binnenbijster

Historische en actuele kenmerken en waarden

Het poldergebied tussen Waalwijk en Waspik bestond eertijds uit veenmoerassen die tussen 1100 en 1300 nagenoeg geheel zijn afgegraven voor de winning van turf. Daarna is het gebied veranderd in een Slagenlandschap dat bestaat uit lange en smalle kavels, die veelal in gebruik waren als hooiland en begrensd werden door elzensingels.

In de jaren zestig van de 20e eeuw waren enkele hooilanden en veenmoerassen nog in optimale staat en groeide er tal van soorten die tegenwoordig verdwenen zijn uit het Brabantse land. Voorbeelden zijn de Tweehuizige zegge, Bonte paardenstaart, Veenmosorchis, Groenknolorchis en Lange zonnedaauw. Nadien zijn de botanische waarden in deze gebieden zeer sterk achteruitgegaan door verdroging en vermindering van de kweldruk. Door hydrologische maatregelen en afgravingen zijn plaatselijk de natuurwaarden weer hersteld. Soorten als Gele zegge, Blonde zegge, Beenbreek, Welriekende Nachtorchis en Moeraswolfsklauw zijn hierdoor behouden gebleven of hebben zich kunnen hervestigen. In het deelgebied broeden onder andere Blauwe reiger, Havik en Blauwborst. Midden jaren negentig zijn petgaten gegraven om laagveen te laten ontwikkelen.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het streefbeeld voor het poldergebied tussen Waalwijk en Waspik bestaat grotendeels uit het handhaven of herstellen van het karakteristieke Slagenlandschap en de daarbij horende natuurwaarden. Aspectbepalend zullen natte en soortenrijke graslanden (onder meer Blauwgrasland en Dotterbloemhooiland) en Kleine Zeggenmoerassen zijn, omzoomd door elzensingels en knobomenrijen. De graslanden en moerassen zullen worden afgewisseld

door natuurbosjes, broekstruwelen, natte ruigten en kleine waterplassen. De gebiedsdelen De Dellen en Polder de Binnenbijster zullen geheel gaan bestaan uit Elzen- en wilgenbroek met Riet- en/of Grote Zeggenmoeras.

13. Binnenpolder Terheijden

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Binnenpolder Terheijden was vermaard om zijn botanische rijkdom. Talloze zeldzame plantensoorten groeiden destijds in de blauwgraslanden, veen- en zeggenmoerassen, waaronder diverse orchideeën- en zeggensoorten. Deze unieke moerassen en graslanden zijn door ontwatering en ontginning verloren gegaan. Tegenwoordig treft men in en langs sloten nog allerlei kenmerkende soorten aan van het veenpolderlandschap, zoals Krabbescheer, Moeraszoutgras, Grote boterbloem, Groot blaasjeskruid en het uiterst zeldzame Langstengelig fonteinkruid. De verpachte graslanden zijn soortenarm. De kern van de Binnenpolder wordt gevormd door een broekbosje met daarin een eendenkooi.

Aan de oostzijde van de Binnenpolder Terheijden ligt de Voormalige Linie van Den Hout die grotendeels begroeid is met droog loofbos.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Naast behoud en optimalisering van de natuurwaarden in het broekbosje en de sloten bestaan de doelstellingen voor de Binnenpolder uit de ontwikkeling van natte en soortenrijke graslanden (met name Blauwgrasland en Dotterbloemhooiland) en Kleine Zeggenmoerassen.

Voor de bossen en wateren in de Voormalige Linie van Den Hout wordt gestreefd naar behoud van huidige natuurwaarden.

14. Zonzeel

Historische en actuele kenmerken en waarden

Zonzeel bestond evenals diverse andere gebieden in de overgangszone van klei naar zand, uit veenmoerassen die reeds in de 14de eeuw grotendeels ontgonnen waren. Nadien is ook Zonzeel in gebruik genomen als hooiland (Dotterbloemhooiland en Blauwgrasland). Het huidige gebied bestaat uit enkele extensief beheerde graslandpercelen, loofbosjes, moerasjes en een gegraven waterplas. In en langs deze natuurelementen groeien onder andere Groot blaasjeskruid, Aarvederkruid, Zwanenbloem, Waterviolier en Krabbescheer. In het gebied broeden en/of foerageren Bruine kiekendief, Watersnip, Tureluur, Grutto en Blauwborst.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het streefbeeld voor Zonzeel bestaat uit vochtige, bloemrijke graslanden, afgewisseld met Dotterbloemhooiland, ruigten, moerasjes, struwelen, natuurbosjes en soortenrijke wateren. Het gebied blijft haar voornamelijk open karakter behouden.

15. Hoevensche Beemden

Historische en actuele kenmerken en waarden

Na de ontginning van de veenmoerassen is het gebied lange tijd in gebruik geweest als hooiland. Oude veenputten groeiden dicht met moeras en broekbos. Daarnaast bestaan de Hoevensche Beemden momenteel uit populierenbossen, ruigten, wielen en extensief beheerde graslandjes. In het gebied broeden onder andere Ransuil, Steenuil, Torenvalk en Kleine karekiet. Bijzondere plantensoorten die in het gebied groeien zijn onder andere Groot blaasjeskruid, Grote boterbloem en Groot moerasscherm.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het streefbeeld bestaat uit optimalisering en/of ontwikkeling van een kleinschalig veenpolderlandschap met soortenrijke graslanden, ruigten, moerasjes, struwelen, natuurbosjes en soortenrijke wateren. Elzensingels en knotbomenrijen zullen worden aangelegd om het kleinschalige karakter te versterken.

16. Gastels Laag

Historische en actuele kenmerken en waarden

Rond 1900 bestond het Gastels Laag nog grotendeels uit blauwgraslanden en kleine zeggenmoerassen.

Tegenwoordig bestaat het Gastels Laag nog slechts voor een klein deel uit Blauwgrasland met Spaanse ruiter, Blauwe knoop, Grote ratelaar en Hondsviooltje. Naast Blauwgrasland bestaat het gebied ondermeer uit extensief beheerde graslanden, loofbosjes en soortenrijke sloten.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Voor het Gastels Laag wordt gestreefd naar een vergroting van het areaal aan vochtige tot natte, bloem- en soortenrijke graslanden (met name Blauwgrasland en Dotterbloemhooiland). Hier en daar zullen de graslanden afgewisseld worden door natuurbosjes (onder meer Elzenbroekbos), ruigten en struwelen. Het kleinschalige karakter zal versterkt worden door de aanleg van singels en knotbomenrijen.

17. Het Laag, Halstersche Laag, Oudlandsch Laag, Landgoed Dassenberg en Het Oudland

Historische en actuele kenmerken en waarden

Het Laag, Halstersche en Oudlandsch Laag en Het Oudland bestonden certijds uit veenmoerassen die na ontginning veelal in gebruik waren als hooiland (Blauwgrasland en Dotterbloemhooiland). Het Oudland is in de 19de eeuw beplant met eiken en later ook met populieren. De bossen zijn opvallend rijk aan paddestoelen. Uniek voor Noord-Brabant was de aanwezigheid van het Wit bosvogeltje, een orchideeënsoort die elders in Nederland alleen voorkomt in Zuid-Limburg. In de bossen broeden onder meer Wespendif, Boomvalk, Kleine bonte specht en Nachtegaal.

Van de vroeger aanwezige blauwgraslanden resteren nog enkele vierkante meters. Hetzelfde geldt voor Het Laag, Halstersche en Oudlandsche Laag. In deze schraallanden groeien onder andere Spaanse ruiter, Veenpluis, Blauwe knoop en Grote ratelaar. Daarnaast komen in deze gebieden extensief beheerde graslanden voor die een broed- en/of foerageerplaats zijn voor Wulp, Grutto en Watersnip.

Het Landgoed Dassenberg bestaat naast droge en vochtige naald- en loofbossen uit soortenrijke wateren en graslanden in het dal van de Ligne.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het streefbeeld voor Het Laag, Halstersche en Oudlandsch Laag en Het Oudland bestaat grotendeels uit bloem- en soortenrijke graslanden (onder meer Blauwgrasland en Dotterbloemhooiland), Kleine Zeggenmoerassen en natuurbossen (onder meer Elzenbroek- en Beuken-Eikenbos). Essentieel voor deze natuurdoeltypen is het behoud en vooral herstel van de toevoer van kwelwater. Voornamelijk langs de Ligne en in de overgangszones van bos naar grasland worden ook ruigte-, moeras- en struweelvegetaties ontwikkeld. Het Landgoed Dassenberg zal het huidige karakter behouden. Om de natuurwaarden in de bossen te verhogen wordt een extensief beheer voorgesteld. De landbouwgronden binnen het landgoed zijn begrensd als beheersgebied met als doel behoud en/of ontwikkeling van bloemrijke graslanden. Het kleinschalige karakter in Het Laag, Halstersche en Oudlandsch Laag en Het Oudland kan versterkt worden door de aanleg van singels en knotboemenrijen.

18. Augustapolder

Historische en actuele kenmerken en waarden

Ten zuiden van Bergen op Zoom ligt in de overgangzone van de Brabantse Wal naar Het Markiezaat de Augustapolder. De polder bestaan momenteel uit wei- en bouwlanden.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Gestreefd wordt naar de ontwikkeling van droge tot natte, bloem- en soortenrijke graslanden (onder meer Dotterbloemhooiland) die deels gevoed worden door ijzerhoudend kwelwater afkomstig van de Brabantse Wal.

19. Calfven of Noordpolder

Historische en actuele kenmerken en waarden

Het Calfven is een venige zeekleipolder, die aan de oostzijde wordt begrensd door de Brabantse Wal. Tussen het gehucht Calfven en Hoogerheide is de overgang naar de Brabantse Wal zeer abrupt en komt plaatselijk (De Bunt) een hoogteverschil van 20 meter voor. Vermoedelijk is deze steile wand enige tienduizenden jaren geleden ontstaan door de Schelde die door het Calfven stroomde. In de gebiedsdelen De Bunt en De Geest komen op de Brabantse Wal bosjes voor met Dalkruid, Lelietje van Dalen en Gewone salomonszegel.

Het Calfven wordt gevoed door ijzerrijk kwelwater afkomstig van de Brabantse Wal. Vroeger bestond het gebied uit veenmoerassen en hooilanden. Tegenwoordig bepalen wei- en bouwlanden en boomkwekerijen het landschapsbeeld en treedt de kwel alleen nog in sloten en waterlopen uit. In en langs deze sloten en waterlopen groeien onder andere Bosbies, Kransvederkruid, Waterviolier, Holpijp en Grote pimpernel. De landbouwgronden zijn een pleisterplaats voor Grauwe gans en Kolgans.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Het Calfven zal in de toekomst gaan bestaan uit een groot en aaneengesloten natuurgebied dat nagenoeg geheel zal bestaan uit Dotterbloemhooilanden en plaatselijk ook bloemrijke en heischrale graslanden. Behoud en stimulering van de toevoer van ijzerhoudend kwelwater vanaf de Brabantse Wal is van essentieel belang voor de ontwikkeling van de Dotterbloemhooilanden.

Langs de Calfvensche Kreek en Agger ligt de nadruk op behoud en ontwikkeling van ruigte-, moeras- en struweelvegetaties met hier en daar natuurbosjes (Elzenbroek- en Essen-Iepenbos).

Het streefbeeld voor de bosjes op het aangrenzende deel van de Brabantse Wal bestaat uit natuurbos (Beuken-Eikenbos).

Brabantse Wal

20. Brabantse Wal-Zuid (Hoogerheide – Putte)

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Brabantse Wal tussen Hoogerheide en Putte bestaat naast droge naald- en loofbossen uit stuifzand, heidevelden en diverse waardevolle vennen. Het Grootte Meer, Meersche Duinen, Krickelareduinen en Hazenduinen vormen één geheel met het Belgische natuureservaat de Kalmthoutse Heide en maken deel uit van een grensoverschrijdend natuurpark. De bossen zijn een leefgebied voor onder andere Havik, Sperwer, Boomvalk, Bosuil, Groene en Zwarte specht, Boomklever en Nachtzwaluw. De hoge dichtheid van de Nachtzwaluw was aanleiding het gebied aan te wijzen in het kader van de Vogelrichtlijn. De meeste heidevelden zijn droog en vergrast. Slechts in enkele zeer kleine heiderestanten groeien nog Beenbreek, Klokjesgentiaan en Kleine zonnedaauw (onder meer nabij het Moseven en in Kortenhoeff). Behalve zure, voedsel- en soortenarme vennen liggen er op de Brabantse Wal ook meer gebufferde vennen en gegraven plassen, zoals het Grootte en Kleine Meer, Leemputten Ossendrecht, Bronven en Moseven. Naast een natuurlijke buffering door kalkhoudend kwelwater vond de buffering ook plaats door de aanvoer van opgepompt grondwater. Sommige vennen en plassen worden nog gevoed door lokaal kwelwater, zoals de Leemputten Ossendrecht. In en langs de meer gebufferde vennen groeien Oeverkruid, Drijvende waterweegbrecc, Gesteeld glaskroos, Moerassmele, Pilvaren, Witte waterranonkel en de uiterst zeldzame Stekelbiesvaren. In een vennetje ten zuidoosten van het Zwaluwmeer komt een hoogveenvegetatie voor met onder meer Kleine veenbes. Indien watervoerend, zijn de vennen broedplaats voor Dodaars, Geoorde fuut, Tafeleend en Wintertaling.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

De bossen zullen enerzijds hun multifunctionele karakter blijven behouden en anderzijds omgevormd worden naar bossen met verhoogde natuurwaarden en natuurbossen. Ontwikkeling naar natuurbos (voornamelijk Berken-Eikenbos) wordt voorgesteld in de gebiedsdelen Kortenhoeff, bossen ten noorden van Ossendrecht (onder meer Meiduin), Stoppelbergen, Wildernissen en Moretusbosch.

Bos met verhoogde natuurwaarde is het streefbeeld in onder andere de Hazenduinen en de bossen rondom het Grootte en Kleine Meer.

Voor de (veelal vergraste) heiderestanten is uitgegaan van een herstel van de oorspronkelijke Struikheidevegetaties. In de Krikelareduinen, Meersche Duinen en Bieduinen wordt gestreefd het areaal stuifzand en heide uit te breiden om meer duurzaam leefgebied te creëren voor karakteristieke planten- en diersoorten zoals de Nachtzwaluw.

Behoud van de natuurwaarden in en langs de vennen en gegraven plassen is van groot belang, gezien het aantal zeldzame plantensoorten. Om het gebufferde milieu in bepaalde vennen (onder meer Grootte en Kleine Meer) te kunnen handhaven of te herstellen zijn mogelijk maatregelen noodzakelijk als het verminderen van grondwateronttrekkingen.

21. Brabantse Wal-Midden (Hoogerheide – Bergen op Zoom)

Historische en actuele kenmerken en waarden

Ook dit deel van de Brabantse Wal bestaat grotendeels uit droge, voedsel- en soortenarme naaldbossen. Met name in de diverse landgoederen komen ook droge tot tamelijk vochtige loofbossen voor met Dalkruid, Lelietje van dalen en Gewone salomonszegel. In de bossen broeden onder andere Zwarte en Groene specht, Boomklever en Fluitier.

In de bossen liggen hier en daar heiderestanten die leefgebied zijn van onder andere Levendbarende hagedis. In vennen en gegraven plassen komen Alpenwatersalamander en Vinpootsalamander voor. De vennen en plassen bezitten een ongebufferd tot matig gebufferd milieu. Een ven langs de Moerkantse Baan kenmerkt zich door een voedselarme verlandingsvegetatie met diverse Veenmossoorten, Kleine veenbes en Beenbrek. In het Bloempjesven, Mosven en Meeven groeien onder meer Draadzegge en Moerashertshooi. Het gegraven Keutelmeer en een plasje in Zoomland herbergen soorten als Gesteeld glaskroos, Waterpostelein, Duizendknoopfonteinkruid en in de jaren zeventig ook nog de Kruipende moerasweegbree en Ondergedoken moerascherm. De Zeezuiper is grotendeels dichtgegroeid met moeras, broekstruweel en -bos.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Voor de meeste bosgebieden en landgoederen wordt een omvorming naar natuurbos (voornamelijk Berken-Eikenbos, plaatselijk ook Beuken-Eikenbos) voorgesteld. De omvorming naar natuurbos op de landgoederen vindt plaats zonder dat het specifieke landschapskarakter aangetast wordt. Voor de (veelal vergraste) heiderestanten is uitgegaan van een herstel van de oorspronkelijke

Struikheidevegetaties. Gestreefd wordt de natuurwaarden van de stuifzandjes, de vennen en gegraven plassen te optimaliseren.

Enkele landbouwpercelen (onder meer nabij De Zeezuiper, Keutelmeer, Landgoed Mattemburgh) worden omgevormd naar droge tot vochtige, bloemrijke en veelal schrale graslanden.

22. Brabantse Wal-Noord (Bergen op Zoom – Halsteren)

Historische en actuele kenmerken en waarden

Het noordelijk deel van de Brabantse Wal bestaat uit een afwisselend landschap met naald- en loofbossen, landbouwgronden, extensief beheerde graslanden en enkele waterplassen. De Brabantse Wal 'verdwijnt' ten noorden en oosten van Halsteren geleidelijk onder veen- en kleigronden.

In de bossen broeden Houtsnip, Kleine bonte specht, Boomvalk, Boomklever en Gekraagde roodstaart. De waterplassen zijn leefgebied voor Alpenwatersalamander en Vinpootsalamander.

De Grootte en Kleine Melanen zijn tamelijk grote waterplassen met een matig tot sterk gebufferd milieu. In de oevers komen verlandingsvegetaties voor met onder meer Moeraswederik en Holpijp.

In de overgangszone naar Het Laag ligt het voormalige Fort de Roovere dat dateert uit de 17de eeuw en een onderdeel is van de Westbrabantse Waterlinie.

Ten oosten van het fort ligt het Pottersbos. In de kruidlaag van dit bos groeien onder andere Bosaardbei, Gewone salomonszegel en eertijds ook Dennenorchis.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

De doelstellingen voor het Landgoed Buitenlust en het aangrenzende gebied ten noordwesten van de Ligneweg bestaan uit de optimalisering en/of ontwikkeling van natuurbossen (voornamelijk Berken-eikenbos), afgewisseld met bloemrijke (deels schrale) graslanden, ruigten en struwelen. Ook voor het Pottersbos wordt omvorming naar natuurbos voorgesteld. De overige bossen in het deelgebied zullen blijven bestaan uit multifunctioneel bos. De cultuurhistorisch waardevolle Westbrabantse Waterlinie zal hersteld worden door landschappelijke elementen.

23. Beekdalen Smalle Beek, Haiinkbeekje, Rissebeek en Watermolenbeek

Historische en actuele kenmerken en waarden

Ten zuiden en zuidwesten van Roosendaal liggen een aantal smalle beekdalen. De Watermolenbeek bezit ter hoogte van Nispen nog haar oorspronkelijke en sterk meanderende loop.

De natuurwaarden in de beekdalen zijn beperkt tot enkele natuurgebiedjes en sloten. Zo groeien in een loofbosje in het beekdal van de Watermolenbeek ten noorden van Nispen en in het Sputendonkse Bos in het beekdal van Haiinkbeekje nog Slanke sleutelbloem, Muskuskruid en Gulden boterbloem. In

en langs sloten groeien Waterviolier, Holpijp, Klimopwaterranonkel en Knolsteenbreek.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Naast behoud van de huidige natuur- en landschapswaarden in de beekdalen wordt plaatselijk gestreefd naar een uitbreiding en herstel van de karakteristieke natuurwaarden en/of landschapselementen. Zo wordt voorgesteld om in het dal van de Watermolenbeek tussen Nispen en Roosendaal de landbouwgronden om te vormen naar ruigte- en moerasvegetaties en vochtige tot natte, bloem- en soortenrijke graslanden. Het streefbeeld voor de bestaande bossen is natuurbos (Elzenbroek- en Beuken-Eikenbos). Het Hopmeer ten zuidwesten van Nispen zal bestaan uit weidevogelgraslanden.

Langs de beken worden ecologische verbindingzones aangelegd die de migratie zullen bevorderen van amfibieën, dagvlinders en kleine zoogdieren.

24. Rozenven en omgeving

Historische en actuele kenmerken en waarden

Het Rozenven bestaat uit tamelijk verzuurd, open water en verlandingsvegetaties met Riet en Grauwe wilg. Hier en daar komen nog bijzondere soorten voor zoals Vlottende bies, Moerashertshooi en Klein glidkruid. De omgeving van het Rozenven bestaat uit naaldbos en heiderestanten die echter veelal vergrast zijn. Door plagwerkzaamheden groeien plaatselijk weer Klokjesgentiaan, Witte snavelbies en Kleine zonnedauw.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Gestreefd wordt naar behoud en vooral herstel van een gebufferd venmilieu voor het Rozenven. De bossen rond en nabij het Rozenven krijgen een extensiever bosbeheer waardoor meer structuurrijke en gemengde bossen kunnen ontstaan. De heidevelden gaan bestaan uit droge en natte heidevegetaties met karakteristieke soorten.

25. Rucphensche Bosschen en bossen nabij Bosschenhoofd

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Rucphensche Bosschen is een uitgestrekt bosgebied afgewisseld met veelal kleine open ruimten (landbouwgronden, vennetjes, stuifzandjes en heidevelden). De vennetjes bezitten een zuur en voedselarm milieu en de heidevelden zijn grotendeels vergrast. In de bossen broeden onder meer Havik, Sperwer, Wespandief, Ransuil, Groene en Zwarte specht en Goudvink.

Nabij Bosschenhoofd liggen enkele naaldbossen en voedselarme vennetjes.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Voorgesteld wordt de bossen om te vormen naar structuurrijkere en gemengde bossen. De vergraste heidevelden zullen weer gaan bestaan uit droge struikheidevelden en enkele landbouwgronden worden omgezet naar

droge en schrale graslanden. De bossen nabij Bosschenhoofd behouden het multifunctionele karakter.

26. Boswachterij Dorst

Historische en actuele kenmerken en waarden

De Boswachterij Dorst bestaat hoofdzakelijk uit naaldhout en plaatselijk ook relatief oud loofbos met Dalkruid, Grote keverorchis en het uiterst zeldzame Klein wintergroen. De bossen zijn een leefgebied voor Havik, Sperwer, Boomvalk, Zwarte en Groene specht en Kleine IJsvogelvlinder.

Hier en daar komen nog stuifzandjes, heideveldjes en heischrale graslandvegetaties voor met Grasklokje, Hondsviooltje, Dwergviltkruid en Moeraswolfsklauw.

In en langs de Oude en Nieuwe Leemputten groeien enkele bijzondere plantensoorten zoals Mocrashertshooi, Gestecld glaskroos, Duizendknoopfontein-kruid, Klein blaasjeskruid en Vlottende bies.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Gestreefd wordt naar behoud en verdere ontwikkeling van de natuurwaarden in de bossen. Handhaving van de natuurwaarden in en langs de leemputten, stuifzandjes, heideveldjes en heischrale graslanden is van belang voor diverse minder algemene planten- en diersoorten.

Stroomgebied Donge

27. Landgoed Huis ter Heide, Loonsche Heide, De Mast en Duikse Hoef

Historische en actuele kenmerken en waarden

In 1993 is gestart met de uitwerking van het natuurontwikkelingsplan 'Lobelia', waarbij landbouwgronden van de Loonsche Heide omgezet worden in heide, vennen en bos. Een deel van het plan is reeds gerealiseerd, waarbij het Leikeven is vergroot en wordt gebruikt als 'zaadbron' voor de verbreiding van karakteristieke plantensoorten. In en langs het 'nieuwe' Leikeven groeien onder andere Waterlobelia, Oeverkruid, Vlottende bies, Moerashertshooi, Witte waterranonkel en Duizendknoopfonteinkruid. Recentelijk zijn ook enkele exemplaren gevonden van het Vetblad, een soort die ruim vijftig jaar verdwenen was uit Noord-Brabant. Broedvogels zijn onder meer Zomertaling, Waterral, Roodborsttapuit, Bergeend, Blauwborst en Dodaars. Het ven is tevens van groot belang voor allerlei doortrekkers (onder meer Groenpootruiter, Witgatje). De droge naald- en loofbossen in het Landgoed Huis ter Heide, De Mast en Duikse Hoef zijn een broedplaats voor Sperwer, Havik, Boomvalk, Groene en Zwarte specht.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Voor het overgrote deel zal het deelgebied gaan bestaan uit een begeleid-natuurlijke eenheid met natuurbossen. Onder een natuurlijke begrazingsdruk zullen de open vegetaties op termijn verdwijnen. Een halfnatuurlijk beheer is noodzakelijk om de karakteristieke waarden van de vennen en de omringende

natte heidevegetaties te behouden. De bossen buiten de begeleid-natuurlijke eenheid zullen blijven bestaan uit multifunctioneel bos of omgevormd worden naar bos met verhoogde natuurwaarde.

28. Beekdalen Hultensche Leij, Grootte Leij, Oude Leij/Donge en landgoederenzone Tilburg-West

Historische en actuele kenmerken en waarden

De natuurwaarden in de dalen van de Hultensche en Grootte Leij zijn tamelijk laag. In enkele loofbosjes (onder meer Het Blok) alsmede langs en in sloten komen nog minder algemene planten- en diersoorten voor. De Riel-sche Heide was tot voor kort een belangrijke broedplaats voor Grutto's. Het beekdal van de Oude Leij/Donge tussen Riel en Dongen kenmerkt zich plaatselijk door hoge natuurwaarden. Zo komen in het natuurgebied De Rekken poelen en sloten voor met zeldzame soorten als Drijvende waterweegbree, Pilvaren, Teer guichelheil en Ongelijkbladig fonteinkruid. De landbouwgronden in De Lange Rekken en Lange Hoeven zijn kerngebied voor ganzen vanwege het voorkomen van Taigarietganzen. In het recentelijk natuurvriendelijk ingerichte Dongedal door de bebouwde kom van Tilburg hebben zich tal van minder algemene water- en pioniersoorten gevestigd. In bossen ten zuiden van de spoorlijn Tilburg-Breda groeien plaatselijk Dalkruid, Lelietje van Dalen en Gewone salomonszegel.

Aan weerszijden van de Oude Leij ligt ter hoogte van de Rijksweg A58 het extensief beheerde gebiedsdeel De Kaaistoep. Het gebied is kleinschalig en bestaat onder meer uit bloemrijke graslanden, ruigten, struwelen en poelen. In en langs de poelen groeien onder andere Vlottende bies en Mocrashertshooi.

De landgoederenzone Tilburg-West bestaat naast het beekdal van de Oude Leij grotendeels uit naald- en loofbossen. Hier en daar komen nog heideres-tanten voor, zoals in De Sijsten met onder meer Klein warkruid en Levendbarende hagedis. De bossen zijn broedgebied voor Boomklever, Havik, Sperwer, Boomvalk en Bosuil. In meer oudere loofbossen groeien Dalkruid en Gewone salomonszegel.

In de landgoederenzone ligt aan weerszijden van de spoorlijn Tilburg-Breda het gebiedsdeel de Drassige Driehoek. Het kleinschalige gebied bestaat onder andere uit extensief beheerde graslanden, poelen en sloten. In en langs de poelen en sloten komen onder andere het uiterst zeldzame Teer guichelheil, Kamsalamander en Vinpootsalamander voor.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Voor de bossen in de landgoederenzone en het aangrenzende beekdal van de Oude Leij/Donge wordt grotendeels een omvorming naar structuurrijkere, gemengde bossen voorgesteld. De veelal vergraste heidevelden gaan weer bestaan uit droge heidevegetaties. Delen van het bos rondom het bestaande heideterrein in De Sijsten zullen worden gekapt om het heidearcaal te kunnen uitbreiden.

In de Kaaistoep gaan droge tot natte, bloem- en soortenrijke graslanden, ruigten, struwelen en enkele bloemrijke akkers elkaar afwisselen.

De Donge door de bebouwde kom van Tilburg-West zal meanderen met in de oevers ruigte- en moerasvegetaties, en hier en daar kleine, soortenrijke wateren met opslag van struiken en bomen. Voor De Rekken wordt gestreefd naar natuurbosjes, vochtige tot natte, bloem- en soortenrijke graslanden, Kleine zeggenmoerassen en soortenrijke wateren.

De doelstellingen in de dalen van de Hultensche en Grootte Leij beperken zich tot het ontwikkelen van ecologische verbindingzones. De bestaande bosjes behouden het multifunctionele karakter en voor Het Blok wordt een aangepast bosbeheer voorgesteld waardoor de natuurwaarden zullen worden verhoogd.

29. Wilhelminakanaal

Historische en actuele kenmerken en waarden

De oevers, bermen en taluds langs het Wilhelminakanaal bezitten plaatselijk tamelijk hoge natuur- en landschappelijke waarden. Voorbeelden van minder algemene plantensoorten zijn onder andere Grote pimpernel, Gewone hemelsleutel, Moeraswederik en Valse voszegge. Langs het kanaal broeden vogels als Bosrietzanger, Kleine karekiet en Grasmus en komen diverse libellen- en vlindersoorten voor.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Gestreefd wordt naar behoud en optimalisering van de bestaande landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden, waarbij het Wilhelminakanaal een belangrijke migratiezone vormt voor libellen, dagvlinders, vogels en kleine zoogdieren.

30. Markkanaal

Historische en actuele kenmerken en waarden

In de oevers en op dijktaaluds langs het Markkanaal groeien onder andere Gewone dotterbloem, Grote pimpernel en Grote ratelaar. De oevers en taluds zijn leefgebied voor allerlei dagvlinder- en vogelsoorten (onder andere Kleine ijsvogelvlinder). In bosjes nabij het kanaal, zoals in de Voormalige Linie van de Munnikenhof komt Gewone salomonszegel voor.

Natuur- en landschapsdoelstellingen

Gestreefd wordt naar handhaving en optimalisering van de natuurwaarden van de oevers, dijktaaluds en bosjes langs en nabij het Markkanaal. Deze natuurelementen zijn van belang voor de migratie van diverse diersoorten waaronder libellen, dagvlinders, moeras- en struweelvogels en kleine zoogdieren.

5. Subsidies, grondverwerving en particulier natuurbeheer

Hoofdstuk 5 beschrijft de mogelijkheden om subsidie aan te vragen binnen de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000. De Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 kent meerdere vormen van subsidie. Van iedere subsidievorm is onderstaand een beknopte beschrijving gegeven. Meer informatie is te vinden in de brochure 'Subsidieregeling Natuurbeheer 2000'. Niet iedereen komt voor alle subsidievormen in aanmerking. In bijlage 3 is opgenomen welke personen of instanties in aanmerking komen voor welke vorm van subsidie.

5.1. Subsidies

5.1.1. Beheerssubsidie

Terreinbeheerders kunnen beheerssubsidie ontvangen voor het instandhouden van de natuurwaarde op hun terrein. De beheerssubsidies zijn gekoppeld aan zogenaamde basis- en pluspakketten. In de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 zijn 9 verschillende basispakketten en 21 verschillende pluspakketten onderscheiden. Een basispakket beschrijft het minimum aan natuurresultaat en geeft de bijbehorende beheersvoorschriften. Een terrein met een basispakket is eenvoudig te beheren. Pluspakketten beschrijven terreinen waar een hogere natuurwaarde wordt vereist. Bijvoorbeeld 'natte heide' of 'droog soortenrijk grasland'. Voor het behoud van het vereiste natuurresultaat is een specifiek beheer nodig. Beheerssubsidie is een tegemoetkoming in de beheerskosten. De subsidie voor pluspakketten is om deze reden hoger dan de subsidie voor de basispakketten.

Een terrein kan worden onderverdeeld in meerdere beheerseenheden. De aanvrager kan zo per beheerseenheid een afzonderlijk basis- of pluspakket aanvragen. Daarbij moet wel aan de minimum oppervlakte van het aangevraagde pakket worden voldaan.

Beheerssubsidie voor een basis- of pluspakket kan op alle terreinen worden aangevraagd, indien bij indiening van de aanvraag aan de pakketeisen wordt voldaan. Op dezelfde oppervlakte kan slechts één basis- of pluspakket worden aangevraagd. Het is wél mogelijk om tevens een landschapssubsidie voor dezelfde oppervlakte aan te vragen voor de pakketten elzensingel, knotbomen, poel en raster. Zie voor de voorwaarden met betrekking tot landschapssubsidie paragraaf 5.1.2.

Beheerssubsidie wordt uitbetaald in de vorm van een jaarlijkse beheersbijdrage per hectare per pakket. De beheerssubsidie wordt verstrekt voor een

tijdvak van 6 jaar. Randvoorwaarde voor het verkrijgen van de beheerssubsidie is de openstelling van het terrein voor de duur van minimaal 8 maanden per jaar. Onder bepaalde voorwaarden kan het terrein een kortere periode worden opengesteld met behoud van subsidie.

5.1.2. Landschapssubsidie

Voor de instandhouding van landschapselementen kan landschapssubsidie worden verstrekt. Nu zijn niet alle landschapspakketten overal mogelijk. Landschapssubsidie is alleen mogelijk binnen de begrensde natuurgebieden. Binnen de begrensde natuurgebieden kan men onderscheid maken tussen bestaande bos- en natuurgebieden en nieuw te ontwikkelen natuurgebieden (de 'nieuwe natuur').

Binnen bestaand bos- en natuurgebied mogen alle landschapspakketten afgesloten worden, mits het bos- of natuurterrein waarbinnen het landschapselement is gelegen aan de voorwaarden van een basis- of pluspakket voldoet. Tevens moet het landschapselement aan de voorwaarden van het desbetreffende landschapspakket voldoen. Een belangrijke voorwaarde binnen de landschapspakketten heeft betrekking op het landschapstype waarbinnen het terrein ligt. Het plangebied ligt in de landschapstypen 'zandgebied' en 'zee-kleigebied'

Binnen de nieuwe natuurgebieden geldt de voorwaarde dat de landschapselementen moeten aansluiten bij het provinciaal natuurbeleid. Het aanbod aan landschapspakketten is hierdoor beperkt. In atlas 3, Landschapspakketten en Particulier Natuurbeheer, is te zien welke landschapspakketten men kan aanvragen.

Het is mogelijk om zowel beheerssubsidie te ontvangen voor het terrein, als landschapssubsidie voor het landschapselement gelegen in het terrein. Dit is echter alleen mogelijk voor de landschapspakketten: Elzensingel, Knotbomenrij, Poel en Raster. Het terrein moet voldoen aan de voorwaarden van het aan te vragen basis- of pluspakket en het landschapselement aan de voorwaarden van het bijbehorende landschapspakket.

De landschapssubsidie wordt verstrekt in de vorm van een jaarlijkse beheersbijdrage per hectare (begroeide oppervlakte, strekkende meter pakket, boom of andere eenheid). De hoogte van de bijdrage is afhankelijk van het pakket. Binnen sommige pakketten verschillen de subsidiebedragen, afhankelijk van de kwaliteit van het landschapselement. De landschapssubsidie wordt uitgekeerd voor een periode van 6 jaar.

Naast de landschapssubsidie binnen de Subsidieregeling Natuurbeheer is het ook mogelijk om binnen de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) landschapssubsidie aan te vragen. Een groot deel van het Dommeldal-Zuidwest is aangewezen als landschapsgebied binnen de SAN. Deze mogelijkheden zijn niet binnen dit plan beschreven, maar in het beheers- en

landschapsgebiedsplan Noord-Brabant. Dit plan komt parallel tot stand met de natuurgebiedsplannen.

5.1.3. Inrichtingssubsidie

De Subsidieregeling Natuurbeheer is naast behoud van natuur ook bedoeld om de ontwikkeling van nieuwe natuur te bevorderen. Inrichtingssubsidie wordt verstrekt voor eenmalige inrichtings- of beheersmaatregelen met als doel het geschikt maken van terreinen voor natuurontwikkeling. Het kan daarbij gaan om natuurontwikkeling op landbouwgrond of om het omvormen van het ene natuurpakket naar een ander natuurpakket met een hogere natuurwaarde.

Bij natuurontwikkeling heeft de provincie een sturende rol. Natuurontwikkeling moet passen binnen het provinciaal beleid. Er is dan ook een aantal voorwaarden gesteld voor het verkrijgen van een inrichtingssubsidie:

- (1) Ten behoeve van natuurontwikkeling wordt inrichtingssubsidie uitsluitend verstrekt voor terreinen gelegen binnen de begrensde natuurgebieden (zie atlas 1: Natuurdoeltypenkaart). Als uitzondering hierop is buiten de begrensde natuurgebieden inrichtingssubsidie mogelijk ten behoeve van de ontwikkeling van basispakket 'bos' of pluspakket 'bos met verhoogde natuurwaarde'.
- (2) Een tweede voorwaarde is dat het basis-, plus- of landschapspakket, dat de beheerder met de inrichtingssubsidie wil ontwikkelen voor het betreffende gebied, moet zijn opgenomen in dit natuurgebiedsplan. In atlas 2: Inrichtingssubsidie ten behoeve van basis- en pluspakketten is te zien in welke gebieden inrichtingssubsidie wordt opengesteld en welke pakketten hierbij horen.
- (3) Natuurontwikkeling kan zowel worden gedaan door natuurbeschermingsinstanties, als door particulieren (grondbezitters of pachters met een langlopende overeenkomst). Echter, voor bepaalde gebieden is natuurontwikkeling door particulieren uitgesloten. In deze gebieden kunnen particulieren dus geen inrichtingssubsidie aanvragen. Of particulieren wel of niet in aanmerking komen voor inrichtingssubsidie is weergegeven in atlas 3: Landschapspakketten en particulier natuurbeheer. De criteria waarop deze indeling is gebaseerd is weergegeven in paragraaf 5.2.2.
- (4) Inrichtingssubsidie kan ook worden verleend voor de aanleg of herstel van een landschapselement. Inrichtingssubsidie ten behoeve van landschap is altijd gekoppeld aan een aanvraag tot landschapssubsidie voor het aangelegde of herstelde landschapselement. Het desbetreffende landschapspakket moet op deze plaats dus wel zijn opengesteld. Zie voorgaande tekst met betrekking tot 'Landschapssubsidie'. Binnen bestaande

bos- en natuurterreinen wordt geen inrichtingssubsidie met betrekking tot landschapselementen verleend.

- (5) De aanvraag van de inrichtingssubsidie moet binnen het hectarequotum van inrichting vallen. In Dommeldal-Zuidwest is 9811 hectaren opengesteld ten behoeve van inrichtingssubsidie.

Bij de aanvraag van inrichtingssubsidie dient de aanvrager een inrichtingsplan in te dienen. De maatregelen zoals voorgesteld in het inrichtingsplan worden samen met de begroting beoordeeld. De inrichtingsvergoeding is afgestemd op de noodzakelijke inrichtingsmaatregelen. Inrichtingssubsidie bedraagt maximaal 95% van de werkelijk gemaakte subsidiabele kosten. Inrichtingssubsidie voor een basis- of pluspakket wordt verstrekt voor een tijdvak van 6 jaar. De inrichtingssubsidie voor de inrichting van de landschapspakketten is afhankelijk van de planning van de inrichting.

5.1.4. Subsidie functieverandering

Subsidie functieverandering wordt toegekend voor het blijvend omzetten van landbouwgrond in natuurgrond. Het is mogelijk subsidie functieverandering aan te vragen indien de grond begrensd is binnen dit plan. Subsidie voor functieverandering is altijd gekoppeld aan een aanvraag voor inrichtingssubsidie voor een of meerdere basis en/of pluspakketten. Buiten de begrensde natuurgebieden is het mogelijk subsidie functieverandering aan te vragen voor de ontwikkeling van een van de volgende pakketten, te weten 'basispakket: bos', 'omvormingspakket: bos met verhoogde natuurwaarde' en 'pluspakket: bos met verhoogde natuurwaarde'. Voor de ontwikkeling van genoemde pakketten dient tevens inrichtingssubsidie te zijn aangevraagd. Bij de aanvraag voor subsidie functieverandering dient de beheerder de benodigde documenten met betrekking tot functieverandering van zijn terrein te overleggen.

De subsidie functieverandering is berekend op basis van de waardevermindering van het terrein als gevolg van de omzetting van landbouwgrond naar natuurterrein. De subsidie wordt jaarlijks uitbetaald in 5 aaneengesloten tijdvakken van 6 jaar (30 jaar) en is gekoppeld aan de gemiddelde grondprijs per regio.

5.1.5. Recreatiesubsidie

Recreatiesubsidie kan worden verstrekt indien het terrein meer dan 358 dagen per jaar voor recreanten opensteld is en er tevens beheerssubsidie voor het terrein ontvangen wordt. Op basis van de hoogte van de subsidie worden er twee recreatiepakketten onderscheiden: 'hoog' en 'laag'. De hoogte van de subsidie is afhankelijk van de recreatiedruk. Binnen 'West-Brabant' kan binnen de gemeenten Bergen op Zoom en Woensdrecht een hoog recreatiepakket aangevraagd worden.

De recreatiesubsidie wordt jaarlijks uitbetaald in een vergoeding per hectare. De subsidie wordt uitbetaald voor een tijdvak van 6 jaar.

5.1.6. Subsidie effectgerichte maatregelen

Om effecten van verzuring, verdroging of vermesting tegen te gaan of ongedaan te maken, kent de subsidieregeling de subsidie effectgerichte maatregelen. De subsidie is gericht op terreinen waarvoor beheerssubsidie is aangevraagd, maar waar de heersende milieumomstandigheden, de instandhouding van het pakket in de weg staan. Voor het bestrijden of tegengaan van de negatieve effecten moet een plan opgesteld worden. De subsidie geldt voor opstelkosten van het plan door derden, maaien, chopperen, plaggen, baggeren, meten en het registreren van de ontwikkeling van de terreinvegetaties. De subsidie bedraagt maximaal 95% van de werkelijk gemaakte subsidiabele kosten. De subsidie effectgerichte maatregelen gaat waarschijnlijk pas in op 1-1-2003.

5.1.7. Overgangsbeheerssubsidie

In dit plan is één subsidiemogelijkheid beschreven uit de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer, namelijk het overgangsbeheer. Het doel hiervan is de aanwezige natuur- en landschapswaarden van het terrein te handhaven. Overgangsbeheerssubsidie kan aangevraagd worden voor landbouwgronden gelegen in begrensde natuurgebieden. Het is mogelijk om overgangsbeheerssubsidie voor één tijdvak van 6 jaar en uiterlijk tot en met 31 december 2009 aan te vragen als de lopende beheersovereenkomst op grond van de RBON, RBO of BBO (zie begrippenlijst) afloopt.

Overgangsbeheer wordt opengesteld voor de basis- en pluspakketten met uitzondering van de pakketten 'snelgroeiende naaldbos', 'snelgroeiend loofbos', 'landbouw met natuurlijke handicaps' en het 'hamsterpakket'.

Binnen de begrensde natuurgebieden in Dommeldal-Zuidwest zijn voor overgangsbeheer die gebieden opengesteld waar een bestaande overeenkomst op grond van de RBON, RBO of BBO afloopt. Hiervoor is maximaal 730 hectare opengesteld.

Indien de overgangssubsidie geheel afloopt zijn er de volgende mogelijkheden:

1. Verkoop van de grond aan Bureau Beheer Landbouwgronden of een natuurbeschermingsorganisatie
2. Overstap naar particulier natuurbeheer door middel van subsidie functieverandering indien deze mogelijkheid binnen dit plan wordt geboden
3. Verder gaan met uw agrarisch bedrijf zonder subsidie vanuit Programma Beheer

De uitbetaling van de overgangsbeheerssubsidie vindt op dezelfde wijze plaats als de beheerssubsidie.

5.2. Grondverwerving en particulier natuurbeheer

5.2.1. Grondverwerving

De nieuw te ontwikkelen natuur kan gerealiseerd worden door verwerving en door particulier natuurbeheer. Verwerving is de aankoop van begrensde natuurgebieden door Bureau Beheer Landbouwgronden. Na verwerving door het Bureau Beheer Landbouwgronden wordt de grond overgedragen aan een van de terreinbeherende instanties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of het Brabants Landschap). In dit plan is aangegeven waar natuurontwikkeling alleen door verwerving tot stand kan komen (zie atlas 3: Landschapspakketten en Particulier Natuurbeheer).

In dat deel waar natuurontwikkeling alleen door verwerving tot stand kan komen is particulier natuurbeheer gericht op omvorming of ontwikkeling dus niet mogelijk. Voor bestaande natuur geldt daarentegen dat, ongeacht of die binnen of buiten de begrenzing van een gebiedsplan is gelegen, iedere particuliere grondeigenaar of beheerder in aanmerking kan komen voor beheerssubsidies voor instandhouding basis- en pluspakketten.

5.2.2. Particulier natuurbeheer

Ten aanzien van het particulier natuurbeheer worden in deze paragraaf de criteria beschreven die zijn gebruikt bij de vaststelling van de gebieden die al dan niet beschikbaar worden gesteld voor particulier natuurbeheer.

Criteria

Omtrent de beschikbaarstelling van particulier natuurbeheer is een onderscheid gemaakt tussen twee beheerscategorien:

1. nieuwe natuurgebieden waar alleen verwerving mogelijk is door terreinbeherende instanties;
2. bestaande en nieuwe gebieden waar naast verwerving ook particulier natuurbeheer mogelijk is.

De eerste categorie omvat nieuwe natuurgebieden die voldoen aan de volgende criteria:

- bepaalde natuurdoeltypen, zoals bijvoorbeeld hoogveen, blauwgrasland en begeleid-natuurlijke eenheden vergen een zeer lange ontwikkelings-tijd. Continuïteit in het beheer is hierbij van essentieel belang, hetgeen door particulier natuurbeheer niet mogelijk wordt geacht. Het betreft gebieden met natuurdoeltypen die een ontwikkelingsperiode nodig hebben van langer dan 30 jaar;
- enkele natuurdoeltypen zijn (inter)nationaal en provinciaal zeldzaam. Het betreft hier natuurdoeltypen met een zogenaamde kleine zoekruimte, zoals genoemd in de Nota Ecosystemen in Nederland. Voorbeelden zijn het Blauwgrasland, Dotterbloemhooiland en Natte heide.

De tweede categorie bestaat uit:

- bestaande en nieuwe natuurgebieden die reeds eigendom zijn van terreinbeherende instanties;
- bestaande natuurgebieden die eigendom zijn van particulieren;

- nieuwe natuurgebieden die niet voldoen aan de genoemde criteria bij categorie 1. In deze gebieden wordt gestreefd naar natuurdoeltypen die binnen een (relatief) korte periode ontwikkeld kunnen worden, of (inter)nationaal en/of provinciaal minder zeldzaam en kwetsbaar zijn. Voorbeelden zijn bepaalde graslandtypen (Kamgrasweide, Glanshaverhooiland), braam- en doornstruwelen, ruigten, moerassen en landschapselementen zoals hout- en elzensingels, knotbomenrijen en poelen.

Om te komen tot efficiënte beheerseenheden is vervolgens voor de nieuwe natuurgebieden de volgende werkwijze toegepast:

- gebieden die kleiner zijn dan 5 hectares en die geheel omgeven zijn door eigendommen van terreinbeherende instanties, zijn alleen voor verwerking door terreinbeherende instanties beschikbaar gesteld;
- de toepassing van het bovenstaande criterium leidt tot versnippering op perceelsniveau. Deze versnippering van beheer is opgelost door voor elk perceel de categorie met de grootste oppervlakte bepalend te laten zijn voor de uiteindelijke beheerscategorie.

Gebieden beschikbaar gesteld voor particulier natuurbeheer

De gebieden zijn aangegeven in atlas 3: Landschapspakketten en Particulier natuurbeheer.

Voor de nieuwe natuur wordt binnen 'West-Brabant' particulier natuurbeheer beschikbaar gesteld in delen van de Binnenpolder van Capelle en Besoijen, Gastels Laag, Halstersche en Oudlandsch Laag, de Brabantse Wal, alsmede in Polder de Binnenbijster

In totaal is binnen de nieuwe natuurgebieden maximaal 867 hectares beschikbaar gesteld voor particulier natuurbeheer.

5.2.3. Ruilgebied en koopplicht

De gehele provincie Noord-Brabant is buiten de begrensde gebieden aangeduid als ruilgebied. Binnen een ruilgebied worden ruilgronden gebruikt om te ruilen met landbouwgronden die binnen begrensde gebieden liggen. Ruilgronden kunnen uitsluitend gebruikt worden als ruilgrond en kunnen niet worden ingericht als natuurterrein. In het ruilgebied geldt geen koopplicht.

Koopplicht houdt in dat het Bureau Beheer Landbouwgronden verplicht is te koop aangeboden gronden te kopen (tegen een redelijk bedrag). Deze koopplicht geldt voor de begrensde gronden die in dit plan aangeduid worden als verwerving van in het natuurgebied gelegen landbouwgronden ('nieuwe natuurgebieden'). In bestaande bos- en natuurgebieden bestaat geen koopplicht voor Bureau Beheer Landbouwgronden. De koopplicht geldt dus ook voor nieuwe natuurgebieden waarvoor is aangegeven dat daar particulier beheer gericht op ontwikkeling of omvorming wordt nagestreefd.

5.3. Wijzigingsprocedure natuurgebiedsplan

Er kunnen wijzigingen optreden in het natuurgebiedsplan, bijvoorbeeld als gevolg van ingrepen in de Ecologische Hoofdstructuur of door de uitwerking

van nieuw beleid. De wijzigingen dienen voorgelegd te worden aan Gedeputeerde Staten. Wijzigingen worden vastgesteld door Gedeputeerde Staten na voor advies te zijn voorgelegd aan de Provinciale Commissie Natuur en Landschap, met toepassing van de openbare voorbereidingsprocedure van § 3.5 Algemene Wet Bestuursrecht. Laser dient over de wijzigingen op de hoogte gebracht te worden, alsmede de betrokken gemeentes gelet op artikel 2 van de Wet Ammoniak en Veehouderij, voorzover het wijzigingen van de EHS-begrenzing betreft. De kaarten van het natuurgebiedsplan zullen periodiek (eens in de drie jaar) geactualiseerd worden.

6. Basis-, plus- en landschapspakketten

Bij de vaststelling van de basis-, plus- en landschapspakketten is uitgegaan van de voorwaarden zoals die beschreven zijn in de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000. Hierbij zijn de Noord-Brabantse natuurdoeltypen uit bijlage 1 vertaald naar de basis- en pluspakketten uit de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 (zie bijlage 2).

Deze vertaaltabel en de voorwaarden uit de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 zijn vervolgens gebruikt bij het omzetten van de natuurdoeltypen (atlas 1) naar de basis- en pluspakketten in atlas 2.

In atlas 2 is aangegeven waar welke basis- en pluspakketten opengesteld zijn voor inrichtingssubsidie. Voor de bestaande natuur is telkens gekozen voor een pakket dat leidt tot het geformuleerde einddoel. Meestal is dit een pluspakket of indien geen pluspakket beschikbaar is een basispakket (zoals struweel of moeras).

Voor de nieuwe natuur (momenteel landbouwgronden) is naast het pakket dat leidt tot het einddoel, ook het pakket aangegeven dat nodig is om het einddoel te kunnen bereiken. Bijvoorbeeld: het einddoel is het pluspakket Natuurbos, om dit einddoel te kunnen bereiken is het basispakket Bos beschikbaar gesteld.

Belangrijk bij het beschikbaar stellen van de pakketten is het vereiste oppervlaktecriterium, zoals dat is vastgelegd in de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000. De gebieden die niet voldoen aan dit criterium zijn in atlas 2 weergegeven als de legenda-eenheid: geen inrichtingssubsidie beschikbaar.

Eventueel kan voor deze gebieden wel beheerssubsidie aangevraagd worden, mits voldaan wordt aan de gestelde voorwaarden in de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000.

De inzet van de landschapspakketten is gerelateerd aan het oorspronkelijke landschapskarakter van de desbetreffende gebieden, waarbij kleinschaligheid, openheid en cultuurhistorie belangrijke factoren zijn. In de begeleid-natuurlijke eenheden is ondanks het feit dat het oorspronkelijke landschap kleinschalig kan zijn, niet gekozen voor de aanleg en inzet van elementen zoals houtsingels of -wallen, aangezien dit de essentie van een dergelijk beheerssysteem zou aantasten.

De mogelijkheden voor landschaps- en inrichtingssubsidie met betrekking tot de landschapspakketten zijn aangegeven in atlas 3.

In de onderstaande tekst worden de basis-, plus- en landschapspakketten beschreven, die beschikbaar zijn gesteld in het plangebied.

6.1. Basispakketten

De basispakketten zijn aangegeven op de bijgevoegde atlas 2: Inrichtingssubsidie ten behoeve van basis- en pluspakketten. De nummering van de pakketten komt overeen met de Subsidieregeling Natuurbeheer.

1. Plas en ven

Het pakket is toegepast voor ongebufferde wateren zonder hoogveenvegetaties. Binnen het plangebied zijn diverse ongebufferde wateren en poelen kleiner dan de vereiste minimum oppervlakte van 0,5 ha. Voor de poelen is doorgaans het landschapspakket Poel beschikbaar gesteld. Het basispakket Plas en ven is tevens ingezet als middel om de pluspakketten 11 (Soortenrijke plas) of 12 (Soortenrijk ven) te kunnen bereiken.

Voor de ontwikkeling van een plas en ven is ontgraving noodzakelijk. Het beheer van plassen en vennen is afhankelijk van de doelstellingen. Indien gestreefd wordt naar handhaving of ontwikkeling van verlandingsvegetaties en/of bijzondere diersoorten kan volstaan worden met een passief beheer. Als het streven gericht is op behoud of ontwikkeling van natuurwaarden die afhankelijk zijn van pioniermilieus, dan is een beheer noodzakelijk dat bestaat uit opschonen en/of plaggen.

2. Moeras

Het pakket is zowel in bestaande als nieuwe natuurgebieden ingezet daar waar gestreefd wordt naar de instandhouding of ontwikkeling van allerlei ruigte- en moerasvegetaties. Om het doeltype te kunnen realiseren is vernatting noodzakelijk, hetgeen bereikt kan worden door verlaging van het maai-veld, verhoging van de grondwaterstand of inundatie met oppervlaktewater. Het beheer zal meestal bestaan uit 'niets doen'. Om verbossing te voorkomen zal in sommige gebieden ook incidentele kap van struiken en bomen noodzakelijk zijn.

4. (Half)natuurlijk grasland

Het basispakket (half)natuurlijk grasland is voor de bestaande en nieuwe natuur ingezet indien het einddoel bestaat uit behoud of ontwikkeling van droge tot vochtige bloemrijke graslanden (Kamgrasweide, Glanshaverhooiland, Veldrushooiland). In nieuwe natuurgebieden waar gestreefd wordt naar natte en droge, soortenrijke graslanden (Dotterbloemhooiland, Blauwgrasland en Heischraal grasland) is het pakket ingezet als middel om het einddoel te kunnen bereiken. De ontwikkeling van (half)natuurlijk grasland kan grotendeels plaatsvinden door verschalingsbeheer. Voor de ontwikkeling van Veldrushooiland, droge en natte, soortenrijke graslanden is het bovendien gewenst om de vermeste landbouwzode te verwijderen en de vereiste grondwaterstand en eventueel de kweltoevoer te herstellen. (Half)natuurlijk grasland wordt instandgehouden door maaien, eventueel in combinatie met nabeweiding.

5. Heide

Het basispakket Heide is ingezet om het einddoel Natte heide te kunnen verwezenlijken op landbouwgrond nabij het Moseven op de Brabantse Wal. Om de gewenste heidevegetaties te kunnen realiseren is afgraven van de bemeste toplaag noodzakelijk.

6. Struweel

Het basispakket bestaat zowel uit droge, vochtige als natte struwelen (onder meer Braamstruweel, Doornstruweel, Gagel- en Broek(wilgen)struweel). Om de natte struwelen te kunnen realiseren is vernatting noodzakelijk, hetgeen bereikt kan worden door verlaging van het maaiveld, verhoging van de grondwaterstand of inundatie met oppervlaktewater. Voor het handhaven van struwelen kan het eventueel noodzakelijk zijn bosopslag tegen te gaan of te verwijderen.

8. Akker

Bloemrijke akkers komen of zullen voorkomen in de Kaaistoep nabij Tilburg en de Boswachterij Dorst. Soms zijn de akkers gesitueerd op oude akkergronden, om zodoende een mogelijk spoedig herstel van bloemrijke akkers te kunnen bewerkstelligen.

9. Bos

Het basispakket bos is in bestaande natuurgebieden ingezet als het einddoel bestaat uit multifunctioneel bos. Indien in nieuwe natuurgebieden het einddoel bestaat uit bos met verhoogde natuurwaarde of natuurbos dan is het basispakket aangegeven om het einddoel te kunnen bereiken.

Veel geïsoleerd liggende bosjes zijn kleiner dan de vereiste minimumoppervlakte en vallen daarom buiten de regeling.

6.2. Pluspakketten

De pluspakketten zijn aangegeven in atlas 2: Inrichtingssubsidie ten behoeve van basis- en pluspakketten.

10. Grootschalige natuur

Grootschalige natuur c.q. een begeleid-natuurlijke eenheid wordt binnen het plangebied nagestreefd in de Brabantse Biesbosch, de Dintelse Gorzen/Slikken van de Heen, Het Markiezaat en Huis ter Heide/Loonsche Heide. In de begeleid-natuurlijke eenheid kan extensieve jaarrondbegrazing plaatsvinden. Edelherten en eventueel Wilde zwijnen dragen bij aan structuurvariatie binnen de bossen.

11. Soortenrijke plas

Soortenrijke plassen komen op diverse plaatsen in het plangebied voor. De meeste plassen voldoen echter niet aan het oppervlaktecriterium. De plassen dienen passief beheerd te worden, waarbij de mogelijkheid bestaat dat sommige plassen op lange termijn via verlandingsvegetaties veranderen in moerassen en broekstruwelen.

12. Soortenrijk ven

Soortenrijke vennen komen binnen het plangebied op enkele plaatsen voor (onder meer Leemputten Dorst, Leikeven, Rozenven, Grootte en Kleine Meer). Om de gewenste doelstellingen te kunnen behouden of te ontwikkelen is de aanvoer van voldoende gebufferd water noodzakelijk, hetzij door grondwater of door de inlaat van gezuiverd oppervlaktewater. Soortenrijke vennen met pioniervegetaties kunnen alleen instandgehouden worden als de sliblaag periodiek verwijderd wordt.

13. Beek en duinrel

In het plangebied komen enkele beken voor die op de natuurdoeltypenkaart aangeduid zijn als laaglandbeek. Bij een laaglandbeek wordt gestreefd naar herstel van de oorspronkelijke en meanderende loop van de beek, en een ongestuwde afstroom van het beekwater. Alle beken zijn en blijven hoogst waarschijnlijk in beheer van waterschappen. Aangezien waterschappen niet in aanmerking komen voor de subsidieregeling, zijn voor de meeste beken geen pakketten beschikbaar.

15. Overjarig rietland

Het pluspakket is ingezet in bestaande en nieuwe natuurgebieden waar gestreefd wordt naar behoud of ontwikkeling van Rietmoeras.

Voor de ontwikkeling is vernatting noodzakelijk, hetgeen bereikt kan worden door verlaging van het maaiveld, verhoging van de grondwaterstand of inundatie met oppervlaktewater. Het beheer kan bestaan uit een 3-4 jaarlijks maaibeheer en eventueel verwijderen van boom- en struikopslag.

16. Veenmosrietland en moerasheide

Het pluspakket is in bestaande en nieuwe natuurgebieden ingezet waar gestreefd wordt naar Kleine zeggenmoeras gewoonlijk in combinatie met Nat soortenrijk grasland. Veenmosrietland en Kleine zeggenmoeras staan vegetatiekundig zeer dicht bij elkaar. Kenmerkende soorten van het Kleine zeggenmoeras die ook in het pluspakket beschreven zijn als meetsoort, zijn onder meer Sterzegge, Draadzegge, Waterdrieblad, Moeraskartelblad en Moerasviooltje.

Binnen het plangebied komt het Kleine zeggenmoeras momenteel slechts zeer plaatselijk en in kleine oppervlakten voor in de Binnenpolder van Capelle en Besoijen.

Het moerastype was evenals blauwgraslanden en dotterbloemhooilanden eertijds kenmerkend voor de Brabantse beekdalen en polders. In menig beekdal- en poldergebied is het streven gericht op herstel van deze moeras- en graslandvegetaties.

Voor de ontwikkeling van Kleine zeggenmoeras op landbouwgrond is verwijdering van de vermeste landbouwzode noodzakelijk, alsmede een herstel van de vereiste (hoge) grondwaterstand en toevoer van kwelwater. Kleine zeggenmoerassen kunnen in stand worden gehouden door maaibeheer (eenmaal per jaar). Beweiding van dit soort kwetsbare vegetaties leidt tot sterke pitrusontwikkeling in trapgaten die in de slappe bodem ontstaan.

17. Nat soortenrijk grasland

Tot het pluspakket behoren de natuurdoeltypen Dotterbloemhooiland en Blauwgrasland. Momenteel zijn deze graslandtypen zeldzaam in het plangebied en is het areaal klein. Voorbeelden zijn te vinden in de Binnenpolder van Capelle en Besoijen, Gastels Laag, Halstersche en Oudlandsch Laag. De ontwikkeling van Nat soortenrijk grasland, veelal in combinatie met Kleine zeggenmoeras, Droog soortenrijk grasland en Half natuurlijk grasland, wordt voorgesteld in onder andere het beekdal van de Watermolenbeek, De Rekken, Binnenpolder van Capelle en Besoijen, Gastels Laag, Het Laag, Halstersche en Oudlandsch Laag, Augustapolder en Calfven.

Voor de ontwikkeling van het Nat soortenrijk grasland op landbouwgrond is verwijdering van de vermeste landbouwzode noodzakelijk. Tevens is herstel noodzakelijk van de vereiste (hoge) grondwaterstand en toevoer van kwelwater van bij voorkeur regionale oorsprong. Natte soortenrijke graslanden worden in stand worden gehouden door maaien (eenmaal per jaar) en afvoer van maaisel.

Beweiding van dit soort kwetsbare vegetaties leidt tot sterke pitrusontwikkeling in trapgaten die in de slappe bodem ontstaan.

18. Droog soortenrijk grasland

Tot het pluspakket behoort onder meer het Heischraal grasland, een graslandtype dat voorkomt op schrale, (tamelijk) vochtige zand- en leemgronden. Momenteel komt het Heischraal grasland niet meer in het plangebied voor. Ontwikkeling van het graslandtype wordt voorgesteld in onder meer het Calfven en beekdal van de Watermolenbeek.

Om Heischraal grasland te kunnen ontwikkelen is afgraving van de vermeste landbouwzode noodzakelijk. Heischraal grasland wordt bij voorkeur instandgehouden door maaibeheer (eenmaal per jaar). In drogere heischrale graslanden is nabeweiding toegestaan in de periode 1 juli-1 april met een veebezetting van ten hoogste 3 Groot Vee Eenheid per hectare.

19. Soortenrijk stuifzand

Soortenrijk stuifzand komt momenteel in veelal kleine oppervlakten voor in de Boswachterij Dorst en op de Brabantse Wal (Borgvlietsche Duinen en Kriekelareduinen).

In de Kriekelareduinen en Meersche Duinen wordt een uitbreiding van Soortenrijk stuifzand voorgesteld. Voor de instandhouding van Soortenrijk stuifzand speelt de wind een belangrijke rol. Daarnaast zijn er ook aanvullende beheersmaatregelen nodig, zoals verwijdering van opslag van vliegdennen en maaien of plaggen van sterk vergraste delen.

20. Droge heide

Droge heide komt momenteel voor op de Brabantse Wal (onder meer Kriekelareduinen, Kortenhoeff, Lievensberg), in de Rucphensche Bosschen, De Sijsten en Boswachterij Dorst). Het overgrote deel is sterk vergrast met voornamelijk Bochtige smele.

In het plangebied komen diverse heiderestanten voor die echter niet voldoen aan het oppervlaktecriterium van minimaal 0,5 hectare. Uitbreiding van Droge heide wordt niet voorgesteld. Heidevegetaties ontstonden vroeger door het maaien en plaggen van de heide ten behoeve van de potstal, soms in combinatie met begrazing door schaapskudden.

21. Natte heide

Natte heide komt momenteel in kleine oppervlakten voor nabij onder andere het Rozenven, Moseven en Kleine Meer. Uitbreiding van Natte heide wordt voorgesteld nabij het Moseven. Voor de instandhouding van Natte heide zijn maatregelen nodig zoals kleinschalig plaggen en maaien.

24. Zeer soortenrijk weidevogelgrasland

Het pluspakket wordt voorgesteld in de Sint Antoniegorzen en Zonzeel. Momenteel zijn deze gebieden al van belang voor weidevogels, ganzen en/of zwanen.

25. Wintergastenweide

Het pluspakket wordt voorgesteld in de Sint Antoniegorzen en Zonzeel. Momenteel zijn deze gebieden al van belang voor weidevogels, ganzen en/of zwanen.

27. Bos met verhoogde natuurwaarde

Het pluspakket is in diverse bestaande bosgebieden voorgesteld. Voorbeelden zijn Boswachterij Dorst, Rucphensche Bosschen en landgoederenzone Tilburg-West.

Momenteel bestaan deze bosgebieden gewoonlijk uit uitheemse soorten. Soms zijn er natuurwaarden aanwezig die min of meer overeenkomen met het oorspronkelijke bostype (onder meer Berken-Eikenbos).

28. Natuurbos

Natuurbosvegetaties komen momenteel reeds op diverse plaatsen in het plangebied voor. Echter de oppervlakte is meestal gering en betreft het kleine en geïsoleerde bosjes of zijn het delen van bospercelen. In sommige gebieden is het areaal natuurbosvegetatie tamelijk groot, zoals in de Brabantse Biesbosch. Het streven is gericht op een forse uitbreiding van het areaal natuurbos. In bijzonder geldt dit voor de Brabantse Wal, Brabantse Biesbosch en Huis ter Heide.

Het pluspakket kan alleen toegepast worden als voldaan wordt aan het oppervlaktecriteria, namelijk minimaal 40 hectare op kalkloos zand en 10 hectare op overige bodemsoorten.

Het beheer van Natuurbos bestaat voornamelijk uit niets doen. Essentieel voor tal van bostypen is een handhaving of herstel van de vereiste grondwaterstand en soms ook van de kweltoevoer. Met uitzondering van enkele oude loofboscomplexen varieert de ontwikkeling van natuurbos van enkele tientallen jaren tot wellicht meer dan honderd jaar. De ontwikkeling is sterk afhankelijk van de abiotische omstandigheden. Op natte voedselrijke gronden zal

een natuurbos zich sneller kunnen ontwikkelen dan op droge, voedselarme gronden.

29. Hakhout en griend

Het pluspakket is plaatselijk ingezet in de Brabantse Biesbosch, om zodoende de bestaande grienden te kunnen behouden.

6.3. Landschapspakketten

De landschapspakketten zijn aangegeven in atlas 3: Landschapspakketten en particulier natuurbeheer.

50. Houtwal

Het landschapspakket Houtwal is beschikbaar gesteld in kleinschalige landschappen op droge bodems, zoals op de flanken van het Gastels Laag.

53. Houtsingel

Houtsingels worden voorgesteld in kleinschalige landschapstypen op veelal vochtige bodems, zoals de Binnenpolder van Capelle en Besoijen, Gastels Laag, Het Laag, Halstersche en Oudlandsch Laag.

54/58. Elzensingel/Knotbomenrij

Elzensingels en knotbomenrijen zijn typerend voor natte. De landschapspakketten worden voorgesteld in het beekdal van de Watermolenbeek, Binnenpolder van Capelle en Besoijen, Gastels Laag, Het Laag, Halstersche en Oudlandsch Laag.

62. Poel

Poelen worden met uitzondering van de droge gebieden in alle bestaande en nieuwe natuurgebieden met graslandbeheer voorgesteld. Aanleg van poelen is minder wenselijk in bestaande, kwetsbare, natte en soortenrijke graslanden. Daar waar gestreefd wordt naar een open landschap zijn poelen het enige beschikbaar gestelde landschapspakket.

63. Rietzoom en klein rietperceel

Het landschapspakket is beschikbaar gesteld langs enkele kreken (onder meer Lange Water, Rietkreek, Molenkreek en Potmarkreek).

64. Raster

Het pakket is in alle gebieden ingezet waar ook een ander landschapspakket beschikbaar is gesteld.

Overzicht aantal hectares per pakket

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de hectares per basis- en pluspakket, zoals die voor het totale gebied in atlas 2 zijn weergegeven. Binnen de gebieden is naast een volledige inzet van één basis- of pluspakket, ook vaak een combinatie van twee of meerdere basis- of pluspakketten

aangeven. Bij deze gecombineerde inzet van pakketten is een evenredige verdeling toegepast van het aantal hectares.

Het aantal hectares per basis- en pluspakket is aangegeven voor bestaande en nieuwe natuurgebieden. Vervolgens is het totaal aantal hectares per pakket aangegeven, alsmede het hectarequota dat beschikbaar is voor de te ontwikkelen of om te vormen basis- en pluspakketten in het gehele plangebied.

In de tabel is ook het aantal hectaren aangegeven van gebieden die qua inrichtingssubsidie niet voldoen aan de voorwaarden van de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000.

Overzichtstabel aantal hectares per pakket

Pakket	Omschrijving	Bestaand	Nieuw	Totaal
1	Plas en ven	179	4	183
2	Moeras	495	180	675
4	(Half)natuurlijk grasland	952	962	1914
5	Heide	0	11	11
6	Struweel	115	16	131
8	Akker	14	0	14
9	Bos	2026	225	2251
10	Grootschalige natuur	6822	1264	8086
11	Soortenrijke plas	204	7	211
12	Soortenrijk ven	83	0	83
15	Overjarig rietland	211	145	356
16	Veenmosrietland en moerasheide	76	350	426
17	Nat soortenrijk grasland	83	350	433
18	Droog soortenrijk grasland	143	205	348
19	Soortenrijk stuifzand	219	0	219
20	Droge heide	448	7	455
21	Natte heide	40	4	44
24	Zeer soortenrijk weidevogelgrasland	55	66	121
25	Wintergastenweide	55	41	96
27	Bos met verhoogde natuurwaarde	3516	40	3556
28	Natuurbos	2631	121	2752
29	Hakhout en griend	15	0	15
	Hectarequota	18382	3998	22380
	Gebieden die niet voldoen aan voorwaarden inrichtingssubsidie	6578	16	6594

7. Andere relevante plannen

7.1. Begrenzingsplan 'West-Brabant'

Het beheersplan heeft betrekking op 3614 ha cultuurgrond, waarvan 828 ha beheersgebied,

1388 ha reservaatgebied en 1398 ha natuurontwikkelingsgebied.

De begrenzings van de reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden in het begrenzingsplan West-Brabant komen te vervallen na de vaststelling door Gedeputeerde Staten van het natuurgebiedsplan.

7.2. Toelichting ecologische verbindingzone

Ecologische verbindingzones zijn gebieden of structuren die verbreding, migratie en uitwisseling van soorten tussen verschillende natuurgebieden mogelijk moet maken. Doorgaans betreft het diersoorten of -groepen zoals amfibieën, dagvlinders, zoogdieren (onder meer vleermuizen, de Das, Buning), bosvogels en vissen. Binnen 'West-Brabant' zijn diverse ecologische verbindingzones voorgesteld tussen meestal bestaande natuurgebieden.

Voorbeelden zijn de Mark/Dintel, Steenbergsche Vliet, Wilhelminakanaal, Markkanaal, Haiinkbeekje, Smalle Beek, Donge en diverse kreken.

De ligging van de ecologische verbindingzones in atlas 1 is indicatief. De ecologische verbindingzones zijn overgenomen uit bestaande begrenzingsplannen, het Streekplan en Waterhuishoudingsplan 2.

7.3. Overig provinciaal beleid

Streekplan

In het Streekplan 2002 zijn alle bestaande en nieuwe natuurgebieden (de EHS exclusief de beheersgebieden) opgenomen in de Groene Hoofdstructuur als GHS-natuur. Binnen de GHS-natuur zijn natuurparels onderscheiden.

Provinciaal Waterhuishoudingsplan 2

In het Waterhuishoudingsplan zijn specifieke functies voor objecten (onder andere beken) toegekend. In 'West-Brabant' is de functie waternatuur al dan niet in combinatie met viswater toegekend aan De Blaffert, Zoom, diverse kreken (onder meer Lange Water, Potmarkreek, Rietkreek en Tonnekreek) en getijdengeulen nabij de Biesbosch (onder meer Bleeke Kil, Bakkerskil en Boomgat).

Het beleid richt zich op behoud, herstel en ontwikkeling van de waterhuishoudkundige (of hydrologische) systemen.

Coördinatie beheer kleine landschapselementen

Bij de Stichting Het Noord-Brabants Landschap is het Coördinatiepunt Landschapsbeheer ondergebracht. Het Coördinatiepunt geeft voorlichting over aanleg en beheer van kleine landschapselementen.

Het Coördinatiepunt Landschapsbeheer kan het behoud en de aanleg van kleine landschapselementen financieel ondersteunen. Verder stimuleert en coördineert het Noord-Brabants Landschap het vrijwilligerswerk op het gebied van landschapsbeheer.

Revitalisering Landelijk Gebied Noord-Brabant

In Reconstructie aan zet (het Koepelplan Reconstructie Zandgronden) en Hand aan de ploeg (de Provinciale Uitgangspuntennota voor West-Brabant) zijn doelstellingen en aanpak van de revitalisering van het landelijk gebied beschreven. Hierbij is Noord-Brabant verdeeld in 7 reconstructiegebieden en 2 revitaliseringsgebieden (West-Brabant). Het plangebied 'West-Brabant' behoort grotendeels tot de reconstructiegebieden Wijde Biesbosch en Brabantse Delta, alsmede delen van de Baronie, de Meierij en Boerze Reusel. Binnen deze gebieden zal een onderscheid worden gemaakt in extensiveringsgebied, landbouwontwikkelingsgebied en verwevingsgebied. Deze hangt nauw samen met onder meer het voor de EHS gewenste grond- en oppervlaktewaterregime en de bescherming van de EHS tegen depositie van ammoniak. In de revitaliseringsplannen (reconstructie- en gebiedsplannen) doen de reconstructie- en gebiedscommissies voorstellen voor de drie zones. Voor het water onderscheiden beide nota's delen van EHS waar een resultaatverplichting geldt ten aanzien van het realiseren van het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime en de gewenste water- en bodemkwaliteit, met name door het begrenzen en inrichten van extensiveringsgebieden. Daarnaast zijn er delen van de EHS waar dit als inspanningsverplichting geldt. Voor ammoniak onderscheiden beide nota's kwetsbare en zeer kwetsbare delen van de EHS. Rondom de laatste dient ten minste een zone ter breedte van 250 meter als extensiveringsgebied aangewezen te worden. Het onderdeel ammoniak is overigens nog onderhevig aan de besluitvorming inzake de ammoniakwet.

Procedureel is de afstemming tussen natuurgebiedsplannen en de revitaliseringsplannen als volgt. De natuurdoelenkaart zoals Gedeputeerde Staten die in mei 2001 hebben vastgesteld is uitgangspunt voor de natuurgebiedsplannen. Ook de revitaliseringsplannen gaan hier van uit. Het is echter denkbaar dat de uiteindelijke keuzen in de revitaliseringsplannen consequenties hebben voor de realiseerbaarheid van natuurdoelen. Wanneer bij vaststelling van de revitaliseringsplannen blijkt dat dit het geval is, zal Gedeputeerde Staten de natuurgebiedsplannen bijstellen ('haasje over').

De paragraaf flankerend beleid en schade van het Koepelplan (par. 4.10.2) zal nader uitgewerkt worden. Dit heeft niet alleen te maken met de natuurgebiedsplannen maar met de hele reconstructie. De komende periode zal er een protocol voor exacte inrichting en vormgeving van de procedures worden ontwikkeld ten aanzien van flankerend beleid en schade in de planvorming.

Soortenbeleid

Soortenbeleid vormt een onderdeel van het algemene natuurbeleid. Het geeft invulling aan één van de doelstellingen hiervan: duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van een zo natuurlijk mogelijke verscheidenheid van in het wild levende dier- en plantensoorten als functionele elementen van de ecosystemen waarvan zij deel uitmaken. Het is daarmee een belangrijke peiler van het natuurbeleid. Tevens geeft het soortenbeleid invulling aan internationale verplichtingen op het gebied van behoud van biodiversiteit, zoals het Verdrag inzake Biologische diversiteit, Vogelrichtlijn, EG-Habitatrichtlijn, verdrag van Bonn en de Conventie van Bern. In de periode 2000-2004 zal aandacht geschonken worden aan onder andere diverse plantensoorten (akkerplanten, Grote Bremraap), vogels (Stenuil, Kerkuil, weidevogels, Korhoen), zoogdieren (vleermuizen, Das), amfibieën (Boomkikker, Kamsalamander, Knoflookpad), dagvlinders en libellen.

Literatuurgegevens

- Bal, D., H.M. Beijer, Y.R. Hoogeveen, et al, 1995.*
Handboek natuurdoeltypen in Nederland. Rapport II. IKC Wageningen.
- Bestuurlijk Platform Reconstructie, 1999.*
Hoofdpijnen Provinciale Uitgangspunten. Reconstructie zandgronden Noord-Brabant. 's-Hertogenbosch.
- Dienst Landelijk Gebied/Laser, 2000.*
Subsidieregeling Natuurbeheer 2000.
- Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, 19??.*
Begrenzingenplan 'West-Brabant'. 's-Hertogenbosch.
- Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, 2001.*
Natuurdoelenkaart 1:100.000 Noord-Brabant. 's-Hertogenbosch.
- Gooijer, Y.M., 2001.*
Abiotische randvoorwaarden voor de Brabantse natuurdoeltypen. HZ Zeeland/DLG Noord-Brabant, Tilburg.
- Ministerie van Landbouw, natuurbeheer en Visserij, 1995.*
Ecosystemen in Nederland. 's-Gravenhage.
- Ministerie van Landbouw, natuurbeheer en Visserij, 2000*
Natuur voor mensen, mensen voor natuur (Nota natuur, bos en landschap in de 21ste eeuw). 's-Gravenhage.
- Provincie Noord-Brabant, 2000.*
Notitie toekenning beheerspakketten. 's-Hertogenbosch.
- Provincie Noord-Brabant, 2000.*
Indicatieve richtlijnen particulier natuurbeheer in Noord-Brabant. 's-Hertogenbosch.
- Provincie Noord-Brabant, 2001.*
Ontspannend Brabant. Beleidskader toerisme en recreatie. 's-Hertogenbosch.

Provincie Noord-Brabant, 2001 (in prep.)

Beheers- en landschapsgebiedsplan Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch.

Werkgroep Ecologische Hoofdstructuur Begrenzing, 19??.

Stroomgebied van . Uitwerking Ecologische Hoofdstructuur. Tilburg/'s-Hertogenbosch.

Werkgroep natuurgebiedsplannen, 2000.

Een natuurgebiedsplan? Natuurlijk!

Bijlage 1: Overzicht en beschrijving natuurdoeltypen

Overzicht natuurdoeltypen (alfabetisch gerangschikt)

Beek/Rivier/Waterloop met natuurvriendelijke oevers

Begeleid-natuurlijke eenheid

Berkenbroekbos

Berken-Eikenbos (d)

Berken-Eikenbos (v)

Beuken-Eikenbos (d)

Beuken-Eikenbos (v)

Blauwgrasland

Bloemrijk grasland (d)

Bloemrijk grasland (d/v)

Bloemrijk grasland (v)

Bos met verhoogde natuurwaarde

Braam/Doornstruweel

Brak grasland

Dotterbloemhooiland

Droge heide

Droog/Heischraal grasland

Ecologische verbindingzone

Eiken-Haagbeukenbos

Elzenbroekbos

Essen-Iepenbos

Gagelstruweel

Grote zeggenmoeras

Hakhout/Griend

Hoogveen

Kleine zeggenmoeras

Moeras

Multifunctioneel bos

Multifunctioneel water

Natte heide

Natte ruigte

Natuurlijke laaglandbeek

Nevengeul

Ooibos

Open begroeiing

Reservaatsakker

Rietmoeras

Rivierduin
Slik
Soortenrijk water
Stroomdalgrasland
Ven (gebufferd)
Ven (onbufferd)
Ven (onbufferd-gebufferd)
Vochtig heischraal grasland
Vochtig schraalland
Vogelkers-Essenbos
Weidevogelgrasland
Wilgenbroekbos
Wintergastengrasland
Zandverstuiving

Beschrijving natuurdoeltypen

In de beschrijving per natuurdoeltype zijn onder andere de vereiste gemiddeld hoogste grondwaterstanden (GHG) en gemiddeld laagste grondwaterstanden (GLG) aangegeven. De grondwaterstanden zijn aangegeven in centimeters, respectievelijk boven (+mv), gelijk (0 mv) of beneden (-mv) het maaiveld.

Beek, rivier of waterloop met natuurvriendelijke oevers

Een beek, rivier of waterloop met natuurvriendelijke oevers is in meer of mindere mate gekanaliseerd of gegraven. Afhankelijk van de ligging in het landschap varieert de zuur- en trofiegraad van zuur tot basisch en voedselarm tot voedselrijk. De wateren vallen alleen droog in periodes met geen wateraanvoer via neerslag of grondwater. De beken, rivieren en waterlopen functioneren vaak als ecologische verbindingzone. Het beheer bestaat uit het regelmatig schonen van het water en het maaien van de oevers (eenmaal per twee jaar) of uit niets doen.

Natuurlijke laaglandbeek

Een Natuurlijke laaglandbeek bestaat uit een boven-, midden- en benedenloop, waarbij de zuur- en trofiegraad verloopt van zuur en voedselarm tot basisch en voedselrijk. Meandering vindt meestal plaats in de midden- en benedenloop, alsmede processen zoals erosie en sedimentatie. Een laaglandbeek kent geen extreem hoge of lage waterafvoer en is ongestuwd. De bovenlopen kunnen van nature droogvallen in periodes met geen wateraanvoer via neerslag of grondwater. In en langs een Natuurlijke laaglandbeek groeien specifieke plantensoorten zoals Drijvende waterweegbree, Duizendknoopfonteinkruid, Grote en Vlottende waterranonkel en Lange ereprijs. Laaglandbeken zijn een leefgebied voor diersoorten zoals de Beekoeverlibel, Beekrombout, Weide- en Bosbeekjuffer, Bempje, Beckprik, Riviergrondel, IJsvogel en Watervleermuis. Meanderende laaglandbeken met de genoemde soorten en processen zijn momenteel zeldzaam in Noord-Brabant, terwijl complete beek-

systemen van boven- tot benedenloop niet of nauwelijks meer voorkomen. Het beheer van een Natuurlijke laaglandbeek bestaat uit niets doen.

Nevengeul

Een Nevengeul is een oude rivierbedding die in directe verbinding staat met een rivier. Het water is neutraal tot basisch en voedselrijk. De waterstand wordt bepaald door de rivier. Kenmerkende plantensoorten zijn allerlei fonteinkruidsoorten en in de oevers en op luwe plaatsen ook Watergentiaan, Krabbescheer, Kikkerbeet, Zwanenbloem en Moeraskruiskruid. Het beheer bestaat uit niets doen.

Multifunctioneel water

Multifunctioneel water bestaat uit rivieren, kanalen en grote waterplassen die gebruikt worden door de scheepvaart en/of door recreatie en bovendien een natuurfunctie bezitten. Gewoonlijk is het water neutraal tot basisch en voedselrijk. Sommige wateren bezitten ook een meer zuurder en voedselarm milieu. De waterstand wordt kunstmatig bepaald of is afhankelijk van de hoeveelheid neerslag in combinatie met een eventuele toevoer van grondwater. De rivieren en kanalen functioneren vaak als ecologische verbindingzone. Het beheer kan sterk variëren, resp. van jaarlijks maaien en schonen tot niets doen.

Soortenrijk water

Tot het natuurdoeltype behoren tal van kleine tot grote wateren, zoals poelen, wielen en andere, meestal gegraven, waterplassen. De zuur- en trofiegraad is zwak zuur tot basisch en (matig) voedselrijk. Het waterpeil fluctueert naar gelang de hoeveelheid neerslag in combinatie met een eventueel toevoer van grondwater en/of oppervlaktewater via sloten, beken of rivieren. De wateren zijn alleen in extreem droge periodes droogvallend. De plantengroei kan sterk variëren, al naar gelang onder andere de bodemsoort en een eventuele toevoer van kwelwater. Vooral (relatief) kleine en ondiepe plassen zijn veelal van belang voor amfibieën en de meer grotere en diepere plassen voor vissen. Het beheer bestaat uit niets doen, waarbij de mogelijkheid bestaat dat de plassen op lange termijn via verlandingsvegetaties veranderen in moerassen en wilgenbroekbossen. Ten behoeve van bepaalde planten- en/of diersoorten kan het wenselijk zijn om plaatselijk een actiever beheer te volgen, middels bijvoorbeeld opschonen.

Ven (ongebufferd tot gebufferd)

Op de Brabantse zandgronden komen ruim 600 vennen en tientallen gegraven plassen met een venmilieu voor. Deze vennen en plassen bezitten een milieu dat varieert van ongebufferd (zeer voedselarm en zuur) tot gebufferd (matig voedselrijk tot voedselrijk, zwak zuur tot basisch). Oorspronkelijk waren de meeste Brabantse vennen gewoonlijk dichtgegroeid met hoogveen. Door de winning van turf bestaan deze vennen momenteel uit open water. In en langs deze ongebufferde vennen groeien onder meer Snavelzegge, Veelstengelige waterbies en enkele veenmossen. Gebufferde vennen worden

gevoed door grondwater of door oppervlaktewater via beken, waterlopen of sloten. De vennen zijn meestal (tamelijk) soortenrijk en kenmerken zich door Oeverkruid, Waterlobelia, Moerashertshooi, Ongelijkbladig fonteinkruid, Pilvaren en/of Vlottende bies. Dergelijke soortenrijke vennen zijn momenteel zeldzaam. Vennen zijn een belangrijk leefgebied voor onder andere de Speerwaterjuffer, Heikikker, Kleine watersalamander, Vinpootsalamander, Dodaars, Rietgors, Waterral en Watervleermuis. Het waterpeil fluctueert naar gelang de hoeveelheid neerslag in combinatie met een eventuele toevoer van grondwater en/of oppervlaktewater via sloten of beken. De wateren zijn alleen in extreem droge periodes niet watervoerend. Het beheer is afhankelijk van de doelstellingen. Indien gestreefd wordt naar handhaving of ontwikkeling van verlandingsvegetaties en/of bijzondere diersoorten kan volstaan worden met een passief beheer. Als het streven gericht is op behoud of ontwikkeling van pioniermilieus, dan is een beheer noodzakelijk dat bestaat uit schonen en/of plaggen.

Reservaatsakker

Het natuurdoeltype bestaat uit bloemrijke akkers op droge, grondwateronafhankelijke, (matig) voedselrijke zand- en leemhoudende bodems. Kenmerkende plantensoorten zijn onder andere de Korenbloem, Bleke en Kleine klaproos, Akkerleeuwebek, Bleekgele hennepnetel, Korensla, Kromhals en Driekleurig viooltje. Daarnaast zijn de akkers van belang als foerageerplaats voor onder andere de Kwartel en Patrijs. Bloemrijke graanakkers komen momenteel nauwelijks meer voor in Noord-Brabant. Het beheer bestaat uit jaarlijks ploegen, bemesting met stalmest (eenmaal per 2-3 jaar) en gebruik van ongezuiverd zaaizaad.

Bloemrijk grasland (droog tot vochtig)

Bloemrijke graslanden bestaan globaal uit vier graslandtypen, namelijk het Vossestaarthooiland, Glanshaverhooiland, de Kamgrasweide en Zilverschoonweide. Het Vossestaarthooiland bestaat uit het Kievitsbloemhooiland en het Pimpernel-Weidekervelhooiland. Het Kievitsbloemhooiland komt niet meer voor in Noord-Brabant en het Pimpernel-Weidekervelhooiland slechts fragmentair. Het laatste graslandtype wordt nagestreefd in uiterwaarden, waar het voorkomt op natte tot vochtige, neutrale tot basische, voedselrijke, zware zavel- en lichte kleigronden. Het Glanshaverhooiland en de Kamgrasweide zijn aanwezig op matig droge tot natte (GHG: 20 tot 40 cm -mv, GLG: 40-80 cm -mv), zwak zure tot basische, (matig) voedselrijke gronden. De Zilverschoonweide komt voor op allerlei bodemsoorten die periodiek onder water staan. Glanshaverhooiland heeft veelal een voorkeur voor kalkhoudende bodems. Het hooilandtype wordt een tot tweemaal per jaar gemaaid en soms licht voor- en/of nabeweid. Kenmerkende plantensoorten zijn Groot streepzaad, Glad walstro, Gele morgenster, Grote bevernel en Karwijselie. In beekdalen komen hier en daar glanshaverhooilanden met Knolsteenbreek voor en op Westbrabantse zeedijken met Wilde marjolein, IJzerhard en Kruisbladwalstro. Kamgras- en zilverschoonweiden worden (licht) beweid en een tot tweemaal per jaar gemaaid. De natte variant van de

Kamgrasweide en de Zilverschoonweide kenmerken zich door diverse soorten uit het Dotterbloemhooiland. De droge en vochtige kamgrasweiden in het rivierengebied kenmerken zich door onder meer Behaarde boterbloem, Aardbeiklaver of Ruige weegbree en Echte kruisdistel. Bloemrijke graslanden zijn een leefgebied voor onder andere het Hooibeestje, Bont zandoogje, Oranje-tipje, Grutto en Kwartel.

Weidevogelgrasland

Weidevogelgraslanden bezitten een (tamelijk) hoge grondwaterstand en staan in de winter en het voorjaar plas-dras (GHG: 0 tot 25 -mv, GLG: 40 tot 80 -mv). De graslanden komen op allerlei bodemsoorten voor. Weidevogels zoals de Grutto, Watersnip, Wulp, Tureluur, Zomertaling en Slobeend vinden er een broedplaats. Het beheer bestaat uit maaien (eenmaal per jaar), mesten met stalmest (eenmaal per 3 jaar), eventueel in combinatie met nabeweidings.

Wintergastengrasland

Wintergastengraslanden bezitten een (tamelijk) hoge grondwaterstand (GHG: 0 tot 25 -mv, GLG: 40 tot 80 -mv). De graslanden komen op allerlei bodemsoorten voor. Het is een foerageerplaats voor de Kleine zwaan en diverse ganzensoorten, zoals de Brandgans, Kolgans, Grauwe gans en Taiga-Rietgans. Het beheer bestaat uit maaien (eenmaal per jaar) en/of extensieve beweiding.

Brak grasland

Brak grasland kwam en komt alleen voor op (voormalige) buitendijkse gronden in West-Brabant tussen Moerdijk en Woensdrecht. Het graslandtype is gebonden aan een brak (tussen zout en zoet) milieu op natte (GHG: 0 tot 40 -mv, GLG: 60 tot 105 -mv), neutrale tot basische, voedselrijke zandige grond, die veelal gevoed wordt door brakke kwel. Kenmerkende plantensoorten zijn Engels gras, Zilte rus, Smalle rolklaver, Melkkruid, Aardbeiklaver en Rode ogentroost. Momenteel is het Brak grasland uiterst zeldzaam in Noord-Brabant en is de oppervlakte gering. Het beheer bestaat uit maaien (eenmaal per jaar) en/of extensieve beweiding.

Rivierduin

Rivierduinen bestaan veelal uit pioniervegetaties en komen voor op droge, grondwateronafhankelijke, zwak zure tot basische, matig voedselarme tot matig voedselrijke, kalkarme tot kalkhoudende, zand- en lichte zavelgronden. Incidentele overstromingen door rivierwater zorgen ervoor dat er geen verzuring optreedt. Kenmerkende plantensoorten zijn Zacht vetkruid, Tripmadam, Overblijvende hardbloem en Wilde tijm. Het beheer varieert van niets doen tot extensieve begrazing als het een onderdeel vormt van een grote beheerseenheid.

Stroomdalgrasland

Stroomdalgraslanden bestaan uit pionier- en graslandvegetaties op droge, grondwateronafhankelijke, zwak zure tot basische, matig voedselarme tot matig voedselrijke, kalkarme tot kalkhoudende, zand- en lichte zavelgronden. Incidentele overstromingen door rivierwater zorgen ervoor dat er geen verzuring optreedt. Kenmerkende plantensoorten zijn Sikkelklaver, Handjesgras, Zacht vetkruid, Echte kruisdistel, Ruige weegbree, Geel walstro, Kleine pimpernel, Wilde tijm, Veldsalie, Brede ereprijs en Gestreepte klaver. Het stroomdalgrasland is een leefgebied voor dagvlindersoorten zoals het Bruin blauwtje en Oranje zandoogje. Het beheer bestaat uit extensieve begrazing en/of maaien (eenmaal per jaar).

Droog/Heischraal grasland

Het natuurdoeltype bestaat uit twee graslandtypen, resp. Droog grasland en Droog heischraal grasland. Beide graslandtypen komen voor op droge, grondwateronafhankelijke, kalkarme, voedselarme tot matig voedselrijke, matig tot zwak zure, zand- en lemige zandgrond. Droog heischraal grasland komt meestal voor op lemige zandgronden. Droog grasland is in Noord-Brabant tamelijk algemeen en kenmerkt zich door Klein vogelpootje, Zilverhaver, Klein tasjeskruid, Vroege haver, Zandblauwtje en Hazenpootje. Kenmerkende plantensoorten voor het Droog heischraal grasland zijn onder andere Borstelgras, Tandjesgras, Hondsvioletje, Liggend walstro, Pilzegge en Struikhei. Het graslandtype is momenteel zeldzaam. De graslandtypen worden bij voorkeur instandgehouden door maaibeheer (eenmaal per jaar) en afvoeren van het maaisel.

Vochtig schraalland

Het Vochtig schraalland is een verzameling van de natuurdoeltypen: Vochtig heischraal grasland, Dotterbloemhooiland, Kleine Zeggenmoeras, Blauwgrasland alsmede allerlei rompgemeenschappen. Het Vochtig schraalland is vooral toegepast in nieuwe natuurgebieden, omdat geen voorspellingen gedaan kunnen worden welk type waar zal ontstaan. Voor de ontwikkeling van vochtige schraallanden is de verwijdering noodzakelijk van een bemeste bouwvoor.

Vochtig heischraal grasland

Vochtig heischraal grasland komt voor op matig natte tot vochtige (GHG: 0 tot 40 -mv, GLG: 40 tot 120 -mv), voedselarme tot matig voedselrijke, matig zure, kalkarme, bij voorkeur lemige zandgrond. Momenteel is het graslandtype zeer zeldzaam. Kenmerkende plantensoorten zijn onder andere Tandjesgras, Heidekartelblad, Liggende vleugeltjesbloem, Klokjesgentiaan, Blauwe zegge, Welriekende nachtorchis, Gevlekte orchis en Stijve ogentroost. Vochtig heischraal grasland wordt instandgehouden door maaibeheer (eenmaal per jaar) en afvoeren van het maaisel.

Dotterbloemhooiland

Dotterbloemhooiland komt voor op (matig) natte (GHG: 20 +mv tot 20 -mv, GLG: 40 tot 80 -mv), zwak zure tot neutrale, (matig) voedselrijke bodems (humusrijk en lemig zand, leem, klei en veen). Het graslandtype wordt doorgaans gevoed door matig zuur tot basisch grondwater. Vroeger werden ze ook overstroomd met schoon beekwater, rivierwater of water afkomstig van een bevoeiingssysteem. Dergelijke overstromingen komen momenteel nauwelijks meer voor. Een associatie van het Dotterbloemhooiland, het Veldrushooiland, is afhankelijk van lokaal, zacht en matig zuur grondwater. Meestal treft men het Veldrushooiland aan op de flanken van beekdalen. Kenmerkend voor het Dotterbloemhooiland zijn Gewone Dotterbloem, Echte koekeksbloem, Grote ratelaar, Brede orchis, Tweerijige zegge, Moeraszegge, Moerasstrepzaad en Bosbies. Opvallend in het hooilandtype is het plaatselijk voorkomen van bosplanten, zoals Slanke sleutelbloem, Muskuskruid en vroeger ook Zwartblauwe rapunzel. Dotterbloemhooilanden kwamen eertijds algemeen voor in de beekdalen en polders. Momenteel is het graslandtype zeer zeldzaam. Het beheer bestaat uit eenmaal per jaar maaien en afvoeren van het maaisel.

Kleine zeggenmoeras

Van de diverse typen waaruit het Kleine zeggenmoeras bestaat komt momenteel nog slechts een type in Noord-Brabant voor. Dit type bestaat onder andere uit de Zompzegge, Sterzegge, Zwarte zegge, Schildereprijs, Veenpluis, Moeraskartelblad, Waterdrieblad, Zeegroene muur en plaatselijk ook Draadrus en Ronde zegge. Kleine zeggenmoeras komt voor op natte (GHG: 20 +mv tot 20 -mv, GLG: 40 tot 80 -mv), matig tot zwak zure, voedselarme tot matig voedselrijke, veen- en venige zandgrond, en wordt meestal gevoed door kalkarm kwelwater. Vroeger was het moerastype tamelijk algemeen in beekdalen, door kwel gevoede heidevelden en polders op de overgang van zand naar klei. Momenteel is het type zeldzaam en de oppervlakte is gering. Kleine zeggenmoerassen worden instandgehouden door een maai-beheer (eenmaal per jaar) en afvoeren van het maaisel.

Blauwgrasland

Blauwgrasland komt voor op (matig) natte (GHG: 0 tot 25 -mv, GLG: 40 tot 80 -mv), zwak tot matig zure, matig voedselarme tot matig voedselrijke, veen- en venige zandgronden. Blauwgrasland wordt gevoed door zwak zuur tot basisch, (matig) voedselarm tot matig voedselrijk, kalkarm tot kalkhoudend grondwater. Kenmerkende plantensoorten zijn de Spaanse ruiter, Blauwe knoop, Melkviooltje, Blonde zegge, Vlozegge en Blauwe zegge. Het graslandtype kan tamelijk sterk variëren qua samenstelling van plantensoorten. Naast de typische vorm zijn een orchideeënrijke en heischrale variant te onderscheiden. Beide varianten zijn momenteel uiterst zeldzaam in Noord-Brabant. De orchideeënrijke is afhankelijk van kalkhoudend/rijk grondwater en kenmerkt zich door Parnassia, Gevlekte orchis, Vleeskleurige orchis, Moeraswespenorchis en Welriekende nachtorchis. In de heischrale variant komen Borstelgras, Heidekartelblad, Gewone dophei en Liggende vleugeltjesbloem

voor. Blauwgrasland kwam vroeger tamelijk algemeen voor in de beekdalen en polders. Momenteel is het graslandtype zeer zeldzaam. Blauwgrasland wordt instandgehouden door eenmaal per jaar maaien en afvoeren van het maaisel.

Zandverstuiving

Zandverstuiving van enige omvang wordt in belangrijke mate beheerd door de wind. Hierdoor kan een zandverstuiving voortdurend veranderen van vorm en begroeiing. Enerzijds kan het natuurdoeltype bestaan uit kaal zand en anderzijds uit soortenarme pionier-, grasland- en struikheidevegetaties. In deze vegetaties komen naast enkele hogere plantensoorten kenmerkende blad- en korstmossoorten voor. Zandverstuiving is gebonden aan (zeer) droge, grondwateronafhankelijke, zure tot zwak zure, (zeer) voedselarme, kalkarme of -loze, zandgrond. Typerend voor zandverstuivingen zijn enkele dagvlinder- en vogelsoorten, zoals de Kommavlinder, Boomleeuwerik, Duinpieper en Nachtzwaluw. Daarnaast is het natuurdoeltype van belang voor diverse loopkevers. Voor de instandhouding van een zandverstuiving zijn naast de wind beheersmaatregelen nodig, zoals verwijdering van opslag van vliegdennen en periodiek maaien of plaggen van sterk vergraste delen.

Droge heide

Droge heide komt voor op (matig) droge, grondwateronafhankelijke, voedselarme, zure en kalkarme, zandgronden. In droge heidevelden domineert de Struikheide. Andere plantensoorten die kunnen voorkomen zijn de Stekelbrem, Klein warkruid, Zandstruisgras, Pilzegge en enkele bladmossoorten. Droge heidevelden zijn een leefgebied voor onder meer het Heideblauwtje, Heidevlinder, Tapuit, Wulp en Levendbarende hagedis. Droge heidevelden kwamen vroeger algemeen voor en omvatte vele duizenden hectaren. De resterende heidevelden zijn vooral sinds 1970 sterk vergrast met Bochtige smele als gevolg van de stikstofdepositie. Momenteel zijn niet vergraste droge heidevelden (tamelijk) zeldzaam in Noord-Brabant. Droge heidevelden ontstonden vroeger door het maaien en plaggen van de heide ten behoeve van de potstal, soms in combinatie met begrazing door schaapskudden.

Natte heide

Natte heide wordt gedomineerd door Gewone dophei met daarnaast onder meer Klokjesgentiaan, Gewone veenbies, Beenbreek, Pijpestro en enkele veenmossoorten. Op open plekken of langs heidepaden komt vaak een pioniervegetatie voor met Moeraswolfsklauw, Witte en Bruine snavelbies, Kleine en Ronde zonnedauw. De natte heidevelden zijn een leefgebied voor onder meer het Gentiaanblauwtje, Groentje, Korhoen en Wulp. Natte heide komt voor op natte (GHG: 10 +mv tot 20 -mv, GLG: 20 tot 50 -mv), (matig) voedselarme, (matig) zure, kalkarme, zand- en veengronden. Natte heide wordt gevoed door regenwater en soms in de winter ook door lokaal grondwater. Natte heidevelden kwamen vroeger algemeen voor en omvatte vele duizenden hectaren. De resterende heidevelden zijn vooral sinds 1970 sterk vergrast met Pijpestro als gevolg van verdroging en stikstofdepositie. Momenteel zijn

niet vergraste natte heidevegetaties zeldzaam in Noord-Brabant. Voor de instandhouding van natte heidevelden zijn maatregelen nodig zoals kleinschalig plaggen en maaien.

Hoogveen

Hoogveen ontstaat door een opeenstapeling van afgestorven planten waarop zich een meestal dunne en levende toplaag bevindt die grotendeels bestaat uit Veenmos. Hoogveen kenmerkt zich door bulten en slenken die zich onderscheiden qua vegetatie, soorten, vochtigheid en zuurgraad. De bulten bezitten een (zeer) zuur milieu en zijn minder nat dan de slenken. De grondwaterstand in de winter bevindt zich gemiddeld 10 centimeter boven het maaiveld. In de zomer daalt de waterstand naar het maaiveld tot maximaal 5 centimeter onder het maaiveld. Op hoogveenbulten groeien meestal Lavendelhei, Kleine veenbes, Eenarig wollegras en in de slenken Witte snavelbies, Kleine en Ronde zonnedauw en Veenpluis. De Brabantse zandgronden waren rond 1200 nog in bepaalde streken voor een groot deel bedekt met uitgestrekte hoogvenen. Momenteel komen nog hoogveenrestanten voor in Zuidoost-Brabant (onder meer Deurnsche Peel en Groote Peel). Elders in Noord-Brabant treft men hoogveenvegetaties aan in en langs enkele vennen. Het beheer bestaat uit niets doen.

Open begroeiing

Het natuurdoeltype bestaat uit open pionier- en graslandvegetaties op droge tot natte, brakke, neutrale tot basische, voedselrijke, zand- en kleigronden. De vegetaties zijn aanwezig op (voormalige) buitendijkse slikken en platen die bij hoge waterstanden inunderen. De slikken en platen zijn van belang voor allerlei vogelsoorten en specifieke pionierplanten, zoals het Fraai duizendguldenkruid en Melkkruid.

Slik

Slikken komen langs rivieren voor op natte tot vochtige, voedselrijke zand- en kleigronden en worden regelmatig overstroomd door rivierwater. De begroeiing bestaat uit pioniervegetaties met soorten als Slijkgroen, Bruin cypergras en Naaldwaterbies.

Moeras

Moerassen kunnen bestaan uit riet-, zeggen- en/of ruigtenvegetaties met natte graslanden, wilgenbroekbossen en/of open water. De natuurdoeltypen Soortenrijk water, Natte ruigte, Grote zeggenmoeras en Rietmoeras kunnen onderdeel uitmaken van dit natuurdoeltype en aldaar beschreven.

Natte ruigte

Onder het natuurdoeltype Natte ruigte wordt de strooiselruigten verstaan zoals die voorkomen langs rivieren, kreken en kanalen. De waterstand wordt kunstmatig bepaald of door de rivier. Meestal is er sprake van een dynamisch milieu, als gevolg van golfslag of getijdenwerking. Het natuurdoeltype bestaat uit allerlei hoog opschietende kruiden en grassen. Natte ruigte komt voor op

(zeer) natte, neutrale tot basische, (matig) voedselrijke, zand-, leem-, klei- of veenbodem. Natte ruigte is tamelijk algemeen in Noord-Brabant. De ruigten zijn een leefgebied voor onder andere de Rietgors, Sprinkhaanzanger, Waterral en Rosse woelmuis.

Grote zeggenmoeras

In grote zeggenmoerassen wordt het aspect bepaald door hoge zeggensoorten, zoals de Scherpe zegge, Moeraszegge, Oeverzegge, Stijve zegge, Pluimzegge en/of Blaaszegge. Daarnaast kunnen er allerlei ruigtekruiden voorkomen en ook soorten van het Dotterbloemhooiland. Grote zeggenmoerassen zijn gebonden aan (zeer) natte (GHG: 20 +mv tot 0 mv, GLG: 10 +mv tot 50 -mv), zwak zure tot basische, (matig) voedselrijke, zand-, leem- en veenbodems. Ze kwamen vroeger in grote oppervlakten voor in de benedenlopen van de beken en in de polders. Thans zijn grote zeggenmoerassen zeldzaam. Het moerastype is een leefgebied voor onder meer Bont en Groot dikkopje, Porseleinhoen, Waterral, Rosse woelmuis. Voor het handhaven van grote zeggenmoerassen is verwijdering van struik- en bosopslag noodzakelijk.

Rietmoeras

Rietmoeras bestaat grotendeels uit Riet met daarnaast enkele hoog opschietende moerassoorten. Rietmoeras komt voor op (zeer) natte (GHG: 20 +mv tot 0 mv, GLG: 10 +mv tot 40 -mv), zwak zure tot basische, voedselrijke, zand-, leem-, klei- of veenbodem. Het moerastype is tamelijk algemeen in Noord-Brabant, echter de oppervlakte is doorgaans gering. Rietmoerassen zijn een leefgebied voor onder andere Bruine kiekendief, Kleine karekiet, Porseleinhoen, Rietgors, Roerdomp en Waterral. Het beheer kan bestaan uit een 3-4 jaarlijks maaibeheer en eventueel verwijderen van boom- en struikopslag.

Braam/Doornstruweel

Tot het natuurdoeltype behoren naast braam- en doornstruwelen ook bremstruwelen, eventueel in combinatie met droge of vochtige ruigten. Doornstruweel kenmerkt zich door struiken als de Sleedoorn, Eenstijlige meidoorn, diverse (inheemse) rozen- en braamsoorten, alsmede soorten als Rode kornoelje, Spaanse aak, Grote muur, Look-zonder-look, Gevlekte aronskelk en Bosrank. Braamstruweel bestaat uit een of enkele braamsoorten met daarnaast nauwelijks andere plantensoorten. Doorn- en braamstruwelen komen voor op droge tot matig vochtige, grondwateronafhankelijke, zwak zure tot neutrale, (matig) voedselrijke, bodems. Doornstruweel heeft een voorkeur voor kleiige en lemige bodems. De struwelen zijn een leefgebied voor onder meer de Boomkikker, Grasmus, Braamsluiper en Roodborsttapuit. Doornstruwelen zijn tamelijk zeldzaam in Noord-Brabant en braamstruwelen zeer algemeen. Bremstruwelen zijn soortenarm en bestaan hoofdzakelijk uit de Brem. Specifiek voor het struweeltype is de uiterst zeldzame Grote Bremraap. Bremstruwelen komen tamelijk algemeen voor op droge, kalkarme, (tamelijk) voedselarme, zand- en lemige zandgrond. Bremstruwelen met Grote bremraap komen alleen voor in de omgeving van Veldhoven en Riethoven. In combinatie met struwelen kunnen ook droge of vochtige ruigten voorko-

men, die bestaan uit allerlei hoog opschietende kruiden en grassen. Struwelen worden instandgehouden door periodieke kap van opgaande bomen en eventueel in combinatie met ruigten door een extensief begrazingsbeheer.

Gagelstruweel

Het natuurdoeltype is een zeer soortenarme struweelvegetatie waarin Wilde gagel aspectbepalend is. Daarnaast komen in het struweeltype soms soorten voor als Gewone dophei, Kleine zonnedauw, Veenpluis, Beenbreek en veenmossen. Gagelstruweel komt voor op (tamelijk) natte (GHG: 0 tot 40 -mv, GLG: 40 tot 80 -mv), matig tot zwak zure, voedsel- en kalkarme, zand- en lemige zandbodems. Doorgaans worden de struwelen gevoed door lokaal kwelwater. Gagelstruweel is thans relatief zeldzaam in Noord-Brabant. Het beheer bestaat uit niets doen.

Wilgenbroekbos

Het natuurdoeltype bestaat uit broekbos waarin Geoorde wilg of Grauwe wilg domineren. Het komt voor op (zeer) natte (GHG: 30 +mv tot 0 mv, GLG: 0 tot 40 -mv). Het type met Geoorde wilg is aanwezig op zure, matig voedselrijke veengrond. Naast Geoorde wilg groeien er Vuilboom, Zachte berk en Pijpestro. Momenteel is het type zeldzaam in Noord-Brabant. Het type met Grauwe wilg is aanwezig op zwak zure tot neutrale, (matig) voedselrijke zand-, leem en veengronden. Naast Grauwe wilg treft men er Bitterzoet, Gele lis, Wateraardbei en andere moerasplanten. Het type is tamelijk algemeen in Noord-Brabant. Het beheer bestaat uit niets doen.

Hakhout/Griend

Hakhout wordt gekenmerkt door de oogst van takhout, waarbij de stammen niet geoogst worden en laag blijven. De stammen (stoven of stronken) zijn vaak knotsvormig verdikt. De boomlaag bestaat veelal uit Zomereik. Hakhout wordt eenmaal per 8-12 jaar gekapt. De vocht-, zuur- en trofiegraad is droog, grondwateronafhankelijk, matig tot zwak zuur, matig voedselarm tot matig voedselrijk. Hakhout is momenteel zeldzaam in Noord-Brabant.

Grienden zijn binnen- of buitendijkse wilgencultures die blijven bestaan door het snijden van takken (eenmaal per jaar) en kappen van wilgenstammen (eenmaal per 3-5 jaar). Grienden bestaan uit een of meerdere wilgensoorten en hebben meestal een ruige ondergroei. Grienden komen voor op (zeer) natte (GHG: 10 +mv tot 10 -mv, GLG: 10 tot 80 -mv), neutrale tot basische, voedselrijke kleigrond. Grienden zijn momenteel tamelijk zeldzaam in Noord-Brabant.

Multifunctioneel bos

Multifunctionele bossen bestaan uit in- en/of uitheemse bosculturen met soorten als Grove den, Douglasspar, Fijnspar, Amerikaanse eik en/of diverse populiersoorten. Naast een bosbouwfunctie hebben multifunctionele bossen ook een functie voor de natuur en recreatie. Multifunctionele bossen komen in uiteenlopende milieus voor, variërend van droog tot vochtig, van zuur tot neutraal en van voedselarm tot voedselrijk. In de bossen kunnen diverse plan-

tensoorten voorkomen die kenmerkend zijn voor het oorspronkelijke natuur-
bostype. Multifunctionele bossen zijn een leefgebied voor diersoorten als de
Havik, Buizerd en Ree. Kapvlakten kunnen van belang zijn voor de Nacht-
zwaluw en Roodborsttapuit. Multifunctionele bossen zijn in Noord-Brabant
algemeen. Eventueel kan een geïntegreerd bosbeheer toegepast worden, al
kan een dergelijk beheer nadelig zijn voor onder andere de Nachtzwaluw.

Bos met verhoogde natuurwaarde

Bossen met verhoogde natuurwaarde bestaan voor het merendeel uit
inheemse boomsoorten. De bossen komen in uiteenlopende milieus voor,
variërend van droog tot vochtig, van zuur tot neutraal en van voedselarm tot
voedselrijk. De kruidlaag komt grotendeels overeen met die van het oorspron-
kelijke natuurbostype. De bossen zijn een leefgebied voor diverse vogel- en
zoogdiersoorten, zoals Havik, Buizerd, Groene en Zwarte specht en Ree. Van
belang is de aanwezigheid van oude bomen, liggend en staand dood hout.

Berken-Eikenbos (droog en vochtig type)

Het natuurbostype bestaat uit droge en vochtige typen. Het vochtig Berken-
Eikenbos is, in tegenstelling tot het droge type, grondwaterafhankelijk met 's
winters een (relatief) hoge grondwaterstand van 10 tot 80 cm beneden maaiveld.
's Zomers daalt het grondwater naar 60 tot 180 cm beneden maaiveld.
Zowel het droge als het vochtige type komen voor op zure en voedselarme,
kalkarme of -loze zandgronden. Het droog Berken-Eikenbos kenmerkt zich
door Ruwe berk, Zomereik, enkele korstmossen, Bochtige smele, Struik-
hei en Smalle stekelvaren. In het vochtige type groeien Zachte berk, Vuil-
boom, Pijpestro en Gewone dophei. Het natuurbostype is een leefgebied voor
onder andere de Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Groene specht, Zwarte
specht en vleermuizen. Berken-eikenbossen die als natuurbos worden beheerd
zijn momenteel zeldzaam in Noord-Brabant. Naaldbossen bestaan soms uit
een verarmde vorm van het Berken-Eikenbos. Het beheer bestaat uit niets
doen.

Beuken-Eikenbos (droog en vochtig type)

Het natuurbostype komt voor op (matig) zure, voedselarme tot matig voed-
selrijke, kalkarme of -loze, lemige zandgronden. Het vochtige type is, in
tegenstelling tot het droge type, grondwaterafhankelijk en heeft 's winters een
grondwaterstand van 20 tot 40 cm beneden maaiveld, die 's zomers daalt
tot 90-130 cm. De boom- en struiklaag wordt gevormd door de Zomereik,
Beuk, Wilde lijsterbes, met in het droog type Hulst en in het vochtig type
ook Zachte berk en Vuilboom. De kruidlaag bestaat uit Blauwe bosbes, Ade-
laarsvaren, Dalkruid, Gewone salomonszegel, Lelietje van dalen, en in het
vochtige type vaak ook Pijpestro en Wijfjesvaren. Naast hogere plantensoor-
ten is het Beuken-Eikenbos relatief rijk aan bladmos- en paddestoelsoorten.
Het bostype is een leefgebied voor onder meer de Boomklever, Boomkruiper,
Fluiter, Goudvink, Grote lijster, Grote en Kleine bonte specht. Beuken-
eikenbossen die beheerd worden als natuurbos zijn momenteel zeldzaam in
Noord-Brabant. Het beheer bestaat uit niets doen.

Eiken-Haagbeukenbos

Het Eiken-Haagbeukenbos is een natuurbostype dat voorkomt op 's winters natte tot 's zomers droge (GHG: 10 tot 40 -mv, GLG: 60 tot 130 -mv), zwak zure tot basische, (matig) voedselrijke, al dan niet kalkhoudende, leem- en kleigrond. De boom- en struiklaag bestaat uit Zomereik, Haagbeuk, Gewone es en Zoete kers. De kruidlaag is (tamelijk) rijk ontwikkeld met Slanke sleutelbloem, Gulden boterbloem, Bosanemoon, Bleeksporig bosviooltje, Gele dovenetel, Schaduwgras en Witte klaverzuring. In het bostype groeien tevens diverse bladmos-, levermos- en paddestoelsoorten en het is een leefgebied voor onder andere de Eikepage, Grote weerschijnvlinder, Kleine ijsvogelvlinder, Boomklever, Bosuil, Wespandief en Kleine bonte specht. Eiken-haagbeukenbossen die als natuurbos worden beheerd zijn momenteel zeer zeldzaam in Noord-Brabant, waarbij de oppervlakte veelal gering is. Het beheer bestaat uit niets doen.

Vogelkers-Essenbos

Het natuurbostype komt meestal voor in beekdalen op matig natte (GHG: 0 tot 30 -mv, GLG: 50 tot 150 -mv), zwak zure tot basische, voedselrijke, lemige zand- en leemgronden. Het bostype wordt periodiek gevoed door kalkhoudend grondwater en/of wordt incidenteel tot regelmatig overstroomd met schoon en voedselrijk beekwater. De boom- en struiklaag bestaat uit Gewone es, Zwarte els, Zomereik, Vogelkers, Aalbes en Hazelaar. De kruidlaag is soortenrijk met Slanke sleutelbloem, Bosanemoon, Grote keverorchis, Gulden boterbloem, Muskuskruid en Eenbes. Naast hogere planten kenmerken vogelkers-essenbossen zich door specifieke paddestoel-, blad- en levermossoorten. Het bostype is een leefgebied voor onder andere de Grote weerschijnvlinder, Kleine ijsvogelvlinder, Boomklever, Bosuil, Wespandief en Kleine bonte specht. Vogelkers-essenbossen die als natuurbos worden beheerd zijn momenteel zeer zeldzaam in Noord-Brabant en de oppervlakte is gering. Het beheer bestaat uit niets doen.

Essen-Iepenbos

Het Essen-Iepenbos is een natuurbostype dat aanwezig is in het rivieren- en zeekleigebied en afhankelijk van droge tot matig natte (GHG: 0 tot 40 -mv, GLG: 40 tot 200 -mv), neutrale, voedsel- en kalkrijke, kleiige gronden. In de boom- en struiklaag komen Gewone es, Gladde iep, Zomereik en Eenstijlige meidoorn voor. De kruidlaag bestaat onder andere uit Hondstarwegras, Look zonder look, Groot heksenkruid, Gevlekte aronskelk en Gulden boterbloem. Daarnaast komen in het Essen-Iepenbos enkele specifieke mos- en paddestoelsoorten voor. Essen-iepenbossen die als natuurbos worden beheerd zijn momenteel zeer zeldzaam in Noord-Brabant en de oppervlakte is gering. Het beheer bestaat uit niets doen.

Ooibos

Ooibossen zijn natuurbossen die voorkomen op buitendijkse gronden langs rivieren en voormalige zearmen. Het natuurdoeltype bestaat uit het Zacht- en Hardhoutooibos. Het Hardhoutooibos is weer onderverdeeld in twee

typen, het Abelen-Iepenbos en Essen-Iepenbos (zie beschrijving Essen-Iepenbos). Abelen-Iepenbos komt voor op droge, grondwateronafhankelijke, neutrale tot basische, matig voedselrijke, kalkhoudende zandgrond. Het bostype komt momenteel niet in Noord-Brabant voor. De boom- en struiklaag bestaat uit Gladde iep, Zomereik, Gewone esdoorn, Eenstijlige meidoorn en Rode kornoelje. In de kruidlaag groeien onder meer Bosrank, Gewone vogelmelk en Kraailook.

Zachthoutooibos wordt gekenmerkt door wilgensoorten (Schietwilg, Katwilg, Bittere wilg en Amandelwilg) in de boom- en struiklaag. De kruidlaag bestaat uit doorgaans algemene ruigte- en moerasplanten en ook minder algemene soorten als Bittere veldkers, Groot springzaad en Spindotterbloem. Daarnaast kenmerkt het Zachthoutooibos zich door specifieke mossoorten. Zachthoutooibos is afhankelijk van (zeer) natte, neutrale tot basische, voedsel- en kalkrijke, klei- en zandgronden, die periodiek of regelmatig overstromen met rivier- en getijdenwater. De waterstanden worden bepaald door de rivier of de getijden. In Noord-Brabant is Zachthoutooibos voornamelijk aanwezig in de Biesbosch. Het beheer bestaat uit niets doen.

Berkenbroekbos

Het natuurbostype komt voor op (zeer) natte (GHG: 10 +mv tot 0 mv, GLG: 40 tot 80 -mv), (zwak) zure, voedselarme, kalkarme of -loze veengronden. Berkenbroekbos bestaat uit twee typen, namelijk het Dophei-Berkenbroek en Zompzegge-Berkenbroek. Het Dophei-Berkenbroek is aanwezig in de randen van (levende) hoogvenen, op vergraven hoogveen, in veenputten en langs vennen. Kenmerkende soorten zijn naast de Zachte berk, diverse veenmossoorten, Ecnarig wollegras, Kleine veenbes en Lavendelhei. Het bostype komt onder meer voor in hoogveenrestanten in Zuidoost-Brabant. Het Zompzegge-Berkenbroek is aanwezig in laagvenen, langs of in oude beekmeanders en langs vennen. Naast Zachte berk groeien in het bostype onder andere Zompzegge, Zwarte els, Grauwe wilg en diverse moerasplanten. In de broekbossen groeien enkele specifieke paddestoel- en bladmossoorten. Het beheer bestaat uit niets doen.

Elzenbroekbos

Het natuurbostype bestaat globaal uit twee typen namelijk het Moerasvaren-Elzenbroek en het Elzenzeggen-Elzenbroek. Beide broekbostypen komen voor op (zeer) natte (GHG: 20 +mv tot 20 -mv, GLG: 40 tot 80 -mv), zwak zure tot neutrale, matig voedselrijke tot voedselrijke, veen-, zandige veen of venige zandgrond. De boomlaag wordt gedomineerd door de Zwarte els. Kensoorten in de struik- en kruidlaag zijn Zwarte bes, Moerasvaren, Elzenzegge, Stijve zegge en zeer plaatselijk ook de Paardehaarzegge. Daarnaast groeien er vaak allerlei ruigte- en moerassoorten. Het Moerasvaren-Elzenbroek is uiterst zeldzaam in Noord-Brabant en beperkt zich tot het overgangsgedebied van zand naar zeeklei. Het Elzenzeggen-Elzenbroek was vroeger tamelijk algemeen in de beekdalen en in verlandingszones langs vennen en plassen. Momenteel is het bostype zeldzaam, is de oppervlakte veelal gering en is het merendeel van de bossen verstoord door verdroging en vermesting.

Naast hogere plantensoorten groeien in de broekbossen specifieke paddestoelen en bladmossoorten. Het beheer bestaat uit niets doen.

Begeleid-natuurlijke eenheid

Begeleid-natuurlijke eenheden vormen grote aaneengesloten natuur van minimaal 500 hectaren. Binnen deze grote eenheden natuur kunnen groot-schalige, landschapsvormende processen ten behoeve van een natuurlijke differentiatie op landschapsniveau, ongestoord verlopen. Kenmerkende processen als rivierdynamiek, getijdenwerking, windwerking of grondwaterbeweging zijn bepalend. Afhankelijk van de uitgangssituatie kunnen inrichtingsmaatregelen nodig zijn, of gedurende beperkte tijd omvormingsbeheer plaatsvinden. Externe sturing kan soms noodzakelijk zijn, zoals bijvoorbeeld seizoensgebonden manipulatie van waterpeil. Het beheer beperkt zich tot integrale maatregelen. In begeleid-natuurlijke eenheden kan extensieve begrazing (1 Groot Vee Eenheid per 40-100 ha op voedselarme zandgronden) plaatsvinden. Edelherten en eventueel Wilde zwijnen dragen bij aan structuurvariatie binnen de bossen. Een begeleid-natuurlijke eenheid wordt niet doorsneden door spoorwegen, rijkswegen, kanalen en (drukke) secundaire wegen. Een begeleid-natuurlijke eenheid kan bestaan uit bijvoorbeeld een zoetwatergetijdenmoeras (Biesbosch), hoogveenmoeras (Groote Peel en Deurnsche Peel), bos- en/of beekdallandschap (onder meer Chaamsche Bosschen, 't Leenderbos en beekdal Tongelreep, De Mortelen).

Ecologische verbindingzone

De bestaande en toekomstige natuurgebieden worden met elkaar verbonden door ecologische verbindingzones. Al naar gelang hun ligging en doelstelling bestaan deze verbindingzones uit droge, vochtige of natte elementen (onder andere poelen, ruigten, houtsingels, struwelen, kleine bosjes). Grotendeels zijn de ecologische verbindingzones geprojecteerd langs waterlopen, (goederen)spoorlijnen en kanalen. Ecologische verbindingzones zijn vooral van belang voor diergroepen zoals dagvlinders, zoogdieren (Das, Wezel, Hermelijn, Bunzing en vleermuizen), bos- en struweelvogels, amfibieën, reptielen en vissen.

Overzicht grondwaterstanden per natuurdoeltype

De onderstaande tabel geeft per natuurdoeltype aan wat de vereiste gemiddeld hoogste grondwaterstanden (GHG) en gemiddeld laagste grondwaterstanden (GLG) zijn. De grondwaterstanden zijn aangegeven in centimeters, respectievelijk boven (+mv), gelijk (0 mv) of beneden (-mv) het maaiveld. Een aantal natuurdoeltypen zijn permanent watervoerend (*), grondwateronafhankelijk (**) of worden kunstmatig of door een (rivier)systeem bepaald (***). De GLG-waarde kan niet zonder meer toegepast worden om grondwaterstanden in te stellen. Er dient rekening te worden gehouden met het vochtleverendvermogen van bodems.

Natuurdoeltype	GHG	GLG
Beek/rivier/waterloop met natuurvriendelijke oevers	(*)	(*)
Begeleid-natuurlijke eenheid	(***)	(***)
Berkenbroekbos	10 +mv - 0 mv	40 - 80 -mv
Berken-Eikenbos (d)	(**)	(**)
Berken-Eikenbos (v)	10 - 80 -mv	60 - 180 -mv
Beuken-Eikenbos (d)	(**)	(**)
Beuken-Eikenbos (v)	20 - 40 -mv	90 - 130 -mv
Blauwgrasland	0 - 25 -mv	40 - 80 -mv
Bloemrijk grasland (d)	(**)	(**)
Bloemrijk grasland (d/v)	20 - 60 -mv	60 - 105 -mv
Bloemrijk grasland (v) (Buitendijks)	(***)	(***)
Bloemrijk grasland (v) (Binnendijks)	20 - 40 -mv	40 - 80 -mv
Bos met verhoogde natuurwaarde	(**)	(**)
Braam/Doornstruweel	(**)	(**)
Brak grasland	0 - 40 -mv	60 - 105 -mv
Dotterbloemhooiland	20 +mv - 20 -mv	40 - 80 -mv
Droge heide	(**)	(**)
Droog/Heischraal grasland	(**)	(**)
Eiken-Haagbeukenbos	10 - 40 -mv	60 - 130 -mv
Elzenbroekbos	20 +mv - 20 -mv	40 - 80 -mv
Essen-lepenbos	0 - 40 -mv	40 - 200 -mv
Gagelstruweel	0 - 40 -mv	40 - 80 -mv
Griend	10 +mv - 10 -mv	10 - 80 -mv
Grote zeggenmoeras	20 +mv - 0 mv	10 +mv - 50 -mv
Hakhout	(**)	(**)
Hoogveen	10 +mv	0 - 5 -mv
Kleine zeggenmoeras	20 +mv - 20 -mv	40 - 80 -mv
Moeras	20 +mv - 0 mv	10 +mv - 50 -mv
Multifunctioneel bos	(**)	(**)
Multifunctioneel water	(***)	(***)
Natte heide	10 +mv - 20 -mv	20 - 50 -mv
Natte ruigte	(***)	(***)
Natuurlijke laaglandbeek	(*)	(*)
Nevengeul	(***)	(***)
Ooibos (Hardhout)	(***)	(***)
Ooibos (Zachthout)	(***)	(***)
Open begroeiing	(***)	(***)
Reservaatsakker	(**)	(**)
Rietmoeras	20 +mv - 0 mv	10 +mv - 40 -mv
Rivierduin	(**)	(**)
Slik	(***)	(***)
Soortenrijk water	(*)	(*)

Stroomdalgrasland	(**)	(**)
Ven (gebufferd)	(*)	(*)
Ven (onbufferd)	(*)	(*)
Ven (onbufferd-gebufferd)	(*)	(*)
Vochtig heischraal grasland	0 - 40 -mv	40 - 120 -mv
Vochtig schraalland	20 +mv - 40 -mv	40 - 120 -mv
Vogelkers-Essenbos	0 - 30 -mv	50 - 150 -mv
Weidevogelgrasland	0 - 25 -mv	40 - 80 -mv
Wilgenbroekbos	30 +mv - 0 mv	0 - 40 -mv
Wintergastengrasland	10 - mv	80 -mv
Zandverstuiving	(**)	(**)

Bijlage 2: Vertaaltabel natuurdoeltypen – basis/pluspakketten en particulier natuurbeheer

Bestaande natuur

Natuurdoeltype	Basis/Pluspakket	Particulier beheer
Beek/Rivier/Waterloop met natuurvriendelijke oevers	Plas en ven/Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Begleid-natuurlijke eenheid	Grootschalige natuur	mogelijk
Berkenbroekbos	Natuurbos	mogelijk
Berkenbroekbos/Elzenbroekbos	Natuurbos	mogelijk
Berken-Eikenbos (d)	Natuurbos	mogelijk
Berken-Eikenbos (d)/Beuken-Eikenbos (d)	Natuurbos	mogelijk
Berken-Eikenbos (v)	Natuurbos	mogelijk
Berken-Eikenbos (v)/Berkenbroekbos	Natuurbos	mogelijk
Berken-Eikenbos (v)/Beuken-Eikenbos (v)	Natuurbos	mogelijk
Beuken-Eikenbos (d)	Natuurbos	mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)	Natuurbos	mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)/Eiken-Haagbeukenbos	Natuurbos	mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)/Eiken-Haagbeukenbos/Elzenbroekbos	Natuurbos	mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)/Eiken-Haagbeukenbos/Vogelkers-Essenbos	Natuurbos	mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)/Vogelkers-Essenbos	Natuurbos	mogelijk
Blauwgrasland	Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Bloemrijk grasland (d)	(Half)natuurlijk grasland	mogelijk
Bloemrijk grasland (d) en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Struweel	mogelijk
Bloemrijk grasland (d/v)	(Half)natuurlijk grasland	mogelijk
Bloemrijk grasland (d/v) en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Struweel	mogelijk
Bloemrijk grasland (v)	(Half)natuurlijk grasland	mogelijk
Bloemrijk grasland (v) en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Struweel	mogelijk
Bos met verhoogde natuurwaarde	Bos met verhoogde natuurwaarde	mogelijk
Braam/Doornstruweel	Struweel	mogelijk
Brak grasland	Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Dotterbloemhooiland	Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Droge heide	Droge heide	mogelijk
Droge heide, Braam/Doornstruweel en Berken-Eikenbos (d)	Droge heide/Struweel//Natuurbos	mogelijk
Droog heischraal grasland en/of Vochtig heischraal grasland	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland	mogelijk

Droog/Heischraal grasland	(Half)natuurlijk grasland	mogelijk
Droog/Heischraal grasland en Braam/ Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Struweel	mogelijk
Droog/Heischraal grasland en heide	(Half)natuurlijk grasland/Droge heide	mogelijk
Droog/Heischraal grasland en zandverstuiving	(Half)natuurlijk grasland/ Soortenrijk stuifzand	mogelijk
Eiken-Haagbeukenbos	Natuurbos	mogelijk
Eiken-Haagbeukenbos/Vogelkers-Essenbos	Natuurbos	mogelijk
Elzenbroekbos	Natuurbos	mogelijk
Essen-Iepenbos	Natuurbos	mogelijk
Essen-Iepenbos/Elzenbroekbos	Natuurbos	mogelijk
Gagelstruweel	Struweel	mogelijk
Grote zeggenmoeras	Moeras	mogelijk
Hakhout/Griend	Hakhout en griend	mogelijk
Hoogveen	Levend hoogveen	mogelijk
Kleine zeggenmoeras	Veenmosrieland	mogelijk
Moeras	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Moeras/Open begroeiing	Moeras	mogelijk
Multifunctioneel bos	Bos	mogelijk
Multifunctioneel water	Plas en ven	mogelijk
Natte heide	Natte heide	mogelijk
Natte heide/Gagelstruweel	Natte heide/Struweel	mogelijk
Natte heide/Hoogveen	Natte heide/Levend hoogveen	mogelijk
Natte ruigte	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Natuurlijke laaglandbeek	Beek	mogelijk
Natuurlijke laaglandbeek/Moeras	Beek/Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Nevengeul	Soortenrijke plas	mogelijk
Ooibos	Natuurbos	mogelijk
Ooibos en Braam/Doornstruweel	Natuurbos	mogelijk
Open begroeiing	Moeras	mogelijk
Reservaatsakker	Akker	mogelijk
Rietmoeras	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Rietmoeras/Grote zeggenmoeras	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Rietmoeras/Grote zeggenmoeras/Natte ruigte	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Rivierduin	Droog soortenrijk grasland	mogelijk
Rivierduin en slik	Droog soortenrijk grasland/ Moeras	mogelijk
Slik	Moeras	mogelijk
Soortenrijk water	Soortenrijke plas	mogelijk
Stroomdalgrasland	Droog soortenrijk grasland	mogelijk
Stroomdalgrasland,Bloemrijk grasland (d/v) en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland/Struweel	mogelijk
Stroomdalgrasland/Bloemrijk grasland (d/v)	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland	mogelijk

Stroomdalgrasland/Bloemrijk grasland (d/v)/ Rivierduin en Slik	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland/Moeras	mogelijk
Ven (gebufferd)	Soortenrijk ven	mogelijk
Ven (onbufferd)	Plas en ven	mogelijk
Ven (onbufferd-gebufferd)	Plas en ven/Soortenrijk ven	mogelijk
Vochtig heischraal grasland	Droog soortenrijk grasland	mogelijk
Vochtig heischraal grasland en heide	Droog soortenrijk grasland/Natte heide	mogelijk
Vochtig schraalland (*)	Veenmosrietland/Droog en Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Vochtig schraalland (**)	Veenmosrietland/Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Vochtig schraalland en heide	Nat soortenrijk grasland/Natte heide	mogelijk
Vochtig schraalland/Bloemrijk grasland (*)	(Half)natuurlijk grasland/ Veenmosrietland/Droog en Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Vochtig schraalland/Bloemrijk grasland (**)	(Half)natuurlijk grasland/ Veenmosrietland/Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Vogelkers-Essenbos	Natuurbos	mogelijk
Vogelkers-Essenbos/Elzenbroekbos	Natuurbos	mogelijk
Weidevogelgrasland	(Zeer) soortenrijk weidevogelgrasland	mogelijk
Wilgenbroekbos	Struweel/Natuurbos	mogelijk
Wilgenbroekbos/Elzenbroekbos	Struweel/Natuurbos	mogelijk
Wintergastengrasland	Wintergastenweide	mogelijk
Zandverstuiving	Soortenrijk stuifzand	mogelijk
Zandverstuiving/Droge heide	Soortenrijk stuifzand/Droge heide	mogelijk
(*) = zandgebied		
(**) = rivier- en zeekleigebied		

Nieuwe natuur

Natuurdoeltype	Basis/Pluspakket	Particulier beheer
Beek/Rivier/Waterloop met natuurvriendelijke oevers	Plas en ven/Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Begeleid-natuurlijke eenheid	Grootschalige natuur	niet mogelijk
Berkenbroekbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Berkenbroekbos/Elzenbroekbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Berken-Eikenbos (d)	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Berken-Eikenbos (d)/Beuken-Eikenbos (d)	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Berken-Eikenbos (v)	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Berken-Eikenbos (v)/Berkenbroekbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Berken-Eikenbos (v)/Beuken-Eikenbos (v)	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Beuken-Eikenbos (d)	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)/Eiken-Haagbeukenbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)/Eiken-Haagbeukenbos/Elzenbroekbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)/Eiken-Haagbeukenbos/Vogelkers-Essenbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Beuken-Eikenbos (v)/Vogelkers-Essenbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Bloemrijk grasland (d)	(Half)natuurlijk grasland	mogelijk
Bloemrijk grasland (d) en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Struweel	mogelijk
Bloemrijk grasland (d/v)	(Half)natuurlijk grasland	mogelijk
Bloemrijk grasland (d/v) en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Struweel	mogelijk
Bloemrijk grasland (v)	(Half)natuurlijk grasland	mogelijk
Bloemrijk grasland (v) en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Struweel	mogelijk
Bos met verhoogde natuurwaarde	Bos/Bos met verhoogde natuurwaarde	mogelijk
Braam/Doornstruweel	Struweel	mogelijk
Droge heide	Heide/Droge heide	mogelijk
Droge heide, Braam/Doornstruweel en Berken-Eikenbos (d)	Heide/Struweel/Bos/Droge heide/Natuurbos	niet mogelijk
Droog heischraal grasland en/of Vochtig heischraal grasland	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland	mogelijk
Droog/Heischraal grasland	(Half)natuurlijk grasland	mogelijk

Droog/Heischraal grasland en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Struweel	mogelijk
Droog/Heischraal grasland en heide	(Half)natuurlijk grasland/Heide/Droge heide	mogelijk
Droog/Heischraal grasland en zandverstuiving	(Half)natuurlijk grasland/Soortenrijk stuifzand	niet mogelijk
Eiken-Haagbeukenbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Eiken-Haagbeukenbos/Vogelkers-Essenbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Elzenbroekbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Essen-Iepenbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Essen-Iepenbos/Elzenbroekbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Gagelstruweel	Struweel	mogelijk
Grote zeggenmoeras	Moeras	mogelijk
Hakhout/Griend	Bos/Hakhout en griend	mogelijk
Hoogveen	Hoogveen/Levend hoogveen	niet mogelijk
Moeras	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Moeras/Open begroeiing	Moeras	mogelijk
Multifunctioneel bos	Bos	mogelijk
Multifunctioneel water	Plas en ven	mogelijk
Natte heide	Heide/Natte heide	mogelijk
Natte heide/Gagelstruweel	Heide/Struweel/Natte heide	mogelijk
Natte heide/Hoogveen	Heide/Hoogveen/Levend hoogveen	niet mogelijk
Natte ruigte	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Natuurlijke laaglandbeek	Plas en ven/Beek	niet mogelijk
Natuurlijke laaglandbeek/Moeras	Plas en ven/Moeras/Overjarig rietland/Beek	niet mogelijk
Navengeul	Plas en ven/Soortenrijke plas	mogelijk
Ooibos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Ooibos en Braam/Doornstruweel	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Open begroeiing	Moeras	mogelijk
Reservaatsakker	Akker	mogelijk
Rietmoeras	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Rietmoeras/Grote zeggenmoeras	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Rietmoeras/Grote zeggenmoeras/Natte ruigte	Moeras/Overjarig rietland	mogelijk
Rivierduin	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland	niet mogelijk
Rivierduin en slik	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland/Moeras	niet mogelijk

Slik	Moeras	mogelijk
Soortenrijk water	Plas en ven/Soortenrijke plas	mogelijk
Stroomdalgrasland	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland	niet mogelijk
Stroomdalgrasland,Bloemrijk grasland (d/v) en Braam/Doornstruweel	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland/Struweel	niet mogelijk
Stroomdalgrasland/Bloemrijk grasland (d/v)	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland	niet mogelijk
Stroomdalgrasland/Bloemrijk grasland (d/v)/Rivierduin en Slik	(Half)natuurlijk grasland/Droog soortenrijk grasland/Moeras	niet mogelijk
Ven (gebufferd)	Plas en ven/Soortenrijk ven	niet mogelijk
Ven (onbufferd)	Plas en ven	niet mogelijk
Ven (onbufferd-gebufferd)	Plas en ven/Soortenrijk ven	niet mogelijk
Vochtig heischraal grasland en heide	(Half)natuurlijk grasland/Heide/Droog soortenrijk grasland/Natte heide	niet mogelijk
Vochtig schraalland (*)	(Half)natuurlijk grasland/Veenmosrietland/Droog en Nat soortenrijk grasland	niet mogelijk
Vochtig schraalland (**)	(Half)natuurlijk grasland/Veenmosrietland/Nat soortenrijk grasland	niet mogelijk
Vochtig schraalland en heide	(Half)natuurlijk grasland/Heide/Nat soortenrijk grasland/Natte heide	niet mogelijk
Vochtig schraalland/Bloemrijk grasland (*)	(Half)natuurlijk grasland/Veenmosrietland/Droog en Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Vochtig schraalland/Bloemrijk grasland (**)	(Half)natuurlijk grasland/Veenmosrietland/Nat soortenrijk grasland	mogelijk
Vogelkers-Essenbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Vogelkers-Essenbos/Elzenbroekbos	Bos/Natuurbos	niet mogelijk
Weidevogelgrasland	(Zeer) soortenrijk weidevogelgrasland	mogelijk
Wilgenbroekbos	Struweel/Bos/Natuurbos	mogelijk
Wilgenbroekbos/Elzenbroekbos	Struweel/Bos/Natuurbos	mogelijk
Wintergastengrasland	Wintergastenweide	mogelijk
Zandverstuiving	Soortenrijk stuifzand	niet mogelijk
Zandverstuiving/Droge heide	Heide/Soortenrijk stuifzand/Droge heide	niet mogelijk
(*) = zandgebied		
(**) = rivier- en zeekleigebied		

Bijlage 3: Beschikbaarheid subsidieregelingen

De Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 is opgezet vanuit de toekomstige beheerder van natuurterreinen. Dat wil echter niet zeggen dat elke beheerder automatisch recht heeft op subsidie. Hieronder is in een schema weergegeven, wie voor welke subsidie in aanmerking komt.

	Particulieren en Particuliere Samenwerkings Verbanden	Natuur- beschermings- organisaties	Gemeenten (of samenwerkings- verband met gemeenten)	Overige Publiek- Rechtelijke Organisaties
Beheerssubsidie	Ja	Ja	Ja	Nee
Openstellingsstoelage	Ja	Nee*	Nee	Nee
Landschapssubsidie/ Landschapspakketten	Ja	Ja	Nee	Nee
Inrichtingssubsidie	Ja	Ja	Ja	Nee
Subsidie functieverandering	Ja	Nee*	Nee	Nee
Recreatiesubsidie	Ja	Ja	Nee	Nee
Subsidie effectgerichte maatregelen	Ja	Ja	Ja	Nee
Overgangsbeheerssubsidie	Ja	Nee	Nee	Nee

* met uitzondering van die gronden die zonder subsidie verkregen zijn

Bijlage 4: Begrippenlijst

Basispakket:

een basispakket is een vaste combinatie van in een terrein voorkomende flora, beheersvoorschriften en terreinkenmerken. De aanvrager zorgt voor de instandhouding van het pakket voor een periode van 6 jaar en ontvangt hiervoor een vastgestelde bijdrage per hectare.

BBO:

Beschikking Beheersovereenkomsten 1983

Beheersbijdrage:

De beheerssubsidie wordt verstrekt in de vorm van een jaarlijkse beheersbijdrage per hectare per pakket (zie ook beheerssubsidie)

Beheers- en landschapsgebiedsplan:

Op percelen die in het beheersgebieds- en landschapsgebiedsplan begrensd zijn kan een beschikking in het kader van Programma Beheer aangevraagd worden, waarbij voor een of meer beheerspakketten wordt gekozen uit de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer.

Beheersovereenkomst:

Een beheersovereenkomst is een contract dat een grondeigenaar of gebruiker in het kader van de RBON kan sluiten met DLG. In het contract is vastgelegd, dat de grondeigenaar of gebruiker een bepaalde vergoeding krijgt, als hij de bedrijfsvoering mede richt op het beheer van natuur en landschap.

Beheerssubsidie:

De beheerssubsidie wordt verstrekt voor het instandhouden van een basis- of pluspakket. De hoogte van de beheerssubsidie is per pakket vastgesteld.

Beschikking:

Een beschikking is een schriftelijke bevestiging waarin de subsidieaanvraag in Programma Beheer is goedgekeurd, gedeeltelijk goedgekeurd of afgewezen. Hierin is vastgelegd welk basis-, plus- of landschapspakket de grondeigenaar of -gebruiker op welk perceel zal toepassen, voor een periode van 6 jaar.

Bestaand natuurgebied:

de begrenzing van bestaande natuurgebieden is ontleend aan de aan de topografische atlas 1:25.000 van de Topografische Dienst en gebaseerd op de relevante legenda-eenheden hiervan.

Cultuurhistorie:

Cultuurhistorie is een verzamelbegrip, dat als volgt te rubriceren is; historische bouw- en stedenbouwkunde, historisch-landschappelijke elementen en structuren en archeologie.

Duurzaam gebruiksrecht:

Gebruiksrecht als eigenaar, pachter of vruchtgebruiker voor tenminste 6 jaar.

Ecologische Hoofdstructuur:

de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een netwerk van al bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden die met elkaar in verbinding staan.

Inrichtingssubsidie:

Deze subsidie is bedoeld voor het treffen van maatregelen die de kenmerken van het terrein wijzigen waardoor het mogelijk is een basis-, plus- of landschapspakket op het terrein te realiseren. De ontwikkeling en omvorming van natuurwaarden is soms gebaat bij het treffen van inrichtingsmaatregelen. In die gevallen kan een inrichtingssubsidie worden verleend. De bedragen die in het kader van deze subsidie worden uitgekeerd zijn bedoeld voor het geschikt maken van terreinen voor natuurontwikkeling.

De inrichtingssubsidie geldt voor een periode van 6 jaar, van de inrichtingskosten wordt tot 95% vergoed tot een bedrag van € 6807,- per ha. (€ 9076,- voor landschapspakketten).

Landbouwgrond:

Grond waarop tenminste vanaf 31 juli 1992 enige vorm van akkerbouw, weidebouw, veehouderij, pluimveehouderij, tuinbouw (daaronder begrepen fruitteelt en het kweken van bomen, bloemen en bloembollen) en elke andere vorm van bodemcultuur hier te lande, met uitzondering van bosbouw, wordt bedreven, of gronden die uit de productie zijn genomen in het kader van de Beschikking ter zake van het uit productie nemen van bouwland of de Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen.

Landschapsgebiedsplan:

In een landschapsgebiedsplan wordt aangegeven waar welke landschapselementen met subsidie aangelegd en beheerd kunnen worden.

Landschapssubsidie:

In het Nederlandse landschap komen tal van landschapselementen voor die belangrijk zijn voor zowel het landschapsbeeld als de natuur in Nederland. Voor deze elementen bestaat een aparte subsidie binnen SN en SAN.

Natuurdoeltype:

Een nagestreefde combinatie van biotische en abiotische kenmerken. Biotische kenmerken zijn planten- en diersoorten en soortencombinaties. Abiotische kenmerken zijn onder andere de bodem, het reliëf en de hydrologische

gesteldheid. Natuurdoeltypen zijn toegekend aan bestaande of te ontwikkelen natuur- en beheersgebieden.

Natuurdoeltypenkaart:

Op deze kaart zijn voor de Ecologische Hoofdstructuur (behoudens de concreet begrensde beheersgebieden) de verschillende natuurdoeltypen weergegeven die door de provincie vastgesteld zijn. Door middel van deze kaart wordt een beeld verkregen van de gewenste kwantiteit en kwaliteit van de natuur. Het systeem van natuurdoeltypen levert de gemeenschappelijke taal die het mogelijk maakt om resultaatgerichte afspraken te maken in het kader van Programma Beheer. Ook geeft de natuurdoeltypen kaart richting aan het opstellen van natuur- en beheersgebiedsplannen.

Natuurgebiedsplan:

In een natuurgebiedsplan is vastgelegd welke natuur- en landschapsdoelstellingen worden nagestreefd binnen een plangebied. Binnen het gebiedsplan is aangegeven hoeveel hectares (quota) en welke basis- en pluspakketten met rijkssubsidie ontwikkeld mogen worden en welke landschapspakketten met rijkssubsidie ontwikkeld of in stand gehouden mogen worden..

Nieuwe natuur (SN):

Naast de instandhouding van bestaande natuur, ondersteunt de regeling ook de ontwikkeling van nieuwe natuur. Van 'nieuwe' natuur is sprake wanneer landbouwgrond wordt veranderd in natuur of bos, of wanneer bestaande natuur wordt omgevormd in natuur van hogere of andere kwaliteit.

Omvorming:

Er is sprake van omvorming wanneer bestaande natuur wordt omgevormd in natuur van een hogere of andere kwaliteit. Omvorming kan gefinancierd worden door middel van inrichtingssubsidie.

Openstelling:

Terreinbeheerders die subsidie ontvangen in het kader van de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000, zijn verplicht hun terrein open te stellen voor publiek voor een minimale periode van 8 maanden waaronder de maanden mei, juni, juli en augustus. Het terrein dient bereikbaar te zijn via de openbare weg of aangrenzende opengestelde terreinen en dient betreedbaar te zijn op de bestaande paden, wegen en vaarwegen. De openstelling dient duidelijk aangegeven te zijn door middel van bebording langs de openbare weg. Het terrein hoeft niet opengesteld te worden indien er zwaarwegende natuurwetenschappelijke overwegingen zijn en de minister hieraan zijn goedkeuring heeft gegeven. Indien dit niet gebeurt, wordt de beheerssubsidie gekort tot 10% van het bedrag dat wordt uitgekeerd wanneer een terrein wel wordt opengesteld.

Een verhoging van de openstellingstoelage kan ontvangen worden voor openstelling voor een periode van 358 dagen per jaar.

Overgangsbeheerssubsidie (SAN):

Voor landbouwgronden gelegen in reservaatgebieden, die zijn begrensd in het kader van de RBON of in natuurgebieden begrensd in het kader van de SN kan, als het gebiedsplan dit toestaat, overgangsbeheerssubsidie aangevraagd worden. Het doel hiervan is de aanwezige natuur- en landschapswaarden van het terrein te handhaven door agrarisch natuurbeheer totdat de grond verworven is voor natuur.

Particulier natuurbeheer:

natuurontwikkeling door particuliere grondeigenaren of beheerders. In het natuurgebiedsplan is aangegeven waar natuurontwikkeling door particulieren, grondeigenaren of beheerders gewenst is.

Pluspakket:

een pluspakket is een vaste combinatie van in een terrein voorkomende flora, beheersvoorschriften en terreinkenmerken. Het pluspakket onderscheidt zich van een basispakket met name door hogere eisen te stellen aan de meetsoorten die in het pakket omschreven staan. De aanvrager zorgt voor de instandhouding van het pakket voor een periode van 6 jaar en ontvangt hiervoor een vastgestelde bijdrage per hectare.

Programma Beheer:

Programma Beheer is met ingang van 1 januari 2000 de nieuwe subsidieregeling voor natuur- en landschapsbeheer. De subsidieregeling is opgesplitst in twee regelingen, namelijk de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 (SN) en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN). Het doel van de regeling is het duurzaam instandhouden en uitbreiden van het areaal bos en natuurterreinen en het versterken van de landschapskwaliteit binnen en buiten de EHS en het ontwikkelen en instandhouden van natuur op landbouwgrond. De regeling is resultaatgericht; de natuurwaarden die behaald dienen te worden zijn beschreven in de beheers- en landschapspakketten.

RBO:

Regeling Beheersovereenkomsten 1988 of 1993

Recreatiesubsidie (SN):

Om de bijdrage te versterken die bossen en natuurterreinen leveren aan recreatie biedt PB een recreatiesubsidie. Er moet echter wel voldaan worden aan de openstellingsvereisten. De recreatiesubsidie wordt verstrekt voor de uitvoering van zogenaamde recreatiepakketten. Afhankelijk van de recreatiedruk in de regio, kan een zwaar of een licht pakket worden aangevraagd. Een recreatiepakket kan uitsluitend met een SN beheerspakket worden toegepast.

Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (RBON):

Deze regeling is vervangen door Programma Beheer en gaf de procedure en de voorwaarden weer voor het opstellen van een begrenzenplan, voor het sluiten van beheersovereenkomsten en voor de procedure bij verkoop.

Bestaande beheersovereenkomsten blijven gedurende hun looptijd van kracht.

Subsidie effectgerichte maatregelen (SN):

Om effecten van verzuring, verdroging of vermesting tegen te gaan of ongedaan te maken, kent de SN de subsidie effectgerichte maatregelen. De subsidie is gericht op terreinen waarvoor beheerssubsidie is aangevraagd, maar waar de heersende milieumomstandigheden, de instandhouding van het pakket in de weg staan. Voor het bestrijden of tegengaan van de negatieve effecten moet een plan opgesteld worden. De subsidie geldt voor opstelkosten van een plan door derden, maaien, chopperen, plaggen, baggeren, meten en het registreren van de ontwikkeling van de terreinvegetaties. De subsidie bedraagt maximaal 95% van de werkelijk gemaakte subsidiabele kosten.

Subsidie functieverandering:

De subsidie functieverandering wordt verstrekt ter compensatie van het vermogensverlies bij omvorming van landbouwgrond in natuur. Deze subsidie wordt berekend op basis van kapitalisatie van het waardeverlies. De functiewijziging wordt notarieel vastgelegd voor onbepaalde tijd. De subsidie geldt voor 30 jaar en het subsidiebedrag is afhankelijk van de grondprijs. Ook voor functiewijziging geldt dat het terrein opgenomen moet zijn in het gebiedsplan.

Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN):

Het doel van de regeling is het ontwikkelen en instandhouden van natuur op landbouwgronden. Op grond van deze regeling kan subsidie aangevraagd worden voor het ontwikkelen of instandhouden van een beheers- of landschapspakket, of voor het inrichten van een terrein om het ontwikkelen van een beheers- of landschapspakket mogelijk te maken. De subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer kent vijf verschillende subsidies: beheerssubsidie, subsidie natuurlijke handicaps, overgangsbeheerssubsidie, landschapssubsidie en inrichtingssubsidie.

Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 (SN):

Het doel van de regeling is het duurzaam instandhouden en uitbreiden van het areaal bos en natuurterreinen en het versterken van de landschapskwaliteit binnen en buiten de ecologische hoofdstructuur. De regeling wil particuliere beheerders intensiever bij het beheer betrekken. Tevens bevordert de regeling de openstelling van terreinen voor het publiek.

De regeling belooft het instandhouden van 'bestaande' natuur, vergoedt de kosten en compenseert inkomensverlies bij de inrichting van 'nieuwe' natuur. De regeling kent zes soorten subsidies: beheerssubsidie, recreatiesubsidie, subsidie effectgerichte maatregelen, inrichtingssubsidie, functieveranderingsubsidie en landschapssubsidie.

